...కు ... గ్రంథకర్తలకు
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
గ్రంథాలయం
... క్రమ సంఖ్య ...
... వసూలు ...

...ాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్.

...త్తాంతములు	లెటరు పేపర్లు
...టవపత్రికలు	శుభలేఖలు
గ్రంథములు	పోస్టర్లు

...వ అచ్చుపనులను బైండింగుపనులను ఎంగ్రేవింగుపనులను
...్కృతము, హిందీ, అరవము మొదలైన భాషలలో

...లకు అందముగ సకాలమునకు

తయారు చేసియిచ్చును.

...యవలయును:—

...గ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్, బెజవాడ.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్,
బెజవాడ.

(౧౯౧౩ సం. ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టు క్రింద రిజష్టరు చేయబడినది.)

భాగము ౧కి రు ౨౫ లు చొప్పున ౧౨,౦౦౦ భాగములుగ విభజింప బడినది.

భాగముల సొమ్మున్ను దరఖాస్తుతో రు ౫ లు; అలాటుమెంటు అయినప్పుడు రు ౫ లు; మిగిలినసొమ్ము ఒక్కొక్క మాసమునకు తక్కువకాని వ్యవధిగల 3 వాయిదాలలో ఇయ్యవలెను!

డైరెక్టర్లు

౧ శ్రీపైడా చినరామకృష్ణయ్యగారు, జమీందారు, బ్యాంకరు, కాకినాడ.

౨ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు, ఆంధ్రపత్రికాధిపతి; డైరెక్టరు, స్వరాజ్య ప్రింటింగు అండు పబ్లిషింగుకంపెనీ; డైరెక్టరు, హేండుస్పిన్నింగు అండు వీవింగుకంపెనీ, మద్రాసు.

3 సూరి వేంకట నరసింహశాస్త్రిగారు, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘ కార్యనిర్వాహకసభకు అధ్యక్షులు; రామమోహన కేంద్ర గ్రంథాలయమునకు అధ్యక్షులు; బెజవాడ.

౪ నడింపల్లి వేంకటలక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు, బార్-ఎట్-లా, మేనేజింగు డైరెక్టరు, ఆంధ్ర కర్మాగారము; రాయకూటే ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకి కలకత్తా, యొక్క గుంటూరు ఆఫీసు మానేజరు; ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘమునకు కార్యదర్శి, గుంటూరు.

౫ వావిళ్ల వెంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారు, ప్రొప్రయిటరు, వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండు సన్సు; డైరెక్టరు, ఇండియన్ పబ్లిషింగుహౌసు; శ్రోత్రియందారు, మద్రాసు.

౬. కావ్యనిధి, చెలికాని లచ్చారావుగారు, సంపాదకులు; శ్రీరామవిలాస గ్రంథమాల, అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము; పత్రికాధిపతి, ఆంధ్రభాషావిలాసిని, స్థాపకులు, ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలి; జమీందారు, చిత్రాడ, (గోదావరి).

౭ బిక్కని వేంకటరత్నంగారు, కార్యదర్శి, శ్రీబాలసరస్వతీ గ్రంథాలయము, భూస్వాములు, చోడవరము, రామచంద్రపురం తాలూకా, గోదావరిజిల్లా.

౮ బచ్చు నాగభూషణరావుగారు, కార్యదర్శి, జ్ఞానదాయినీ గ్రంథాలయము; భూస్వాములు; బ్యాంకరు; పేరుకలపూడి, గుంటూరుజిల్లా.

౯ పుతుంబాక నరసయ్యగారు, కార్యదర్శి, శ్రీ వేంకటాద్రినాయని జాతీయపాఠశాల; భూస్వాములు; పెదపాలెం, గుంటూరుజిల్లా.

౧౦ పురాణం సూరిశాస్త్రిగారు, బి. ఏ, భూస్వాములు; ప్రొప్రైటరు, మచిలీపట్టం

౧౧ బొడ్డపాటి హనుమంతరావుగారు, కార్యదర్శి, శ్రీసత్యనారాయణ వరప్రసాద గ్రంథాలయము; భూస్వాములు; బొడ్డపాడు, కృష్ణాజిల్లా.

౧౨ పుచ్చా శ్రీరామశర్మగారు, కార్యదర్శి, ఆర్యబాలసమాజము; భూస్వాములు; పెదపాలెం; గుంటూరుజిల్లా.

౧౩ అయ్యంకి వేంకట రమణయ్యగారు, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘ గౌరవ కార్యదర్శి, రామమోహన కేంద్రగ్రంథాలయగౌరవకార్యదర్శి, బెజవాడ.

బ్యాంకర్లు

టాటా ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకి, మద్రాసు, హైదరాబాదు (డక్కన్)
కలకత్తా రాయకూట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకియొక్క గుంటూరు బ్రాంచి.

ఆడిటరు

జి. నరసింహంగారు, యస్.ఏ.ఏ, ఎఫ్. ఆర్.యస్.ఏ, 307 లింగిశెట్టివీధి, మద్రాసు.

లీగల్ అడ్వయిజరు

తుర్లపాటి వేంకటేశ్వరరావుగారు, బార్-ఎట్-లా.

మేనేజింగు డైరెక్టరు

అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు.

రిజిష్టర్డు ఆఫీసు—బెజవాడ

వివరములకై మేనేజింగు డైరెక్టరుగారికి వ్రాయుడు.

ఆంధ్రదేశాభ్యుదయమునకు అత్యంతావశ్యకములగు అమూల్యగ్రంథప్రకటనమునకు కొద్దిరోజుల లోనే పూనుకొనును,

ఇదివరకే పనిని ప్రారంభించి యుండుటచేత, మొదటిసంవత్సరమునుండియు లాభము పంచిపెట్ట బడును. మొదటిసంవత్సరము నుండియు లాభము పంచిపెట్టునట్టి కంపెనీ ఇదియొక్కటే.

వివరములకు వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:—

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్, బెజవాడ.

బాలగంగాధర తిలక్ మహారాజు

యొక్క సంపూర్ణ ఉపన్యాసములు - జీవితచరిత్ర.

భారతవర్షముయొక్క రాజకీయ చరిత్రను మీరు చదువదలంచినారా?

భారతవర్షముయొక్క స్వాతంత్ర్య పోరాటమును మీరు గుర్తెరుంగ దలచినారా?

అట్లయిన

బాలగంగాధర తిలక్ మహారాజుయొక్క సంపూర్ణ జీవితచరిత్రమును, సంపూర్ణ ఉపన్యాసములను తప్పక చదువుడు. ఈగ్రంథమును చదువని భారతీయుడు—దేశమననేమో, దానికై పాటుబడుటఎట్లో, ఎప్పటికిని తెలిసికొన జాలడని నిశ్చయముగా జెప్పగలము.

సుప్రసిద్ధాంధ్రదేశభక్తులును, పశ్చిమకృష్ణామండల కాంగ్రెసు సంఘమునకు కార్యదర్శియును, శ్రీకృష్ణజన్మస్థానవాసముచే పవిత్రులును అగు శ్రీ మానికొండ సత్యనారాయణశాస్త్రి, బి. ఏ. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇట్టిమహాగ్రంథముయొక్క వెల రు 2 లు మాత్రమే.

వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:—ఆంధ్రపరిషత్తు, బెజవాడ.

ఆంధ్రభాషాపోషకులకు విజ్ఞప్తి.

రాజమహేంద్రవరమునగల గవర్నమెంటు కళాశాలలో సంస్కృతోపాధ్యాయులుగ పనిచేసి అయిదువత్సరములక్రిందట కీర్తిశేషులైన మాతండ్రిగారగు ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులుగారు వారి జీవితాంత్యవత్సరములలో, యాధ్యాత్మికానందము ననుభవింప గాంక్షించి, సంస్కృతభారతమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరింప మొదలిడిరి. ఆదిపర్వాది మొదటి నాలుగైదుపర్వములు, యుద్ధపంచకము, స్వర్గారోహణాపర్వములును మొత్తముమీద సుమారు 13 పర్వములను పూర్తిచేసిరి. ఈయాంధ్రీకరణకాలమందే కవిత్రయమువారి యాంధ్రీకరణములోని స్వల్పపులోపములను దిఙ్మాత్రముగ చూపుచు "భారతపక్షి" అను పేరుగల గ్రంథమువ్రాసి, పిఠాపురమున కొంతకాలముక్రిందట ప్రచురింపబడుచుండెడి "కవిత" యను మాసపత్రికలో ప్రకటించిరి. వీరు తమ భారతమునకు "ఆంధ్రవ్యాస భారత నవనీతము" అనియు, అందలి పర్వభాగములకు "ధార" లనియు పేరిడిరి. కవిత్రయమువారిచే నాంధ్రీకరింపబడక విడువబడిన సంస్కృతములోని కథాఘట్టములను వీరు విపులముగ నాంధ్రీకరించిరి. కవిత్రయమువారాంధ్రీకరించిన భాగములలో విపులముగ నున్నవానిని వీరు సంగ్రహముగనే వ్రాసిరి. కవిత్రయమువారిచే యాంధ్రీకరింపబడని భాగములను వీరిచే విపులముగ నాంధ్రీకరింపబడినట్టి వానిలో కొన్ని భాగములు:—

1. కణికుని రాజనీతి. 2. సనత్సుజాతీయము. 3. భగవద్గీత. 4. విష్ణుసహస్రనామములు మొదలైనవి.

వీరు అనుకరించిన గ్రంథములకంటె నీభారతము చాలసులభశైలిలో వ్రాయబడినట్లు పలువురభిప్రాయపడుచున్నారు. వీరిభారతములో నేభాగములనైనగాని లేక అంతయు ప్రత్యేకముగ గాని, ముద్రింపించి ప్రకటింపబూనుకొన లక్ష్మీపుత్రులను, భాషాభిమానులను ప్రార్థించుచున్నాము. ఈగ్రంథమును అచ్చువేయింపదలచు యౌదార్యవిశ్వాదయ్యులు, మహాశయులు, వితరణశీలురు, యీగ్రంథమునుగూర్చి యీక్రింది ఎడ్రెసుగలవారికి వ్రాసి అన్నిసంగతులు తెలిసికొనం గోరుచున్నాము.

అడ్రెసు:—

ఆకుండి వ్యాసేశ్వరుడు,
"శ్రీశాంతావ్యాసనికేతనము"
ఆర్యాపురం, రాజమండ్రి.

ఇట్లు
విన్నవించు విధేయులు,
ఆకుండి వ్యాసేశ్వరుడు.
ఆ. వేంకటశాస్త్రి.

దక్కను మిల్ స్టోర్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్,
బెజవాడ.

(1913 సం॥ ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టుక్రింద రిజష్టరు చేయబడినది)

మూలధనము రు 3,00,000.

భాగము ౧కి రు 100 లు భాగముల సొమ్మును ధరఖాస్తుతో రు 20 లును, అలాటుమెంటు అయినప్పుడు రు 20 లును, మిగిలినసొమ్ము ఒక్కొక్కమాసమునకు తక్కువకాని వ్యవధిగల 3 వాయిదాలలో ఇవ్వవలెను.

డైరెక్టర్లు:

1 మోతే నారాయణరావుగారు, జమీందారు, విస్సన్నపేట గుండేపల్లి ఎస్టేట్సు; డైరెక్టరు, ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్, గుంటూరు; ఏలూరు.

2 మోతే నరసింహారావుగారు, జమీందారు, విస్సన్నపేట గుండేపల్లి ఎస్టేట్సు; డైరెక్టరు, ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్, గుంటూరు; ఏలూరు.

3 నంబూరి వేణుగోపాలరావుగారు, ప్రెసిడెంటు, శ్రీకృష్ణాజూట్ అండు కాటన్ మిల్సు, ఏలూరు; వైస్ ప్రెసిడెంటు, యస్. కె. పి. వి. వి. హెచ్. హెచ్. స్కూలు, బెజవాడ; ఆనరరీ బెంచిమేజస్ట్రేటు; డైరెక్టరు, విజయవాడ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకింగు యూనియన్, బెజవాడ; డైరక్టరు, ఏషియాటిక్ కమర్షియల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ బొంబాయియొక్క మద్రాసుబోర్డు; ప్రొప్రైటరు, శ్రీబాలకృష్ణారైసుమిల్లు; అండు కంట్రాక్టరు, కనకదుర్గా రయిసుమిల్లు, బెజవాడ.

4 ఉప్పలపాటి బ్రహ్మయ్యగారు, ల్యాండు లార్డు అండు ప్రొప్రైటరు, శ్రీరామలింగేశ్వర రైసుమిల్లు, గుడివాడ.

5 వీరమాచనేని రంగయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు శ్రీ వేంకటేశ్వర రైసు మిల్లు, గుడివాడ.

6 కానూరి వెంకటాచలపతయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీవెంకటకనకదుర్గా మైనింగుకంపెనీ, (నెల్లూరు;) కవుతవరం, కృష్ణాజిల్లా.

7 అడపా రంగయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీశివశంకరరైసుమిల్లు, నరసన్నపాలెం, వీరవల్లిపోస్టు, పార్టనరు ఆఫ్ శ్రీరామలింగేశ్వర రయిసుమిల్లు, గుడివాడ.

8 కలిదిండి గంగరాజుగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీరామవరప్రసాద రైసు మిల్లు, తాడేపల్లిగూడెం.

9 కన్నెగంటి వెంకయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీ రామలింగేశ్వర రైసుమిల్లు, దుగ్గిరాల.

10 గుడ్లవల్లేటి గోపాలరావుగారు, పార్టనరు ఆఫ్ బాబు ఏ. వి. రాయి అండు కో. అండు ల్యాండు హోల్డరు, బెజవాడ, (ఎక్సుఅఫిషియో.)

అక్కవుంట్సు విత్

ది ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా, బెజవాడ.

ది రాయకట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంక్, లిమిటెడ్, గుంటూరు.

ది తాతా ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్, మద్రాసు.

ఆడిటర్

జి. నరసింహంగారు, యఫ్. ఏ. ఏ. యఫ్. ఆర్. యస్. ఏ., 307, లింగిశెట్టివీధి, మద్రాసు.

లీగల్ అడ్వయిజరు

కందుకూరి వటుకభైరవమూర్తి పంతులుగారు, జిల్లాకోర్టు వకీలు, బెజవాడ.

మేనేజింగు ఏజంటు

గుడ్లవల్లేటి గోపాలరావుగారు.

రిజష్టర్డు ఆఫీసు—బెజవాడ.

సర్వాగమస్తోత్రకాండవిధాం ♦ భుక్తిముక్తిఫలప్రదాం
ప్రణమ్య సర్వమితామేవ ♦ జ్ఞానశక్తిం సరస్వతీం.

ఆఱవ సంపుటము.

గ్రంథాలయసర్వస్వము.

ఒకటవ భాగము.

తిలకము

౧

కలిమొక్కన్నియ కలికి ముద్దిడగను
కరగించివేసితి కనకతిలకమా!
వలపుకన్నెల్గని వయసు తేనెను
పొంగించితివయ్యో తిలకమా!

౨

పాల్వెలిసంజ ఫాలంబుమున
గిర్వాణమును గ్రుక్కి తిలకము!
భువ్వపహుండగు [illegible] సృష్టి
సాంద్రపోసిన తిలకమా!

౩

పలుకుపడతుక పసుపునోసటను
మొలకజీవము లొలికెతిలకమ!
కలసి బ్రహ్మను కంఠమెత్తగ
కౌగిలించిన తిలకమా!

౪

రచ్చకీడిచి రమణిద్రౌపది
కుచ్చెలలుకొని కోకలూడ్చిన
చిచ్చువలె నా నలుగు మొగమున
పిచ్చిమండిన తిలకమా!

౫

నిక్కుపైబడి కలికికోటల
సాకుసేయక సాహసములో
నెలకుసాగిన నాటిసత్యా
వదనమునంటిన తిలకమా!

౬

వేసవికి మల్లె వేటలా-
పడిగ్రుడ్లపు పదనసీమ
[illegible]
[illegible]యమయ్యే తిలకమా!

౭

సమరయుగ్మము పంతమాడగ
పరువులైనగి స్నేహపొంగగ
సంసకాముని శయనగృహముల
చక్కబెట్టే తిలకమా!

౮

నిగ్గువలదని చెంపవేయగ
భగ్గుభగ్గను పచ్చివలపును
బిగ్గనిలిపే పిచ్చికూతురు
నిగ్గులేలే తిలకమా!

౯

ఇనుపసంకెల లేసి త్రోసిన
వనజముఖి దేవకిలలాటము
ఇనసికించుని హృదయఫలకము
మొనపగిల్చిన తిలకమా!

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

భక్తాగ్రేసరులు.

ఈసంచికయందు వేరొకచో బ్రకటించిన చిత్రపటమున ఆంధ్రదేశమందలి సుప్రసిద్ధ భక్తాగ్రేసరులు నల్వురు కనుపరచబడిరి. వారలనుగూర్చి సంగ్రహముగ నిట వ్రాయుదుము. వీరు వెలనాటిశాఖీయులైన వైదిక బ్రాహ్మణులు. హరితసగోత్రికులు.

౧

మొదటివారు బ్రహ్మశ్రీ బలజపల్లి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు. వీరిపూర్వికులు కృష్ణాతీరవాసులు. అయినను వీరుమాత్రము గంజాంమండలమందలి శ్రీకాకుళమునందును, ఇప్పుడు గోదావరిమండలమున కాకినాడయందును తరచుగనుందురు. బాల్యమునందు కొలదిగ నింగ్లీషువిద్య నభ్యసించి యటుపిమ్మట కాశీనగరమునకుబోయి సంస్కృతమున గొంతిపాండిత్యమును సంపాదించి, ప్రస్థానత్రయపఠనమును జేసి, వేదాంతశాస్త్రమున ననేకరహస్యములను దెలిసికొనిరి. వీరికి శ్రీభాగవత రామాయణాది గ్రంథములయందు విశేషాభిమానము గలదు. బహుగ్రంథపరిచయులు. భగవన్నామోచ్చారణమాత్రముననే నరులు కలియుగమున తరింతురను నమ్మకముగలవారు. ఎచటికిబోయినను బహుజనుల నాకర్షించి, వారికి భగవన్నామోచ్చారణమాహాత్మ్యమును బోధించి వారిచే నామభజనమును జేయింతురు. "గోవింద రాంరాం గోపాల హరిహరి" యనుటయందు వీరికెక్కుడుప్రీతి. అందుచే వీరు "గోవింద రాంరాం గారు" అనునామమున జనులకు దెలియబడుచు కాకినాడప్రాంతములయం దున్నారు. వీరి దర్శనమే భక్తినిగలుగజేయునని వేరుగ జెప్పనక్కరలేదు.

౨

రెండవవారు బ్రహ్మశ్రీ ముష్టి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు. వీరు వెలనాటిశాఖీయులగు వైదికబ్రాహ్మణులు. హరితసగోత్రికులు. పూర్వులు గోదావరీమండలమున గోస్తనీతీరమున "ఉండి" గ్రామసమీపవాస్తవ్యులు. వీరు [illegible] పాపకులు. చిన్నతనముననే కాశికిబోయి గంగతీరమున తపస్సుజేసి, కొంతకాలమునకు నీదేశమునకు మరలివచ్చిరి. వీరు సర్వదా భగవంతుని దీనబంధువని సంబోధించెదరు. "దీనబంధూ!" అని దేవుని బిలుచుచుందురు. వీరితండ్రిగారు గాయత్రీమంత్రానుష్ఠానము విశేషించి చేసినవారు. కాన వారిని "గాయత్రీమాత" గారని జనులు పిలుతురు. వీరును "దీనబంధు" యను ప్రసిద్ధనామమున దెలియబడుచు గోదావరీమండలమున నున్నవారు.

3

మూడవవారు కృష్ణా గోదావరీ మండలములయందు సుప్రసిద్ధులగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది వెంకటసుబ్బారాయశాస్త్రిగారు. వెలనాటిశాఖీయులగు వైదికబ్రాహ్మణులు, హరితసగోత్రికులు. వీరితండ్రిగారు గుంటూరునందు చాలకాలము నివసించియుండిరి. తండ్రిగారు ఆంధ్రగీర్వాణములయందు పురాణములను జెప్పుచు శ్రోతలచే బహుగౌరవమున బోషింపబడుచుండెడివారు. వీరాంధ్రమున ననేకగ్రంథములజదివి, పెద్దలవలన ననేక రహస్యములను గ్రహించినవారు. భక్తివీరికి చిన్నతనమునుండియు నున్న సహజతత్త్వము. వీరు పినతండ్రిగారివలన కొన్ని యోగరహస్యములను గ్రహించినారు. కొలదికాలముమాత్రము రిజిస్ట్రేషను డిపార్టుమెంటునందు ఉద్యోగమును జేసిరి. అనంతరము తనకాలము నంతటిని హరిసేవయందే వినియోగించుచు సంతతభగవన్నామసంకీర్తనము గావించుచు స్వా[illegible] ప్రవర్తను నంతటిని శ్రీమంగళగిరి లక్ష్మీనృసింహస్వామివారి కర్పించిరి. అందుచే వీరికి "శ్రీహరిదాసు" అనునామము వాడుకలోనికి వచ్చెను. వీ[illegible]యందున [illegible] మాటయొనిమిష మాత్రమున సప్తాహములయిన నైయు [illegible] వచ్చెను. వీరిగురువులు భద్రాచలసమీపమున నారణ్యమధ్యమం దొకగుహయం దుందురని పెద్దలవలన దెలిసికొని వారిని దర్శించి వారివలన నుపదేశమునొంది కృతార్థులు కాదలచి యారణ్యమునకు బోయిరి. అటకొన్నిదినములు దిరిగి, ఒకనాటి మధ్యాహ్నమున నొకగొల్లవా డొకదుత్త పెరుగును, యింకొకదుత్త పాలును గొనికొని యొకగుహద్వారమునయున్న నొకవృక్షమునకు గట్టి వెడలుచుండెను. ఇవి యెవరికొరకని యటగట్టితవనియడుగ నాగొల్లడివి "ఆత్మారామసదాశివ సద్గురువు" లకొరకనిరి. వీరే తనగురువులని తెలిసికొని శ్రీహరిదాసుగా రచటవేచియుండిరి. మధ్యాహ్నసమయమున నావృక్షసమీపమునకు వచ్చినమహాపురుషుని సమీపించి వారి పాదకమలములకు వందనములర్పించి తనను శిష్యునిగ పరి

హించి కటాక్షించవలయునని ప్రార్థించెను. అంత నా యోగిపుంగవుడు మరల నొక సంవత్సరమాగి సమ్మనిరెను. అటులనే శ్రీహరిదాసుగారు మహాసత్పురుషవర్గమున సద్గురువరుల దర్శించి యుపదేశమునందుకొని తదాది వారియుపదేశానుసరణమున సంతతము స్వయముగ భగవన్నామ సంకీర్తనమును జేయుచు నితరులచే జేయించుచు, నామ మాహాత్మ్యమును ప్రకటింపుచు చరించుచుండిరి. భగవన్నామముచే గొన్ని మహిమములు గలుగునని వీరిజీవితమున కొన్ని నిదర్శనముల జూపించిరి. ఒకచోట వర్షము గురిపించిరి. ఒకచోట యాత్రికులకందరకు నాకసమున దివ్యతేజోవిరాజమానమూర్తులగు శ్రీ సీతారామచంద్రుల జూపించిరి. వీరి కన్నదానమును జేసి, భూతతృప్తి జేయుటయం దతిప్రీతి. అందుచే వీరు గృహస్థాశ్రమమున కాకినాడయం దున్నప్పు డనేక సమారాధనముల జేయుచుండెడివారు. అనంతరమందు భార్యావియోగ మయినతరువాత బెజవాడ నింద్రకీలాద్రిపైనున్న శ్రీకనకదుర్గాంబాదేవి సన్నిధిని తపమాచరించి శ్రీదేవి యనుగ్రహ దత్తకాషాయవస్త్రధారులై తనువును, ధనమును, మనమును శ్రీహరి కర్పణము జేసిరి. ఇంద్రకీలాద్రిపై శ్రీదుర్గాలయ సమీపమున నున్న కోనేటి సోపానాదులు, శ్రీమంగళగిరి లక్ష్మీనృసింహస్వామి వారియాలయ పినానములగు బంగారుశిఖరములు, శ్రీస్వామివారి గోపురవిమానములగు సుమారు ముప్పదివేల రూప్యముల విలువగల పదునొకండు బంగారుశిఖరములు శ్రీభద్రాద్రికిబోవుమార్గమున ములకలపల్లియను గ్రామమున చైత్రమాస శుక్లపక్షమందలి యన్నసత్రము, వల్లభాపురమునగల శ్రీరామనామధర్మసత్రము మొదలగునవి శ్రీహరిదాసుగారి కైంకర్యములలో గొన్నియని చెప్పవచ్చును. ఇపుడు మిగుల వైభవమున, శ్రీసూరి మార్కండేయశాస్త్రిగారిచే నడుపబడుచున్న శ్రీఅగిరిపల్లి వేదశాస్త్రపాఠశాలకు శ్రీహరిదాసుగారు ప్రారంభమున చేయూత నిచ్చినవారు. అనంతరమున వీరు తురీయాశ్రమమును స్వీకరించి కొలదికాలము శ్రీభూమానంద తీర్థులను నామమున యద్వైతబ్రహ్మానందమ్మున ననుభవించి రెండువత్సరముల క్రిందట శ్రీమంగళగిరియందే సిద్ధినొందిరి. వీరిజీవిత మాదర్శప్రాయము. ఇందు బ్రహ్మచర్య మవిప్లుతనిష్ఠాయుతము. గార్హస్థ్య మనవరతాన్నదానయుతము. వానప్రస్థ మపూర్వ హరికైంకర్యోపేతము. తురీయాశ్రమ మంతరనుభవిత బ్రహ్మానందరసయుక్తము.

౪

నాలవవారు గంగా భగీరథీసమానురాలైన శ్రీకైవారం బాలాంబగారు. ఈమె తెలగాణ్యశాఖీయులగు వైదిక బ్రాహ్మణి. ఈమె భర్తగారు మంగళగిరియం దుండువారు. ఆయన మరణించినతరువాత నీమె శ్రీ మంగళాద్రిపై కొంతకాలము తపమానరించి, శ్రీహరి యనుగ్రహమును వడసి, శ్రీహరిసేవయే తనకు కర్తవ్యమని నిశ్చయించి శ్రీహరిప్రీత్యర్థ మంగళగిరిక్షేత్రమున ననవరతము నన్నదానమును జేయుచుండును. కులమును గోత్రము నడుగక; అన్నార్తులందరును దానార్హులనే యెంచి తృప్తిబరచును. వారువీరనక యన్ని జాతులజనులకు నీమెయే మంగళగిరిక్షేత్రమం దాదరించి యన్నము బెట్టు తల్లియని చెప్పవచ్చును. ప్రతి ముక్కోటియేకాదశికి వీరియింట అధమ మొక యయిదువేలమందియైన భుజింతురు. ప్రతి ఫాల్గుణ శు॥ పూర్ణిమకు శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్వామివారి కల్యాణోత్సవములు జరుగుసమయమున, వీరియింట్లో పెద్దసంఘములు. పదిరోజులు ప్రతి పగలు రాత్రియు కొన్నివేలమంది యిట భుజింతురు. వీరు జేయు యాదరమునకు మేరలేదు. గోదావరీమండలమున గన్నవరమున నన్నదానమునకు ప్రసిద్ధులగు శ్రీమతి డొక్కా సీతమ్మగా రను వారొకరుండెడివారు. వారి కీర్తి దిగంతవిశ్రాంతము. వారితరువాత నన్నదానమునకు పేరు జెప్పవలసినవారు శ్రీ బాలాంబగారినియే చెప్పవలయును. శ్రీహరియే శరణ్యుడని నమ్మి యాతడే స్వామియుడని నిశ్చయించి, భూతతృప్తి జేయుటయే శ్రీహరిసేవయని ప్రవర్తించువారల జీవిత మెట్లుండునో మంగళగిరి శ్రీబాలాంబగారి యింటికిపోయి ఫాల్గుణ శుద్ధపంచమి మొదలు పూర్ణిమవరకు నటనుండిన చక్కగ బోధపడగలదు. ఓం తత్సత్.

— చెరుకుపల్లి బుచ్చిరామయ్య.

విప్రయోగి

(షెల్లీపద్యముల కనువాదము)

కొప్పర్తి నారాయణ, బి. ఎ., ఎల్. టి.

ఏటు లన్నియు బ్రవహించు నేటఁ గలియు
సాగరముఁ జేరఁ దుముకు నిర్ఝరచయంబు
గగనవాయువు లొండొంటిఁ గౌఁగిలించు
హర్షసంభ్రమోత్కృష్ట సంఘర్ష మనగ
తనకుఁ దా నొంటిబ్రదుక నిలఁ దగముగాదె!
దైవమర్మ ప్రపాలన ధర్మమునను.
ఒకటియొకదానితో నైక్య మొందగాను
ఊర్జితముగ నింగలయ కే నుండ నేల?
భూధరాగ్రముల్ దివినిక్కి ముద్దుగొనును
పొరలు తరగము లొండొంటిఁ బొందుగాంచు
తోడిసుమముల నిరసించు దుడుకుతనము
కలిగినపుడు పూవులఁ గరిసమూని.
చంద్రికలు వ్రాలిముద్దిడ సంద్రమెగయు
కుపలయేశుని కరములఁ గుంకరేయు
దినకరాశ్లేషమున భువి తేజరిల్లు
ఇట్టి చుంబనాశ్లేషము లేమిలెక్క
నీవు నను గౌఁగిలించి ముద్దీయకున్న!

నవీనాంగ్లకవులు

వాల్మీకిమహాకవి కరుణాంతరంగుడు. నేలగూలిన పిట్టకై వగచి మొదటిపద్యము నుచ్చరించెను. రామగుణానురక్తుడై యుప్పొంగి రామకథామృతము నుత్పత్తిజేసెను. "శ్లోకత్వమాపద్యత యస్య శోకః." నానాదేశముల ఆదికవులు ప్రకృతిసౌందర్య మవలోకించియు, మహాపురుషుల వీరోదారగుణగౌరవంబును మెచ్చియు, అందున జనించు రసభావ నిరంకుశావేశమును పట్టజాలక, వాగ్రూపమున వెల్లడింప నొక్కటి పద్ధతిని తేర్పడినవి. వీరు చూచినవియు, అనుభవించినవియు వీరి సంభావనాపరిభావమున వన్నెచిన్నెలు దాల్చి, వీరి వినిర్మలాంతఃకరుణారంగంబున జగద్వ్యాప్తిసత్త్వమును జెంది యాదికావ్యము లన శ్లోకములు చున్నవి. రసావేశచోదితంబులుగాన కృతకృతులు సామాన్యముగ గేయమాధుర్యమొప్పారు లలితపదపుంజములతో గూర్పబడినవి. వీరికల్పనాసంతానములు కావ్యలక్షణములై తరువాతికవుల బాగోగులకు హేతువులై పరిణమించెను.

కవులావల, రాజానుగ్రహము వడసి, ధనికులగొలిచి, వందిజనంబులై యేలికల వేడుకకొరకును, మెప్పుకొరకును, లక్షణబద్ధమైన ప్రబంధముల నేర్పరుపసాగిరి. కొందరచ్చటచ్చట బరమేశ్వరుని లీలానుస్వరూపముల నభినందించుచు, భవబంధవిమోచన మరయుచుండిరి. ఏదనో ఒకడు రసభావోద్వేగమున నాత్మసంతృప్తికై పద్యము లల్లుచుండెను. దేవభాంతి యూగితిలో నస్తమించెను. యూరోపుఖండమున నిట్టివాఙ్మయవ్యవస్థ 1770 వరకుండెనని చెప్పవచ్చును.

దరిమిలాన యూరపులో స్వభావకవిత్వ మనదగునది (Nature Poetry) యుదయించి, సద్విషయముల గుణరూపభేదముల బాటింపక, కావ్యోచితేతివృత్తముగ నంగీకరింపుచు ప్రకృతియందును, మానవజంతుస్వభావము లందును గోచరించు పరతత్త్వ మూహింపుచుండెను. కావ్యము, నిబద్ధమర్యాదలైన ప్రభువులకుగాని, యపారగుణాలంకృతుడైన పరమేశ్వరునకుగాని, సంబోధింపు తెరవులదప్పి జనసామాన్యమును జూచుచుండెను. ఇందుచే కవులిష్టము చొప్పున స్వతంత్రసంచారశీలురై కావ్యముల గాథారూపముల బలురీతుల విస్తరించిరి. స్వభావవర్ణనము మెల్లగ దివ్యజ్ఞానసూచకమై "సర్వముకాని దివ్యకళామయమంచు" నూహింపసాగెను. అనిర్వాచ్యనిర్మలానందసంశోభితంబగు (Mystic Poetry) కావ్యప్రయత్నములు పాశ్చాత్యమతిసాంఘిక సాంప్రదాయములలో వికసింప నవకాశముగానక, యూరపు భూభాగవాసులందరు నీనాడు హైందవకవితామృతబిందువుల రుచిగొని యానందించుచున్నారు.

దీపాశ్చాత్య భావదాహము నపనయించి విశ్వవిఖ్యాతుఁడై యున్నాఁడు.

పౌరాణికులనఁదగు మొదటికవులు ప్రకృతియందును, మానవనైజమందునుగల గొప్పవిశేషముల భావింపుచుండిరి. ప్రబంధరచకులగు మధ్యకాలపు కైతగాండ్రు ఏదో ఒకవిశ్వవ్యాపివిభూతినో ప్పారాధనను జిత్రింపుచుండిరి. వీరు వాఙ్మయచిత్రకారులు. ఆధునికులగు స్వభావనిరూపకులు అన్నివిషయముల కావ్యోచితకల్పనాగ్రామముగ సంగీకరించుచున్నారు. నానాదేశముల పద్యవాఙ్మయచరిత్ర మీవిధ వికాసమొందియున్నది. మహావీరుఁడు, సామ్రాట్, పల్లెజమీదారుఁడు, వర్తకుఁడు సామాన్యమానవుఁడు కాలక్రమమున మానవసంఘనేతృత్వశక్తిప్రభావమంతరించి, సంఘప్రభావ మున్నతిగాంచుచుండ నాయాకాలధర్మముల ననుసరించి కవితారీతులు వేర్వేరుదారుల ననుసరించినవి. ఏకాలమున నేరీతికావ్యము లేర్పడినను, మానవులకవి రెండువిధముల నుపకరించుచున్నవి. నీతివర్తనముపలని లాభముల దెలుపుచు, నవినీతినాశనకారణమని యెఱిఁగించుచు, నున్నతమైన, సుందరమైన, పవిత్రమైన జీవనాదర్శతత్త్వముల నిర్ణయించుచు సుఖానందములు పరహితవ్రతము నెల్లకావ్యములు నెలకొల్పుచుండును. తరువాత—నీశ్వరాంశము జగన్మయమనియు, వాని లీలాసంకల్పఫలములై నానావిధములగు పెద్దచిన్నలు, సుగుణదుర్గుణములు, గలుగుననియు నిదర్శించి, సర్వభూతములయం దనుకంప ముదయింపఁజేసి, మానవనైజమును స్వార్థసంపాదనాద్యభిచారదోషముల నుండి మఱలించి పరమేశ్వరుని యనూనవైభవప్రభావముల కచ్చెరువందఁజేసి భక్తివిశ్వాసభక్తితులగ నొనర్చు సామర్థ్య మెల్లకావ్యములకుంగలదు.

కాలక్రమమున కవులు, పౌరాణికులు, ప్రాబంధికులు, స్వాభావికులు, దివ్యజ్ఞానసూచకులు అని చెప్పియున్నాము, నిజముగా నిది ఆయాకాలముల సామాన్యకావ్యలక్షణమును సూచించునేగాని, యెల్లకాలములలో నన్నివిధములగుకవు లుండి, తమతమ యింద్రియవికాసమును, మేధాసంపత్తిని, ఆత్మసంస్కారమును ననుసరించి, రసభావసంస్ఫురణముల నందుచుందురు. కవులలో గొందఱు ద్రష్టలై, కాల్పనికులై నగ్ననిర్దేశములఁజేయ నోపియున్నారు. కొందఱు యోగులై ప్రకృతివిలాసప్రచారములం దొకమహాద్భుత శిల్పనైపుణ్యమును, ధర్మసామ్యతను, దివ్యసంకల్పమును జూచుచుందురు. వీరు స్వభావమును వేర్పఱచి వర్ణించియు గుణరూపాతీతమైన తత్త్వమును నియుద్బోధించుచుందురు. స్వాభావికకవులు ప్రత్యక్షము నభినందించుచు తాము చూచిన, అనుభవించిన, విషయములను యథార్థముగ జిత్రించుచున్నారు. అలంకారప్రియులైన ప్రబంధకవులు తమ ప్రత్యక్షానుభవానుభవములను, విశ్వావలోకనములను మేధాశక్తుల విస్తరించి, పన్నెండు చిన్నెల నొనగూర్చి, స్వభావసందర్భముల నొకభావనా చిత్ర్యమును గల్పించి, పౌరాణికప్రతిష్ఠ లేకున్నను, సామాన్యోచితమైనదానిగ జేసి, పదప్రౌఢిసౌష్ఠవంబుల నలంకరించి యందముగను, లలితరసోద్దీపకంబుగను, కావ్యము నమర్చుచున్నారు. ఇక భావకవులనువారు (Lyrical Poets) స్వభావావలోకనప్రేరితములైన సూక్ష్మాంశముల దలపోయుచు రసవ్యక్తి గరిపించుచుందురు. పౌరాణిక ప్రాబంధిక స్వాభావికకవులు మన్వంతరయందు పైఁజెప్పిన గుణవిశేషములు వేర్వేఱుప్రభావములతో నెక్కువతక్కువగ జేర పుంకొన్నచుండును. అందఱు గుణరూపధర్మపరిమితిగల ప్రపంచమును జ్ఞానేంద్రియమనోబుద్ధ్యహంకారపరిమితమైన తమ మేధస్సులతో నవలోకింపుచుందురు. అందఱు ప్రకృతియందలి రూపమును భావమును రసమును జూచుచుందురుగాని వీరిలో సత్కావ్యకర్త యెవ్వరైనను కావ్యపాఠకుల కత్యానంద ముదయింపఁజేసి దానియందలి ప్రాముఖ్యతనొసంగ నుత్సాహించుచును. నిజముగా కావ్యవాఙ్మయపు ప్రధానతత్త్వములో ప్రాచీనము నవ్యమను ఆధునికము అనుభేదములు లేవు. కాలవ్యవస్థయే కాదు; దేశవ్యవస్థయు కావ్యమునకు లేదు. కావ్యములందు గోచరించు భేదములన్నియు కావ్యోపయోగమునకుగాని కావ్యకారణమునకుగాని చెందినవి కావు. ఇవి వృత్తిని దేశకాలముల ననుసరించి మారుచుండుటను కవులమనీష విశేషముగ నుండుటను కావ్యభేదము లమరుచున్నవి.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున నిలిచియున్న మొదటిమహాకావ్య సంకల్పము భారతాంధ్రీకరణము. "అస్మదీయవంశమునం బ్రసిద్ధులై విమలసద్గుణశోభితులైన పాండవోత్తములచరిత్ర నాపు పఠితంబు వినంగ నభీష్టమెంతయు" అని రాజనరేంద్రుఁడు దానినీయ తదాస్థాన విద్వత్కవీంద్రుఁడు దానిని జేపట్టి తనపోషకున కంకితముగా గొంతవఱకు నిర్వహించెను. తిక్కన ఇష్టదేవతాస్తుతిమున దైవసంకల్పప్రేరితుఁడై యాకార్యమును గడతేర్చి కైవల్యమొందెను. వీరిరువురి సాంప్రదాయములే ఇరు

వదియవశతాబ్దమువరకు ఆంధ్రకవుల సంకల్పకారణములై యున్నవి. తెలుగుకావ్యములు రాజమహేంద్ర సామ్రాజ్యవైభవంబున మొలకెత్తి, రెడ్లపెంపున బల్లవించి, ధనికులప్రాపకములో విస్తరించి, విద్యానగర భూపవాదరణ బుష్పించి, సరసామోదశోభితములై చిత్రకాంతులజెన్నొంది, కావేరీసలిలశీతలానిలంబున ఫలించి, పిల్లదొరల యల్పోపహారమున బ్రాణధారణమొనర్చి, యల్లనల్లన నాంగ్లనాగరకశోభావిరాజితంబులగు రాజమహేంద్ర చెన్నపట్టణముల నాశ్రయించి, నూతనవసంతవిలాసవంపదలనొప్పి, ప్రజాసామ్రాజ్యపోషితమై పలురంగుల జెలంగుచున్నది. నన్నయమొదలు తిరుపతివేంకటేశ్వరులవరకు ఆంధ్రవాఙ్మయతరంగిణి నానావట్టుల ద్రొక్కి తిరుగుచుండెను. ఒకచిన్నపాయ పోతనాదులు నివసించు దివ్యారామములపొంత బారుచు, శతకకవుల యర్ఘ్యోదకంబుల పడునాగిలిగి తడియాకపల్లెటిసీమలగుప్తభాగవతుల నిర్మలాంతఃకరణంబుల దడుపుచు నెందు, వనిదెరుంగని ప్రచ్ఛన్నసంచార మొనర్చుచున్నది. రాజకవిగాని, భాగవతకావ్యకర్తగాని, లౌకికపరిజ్ఞానము లేనిదే, భావోద్రేకమొందనిదే, రసానుభవము జెందనిదే, ప్రకృతివైచిత్ర్యములు జూచి సంతసింపనిదే, సకలజనామోదకంబగు కావ్యకల్పనలు చేయజాలడు. కాని "కావ్యంయశసేఽర్థకృతే వ్యవహారవిదే శివేతరక్షతయే" అనునట్లు ఆంధ్రకావ్యారంభమునసుండి 1908 వరకు ఆంధ్రకవులు ధర్మనిష్ఠయో, ప్రభుసంతోషణమో, ధనాసక్తియో, మోక్షకామమో పేరువాసియో ప్రేరేపింప లోకోత్తరకావ్యయత్నముల గొనసాగించిరకాని, ఇందున నొక్కడేని యు జగద్వ్యాప్తమగు భూతదయతో మానవసంఘమును ప్రేమించుచు ప్రకృతిసాహచర్యమున రసభావపూర్ణములై కావ్యముల నాచ్చరించినవా రగుపడుట యరుదు.

పోతన, తిక్కన, సూరన మున్నగుకొందరి కల్పనలు చూచినచో, సంస్కృతకావ్యముల సత్పఠనమే కాక అత్యధికమైన లౌకికజ్ఞానము, మానవప్రచారసాంప్రదాయాభిజ్ఞత, రసౌచిత్యము, స్వభావాభివర్ణనము గోచరించును. వీరు నిజముగా కొంతచూచియు, అనుభవించియు, మిక్కిలిసంభావించియు, ప్రకృతిస్వభావముల రుచికరముగ నభివర్ణించియున్నారుగాని, దానినెల్ల కావ్యోద్దేశ్యమునకు లోబరచి యందలిసూక్ష్మాంశముగ రచించియున్నారు. మరియు నీశ్వరాంశము జగద్వ్యాప్తముగ నంగీకరించియు, [illegible]లపు సామాన్యరసవ్యవస్థ నెరింగియు, మానవునె ప్రధానాంగముగ సంగ్రహించి కావ్యగాథల గల్పించియున్నారుగాని, మానవేతరమగు భూతజాలమున నెట్టిభావవ్యక్తినిగాని రసానుభవశక్తినిగాని యాపాదించియుండలేదు. ప్రకృతి మానవమానసంబున రసోద్దీపన మొనర్చునదిగ నంగీకరింపబడినది. అందుచే ఋతువర్ణనాదులు "విరహాపులచాటున లేదుగదమ్మ చెప్పరే" యని సంబోధించుటకూడ కానవగు. కాని ప్రకృతివలన జవాబేమియు రాదు. ప్రకృతితో సంభాషించుచు, దాని భావవ్యక్తి నభివర్ణించుపోకడలు 1907 వర్ష ప్రభృతి తెలుగుసారస్వతమున బొడకట్టినవి. ఈవ్యాసమాలికలో ప్రధానాంశముగ నీ స్వభావకావ్యవైచిత్ర్యమే వివరింపబడును.

తొల్లిటి యాంధ్రకవులు పౌరాణికులు. వీరు గీర్వాణసాహిత్యపారంగతులు శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాస ప్రపంచసంచారులు; రాజ్యకార్యధురంధరులు; పరమలౌకికులు. నన్నయ్యమొదలు విద్యానగర కవితావిర్భావ మహోన్నత్యము వఱకునుగల తెలుగుకవులు సంస్కృతపాండితీధురీణులైన లౌకికులు. తిక్కన, కవిసార్వభౌముడు, ప్రబంధపరమేశ్వరుడు, పోతనామాత్యుడు పాండిత్యమునకు లౌకికపరిజ్ఞాన మెక్కుడుగ జతపఱచి, కల్పనాచమత్కృతి వలన, ప్రబంధములయొక్కయు, ఆధునికనాటకములయొక్కయు, బీజాంకురముల నేర్పఱచియుండిరి. విద్యానగర కవితావిర్భావసందర్భమున 16వశతాబ్దమున వన్నెకెక్కిన పెద్దన, తిమ్మన, రామకృష్ణులు పాండిత్యసంపదలకన్న రసానుభవ మెక్కువగ గలిగియుండిరి. ఆకాలముననే బ్రాహ్మణేతరుడు కవితాశక్తి ప్రకటింప మొదలిడెను. పింగళిసూరన (17వ శతాబ్దము) కర్ణాటసామ్రాజ్యవినాశానంతరము రసవత్ప్రబంధనాటకముల నల్లుటచే, లౌకికానుభవము, భావసౌష్ఠవము, కథౌచిత్యము ఎక్కువగ పరిగణింపబడుచు, తెలుగుప్రబంధములు స్వాతంత్ర్యవికాసపూర్ణములై, సంస్కృతాలంకారలక్షణములకు దూరమై సహజాంధ్రప్రతిభావిరాజితములై యుండెను. ఇప్పటివఱకును ఆంధ్రకవిశేఖరులందరు లౌకికబ్రాహ్మణులే. తంజాపురి యాంధ్రకవితాలవాలమైనపట్టున, (18వ శతాబ్దము) పింగళిసూరనార్యుని వెనుకను, తెలుగుకవులు తెలుగుప్రబంధములను తెలుగులక్షణగ్రంథములను అవలోకించి ముఖ్యముగా భట్టుమూర్తి కవితారీతులననుకరించి కావ్యముల గూర్చుచుండిరి. ఈకాలములో చాతుర్వర్ణ్యులెక్కుడుగ కవితారంగమున వాసికెక్కిరి. ఇట్టి నాంధ్ర

భారతి నిద్రావిశ్రాంతినొందుచున్నప్పుడు, పల్లెటూళ్ళ, పేరెన్నికలేని నియోగులు శతకకల్పనలను కొన్ని సందర్భములలో రసవంతమైన కావ్యములను జేయుచు గుప్తయశోనిధులై మరుగుపడియుండిరి. భట్రాజులు శ్రీపదంబుల నాశ్రయించుచు, తెలుగుప్రబంధముల రసవద్భావగాంభీర్యమును వెల్లడింపక, శ్లేషాదిబంధకవితా తెరంగుల నలుదెశల బ్రోగించుచు, భాస్కరదానశీలమును గీర్తించుచు తలమార్చినపద్యములతో మెప్పించి మెప్పులబడయుచుండిరి. ఈగతి నాంధ్రభారతి 1840 సంవత్సరమువఱకు నధోగతి జెందియుండెను.

ఇంతలో 19వ శతాబ్దారంభమునందు గోలకొండ నెల్లూరు ఆర్కాటు నవాబుల యాధీనమునయున్న యాంధ్రదేశము విచ్ఛిన్నమాయెను. జేరాయి మధ్యపరగణాల యాంధ్రులు మహారాష్ట్రపరిపాలనమున జేరిరి. గుంతకల్ – బెంగుళూరు రైలునకు పడమటనున్న తెలుగుసీమలు హైదరల్లీకిలోబడి క్రమముగ మహీసురరాజ్యభాగమున జేరెను. చెన్నపురి–బెంగుళూరు రైలునకు దక్షిణమునయున్న యాంధ్రభూములు, మతసాంప్రదాయములచేతను వైష్ణవప్రపత్తిచేతను తమిళనాటికి ప్రభాక్రాంతములై తెలుగుతత్త్వముల వీడెను. దత్తమండలములు సైన్యసంరక్షణముకొరకు కాంగ్లేయులకీయబడెను. (1805) ఈప్రాంతములలో మొగలాయిపక్షమున, ఆనెగొంది, గద్వాల, వనపర్తి సంస్థానములు నిలిచియుండెను. దత్తమండలములు స్వల్పభాగమున పండువిగానను, చాలభాగము మన్యములతోనిండి సేద్యానర్హముగనుండు గావునను, క్షామకంటకము లచ్చట దఱచు తలజూపుటను, పండితపోషకులగు సంస్థానములు లేనందునను, దత్తమండలము లాకప్పు డాంధ్రవిద్యానటీనృత్యరంగస్థలంబులై నెన్నొందియుండియు, క్రమముగ బ్రాహ్మణప్రతిభాదరిద్రమునకు పాలైనవి. పోషకులులేరు. క్షేత్రారామములకువలయు నీటివసతులు లేవు— బ్రాహ్మణాగ్రహారములు లేవు— పండితులు లేరు. దత్తమండలముల దౌర్భాగ్యమాంగ్లేయు విద్యాప్రతిష్ఠాపకులగాని, ప్రభువులగాని యాకర్షింపకుండెను. ఇంతలో తంజాపురినుండి చెన్నపురికిని, చెన్నపురినుండి ముంబాయికిని రైలుమార్గము లేర్పడెను. తంజాపురీప్రాంతమునగల హైందవసాంప్రదాయ దుర్గమదుర్గంబుల భేదించుకొరకు, క్రైస్తవమిషనరీ లచ్చట 19వ శతాబ్దారంభమున నాంగ్లసద్యాలయముల నేర్పరచిరి. ఉద్యోగవశమున దాక్షిణాత్యులు చెన్నైపరిసరములన్నియు నాక్రమించి వాని నాంధ్రేతరములొనర్చిరి. వీరలాక్రమణమునకే అయోమార్గావకాశమున దత్తమండలముల కెగబ్రాకి కడప, బళ్ళారి, కర్నూలు ప్రాంతముల తమనాగరికసత్వముల వెదజల్లి యచ్చట స్థిరవాసులైరి. మరిగాన నాప్రాంతములు త్వరితముగనుండి మహారాష్ట్ర పారసీకప్రవాసుల యావాసములాయెను. ఆంధ్రవిద్యాపీఠములులేవు. ఆంగ్లవిద్యావ్యాపనము తక్కువ. అరవపారసీక నాగరికతా విజృంభణమెక్కువ. బ్రాహ్మణప్రపత్తి కొదువ. ఇందుచే నాయెడ నాంధ్రజాతీయ సహజకవ్యోదయము లేకుండెను. ఇటీవలమాత్రము అరవ, కన్నాట, పారసీక, మరాటీ సాంప్రదాయానుసారముగ నాటకములల్లు ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు, కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారు అచ్చోట జనియించిరి. దత్తమండలములలో జాతిసాంకర్యమెక్కువగనుంటచే, [illegible], మిగిలిన భారతిభాషవిన్యాస[illegible], భక్తితో శృంగారములతోగూడిన పురాణగ్రంథసమాసంగమై యున్నది.

నెల్లూరు చిత్తూరు ప్రాంతములు వైష్ణవసాంప్రదాయమునను, నాయిళ్ళ యంటుబాటునను, చెన్నపురియొక్క విలాసగ్రాములై యాంధ్రత్వమును గోలుపోయెను.

19వ శతాబ్దారంభమున నాంగ్లేయు లుత్తరసర్కారులను నిజాంవలన కైకొనిరి. ఆగౌతమీతటవ్యాప్తమయిన కళింగరాజ్యవిభూతిని బద్మనాభరణకుటుంబుల పసజెరచి, యాభాగమంతయు స్వవశము జేసికొనిరి. సువర్ణముఖి మొదలు నాగావళివర కాంగ్లేయప్రభుత్వమేర్పడెను. కాళహస్తి, వెంకటగిరి, నూజవీడు, పిఠాపురం పెద్దాపురం, బొబ్బిలి సంస్థానములలో వెలమదొరలును, విజయనగరములో పూసపాటిక్షత్రియులును సామాన్యవైభవోపేతులై స్వాతంత్ర్యరహితులయిన భూస్వాములయిరి. తెల్లదొరలు బలిగ్రహణసౌకర్యమున కనేకచిల్లరజమీదారుల నుత్పత్తిజేసిరి. పినాకిని గౌతమీ కృష్ణవేణి మహావాహినులేగాక, తూర్పుకొండల సెలయేళ్లసంఖ్యాకములు సాగరాభిముఖులై పారుకతన, ప్రాగాంధ్రభూభాగము ఫలసస్యశోభావిభాసితమై బ్రాహ్మణావాసములతో నిండియుండెను. ఈప్రాంతముల వైదికులలో సంస్కృతపాండితీప్రాచుర్య మధికముగనుండెను. పల్లెటికరణాలకుటుంబములలో నూతనకావ్యోత్పత్తి వాసిగలేకున్నను, తిక్కన పోతనాదుల కవిశీలమరియుండెను. 1840 దరిమిలాన ఆంగ్లశిల్పకులు

గౌతమీ, కృష్ణవేణీ పినాకినుల కానకట్టలేర్పరచి, దేశమును క్షామరహితముగ నొనర్చిరి. దక్షిణాదిన 19వ శతాబ్దారంభమున నేర్పడిన యాంగ్లవిద్యాప్రకాశము ప్రాగాంధ్రదేశభాగమున 1850 వరకును వ్యాపించలేదు. ఇందుకుతోడు చెన్నపురీ-కలకత్తాలనుండి ఆకాలమున నేర్పడియుండిన యుద్ధ తయారైన తిమిళులు మనదేశము నాక్రమించి, తెలుగు తెలివిని రూపుమాపియుండిరి. ఆంధ్రమాతకడుపుచలువచే నీటనుండి 1900 వరకు నేర్పడలేదు. ఇంతలో 1850 లో నేర్పడిన ప్రవేశపాఠశాలలలో రాజమహేంద్రవరము, విజయనగరం, బందరు లోనివి సుమారు 1875 కు కళాశాలలాయెను. కలకత్తానుండి వాల్తేరువరకు, అచ్చటనుండి రాజమహేంద్రవరమునకు బండి ముందుగా పడెను. మరియు స్టీమరుపై బందరు, కాకినాడ, విశాఖపట్టణములనుండి కలకత్తాకు రాకపోకలుండెను. ప్రాగాంధ్రభాగ మదినదికే మహమ్మదీయ, కళింగ, మరాటీ, పఠాను, సాంగ్లేయసైన్యముల దాడులకాటపట్టయి, వివిధమతసంచారముల, కాలవాలమయి, మహాసామ్రాజ్యములు గాని, మతపీఠములు గాని లేక, పిల్లరాజులతో, చిల్లరదేవుళ్ళతోగూడి పరాధికారదాస్యములకు లోనైయున్నందున, నీప్రాంతములలో మత, భావ, సాంఘిక, రాజకీయవిషయములలో స్వాతంత్ర్యము, అధికారతిరస్కరణము సంపూర్ణముగ నలవడియుండెను. ఇంతియగాక, నల్పవ్యక్తు లనేకు లేకముఖమున బని సేయుచు మహాకార్యముల నిర్వహించు ధైర్యస్థైర్యములు, ప్రతినిష్ఠ ఇచ్చట నేర్పడినవి. తొల్లి ద్రవిడ, కర్ణాట, మరాట, మహమ్మదీయ, కళింగ నాగరికతాంశముల కాటపట్టయిన ప్రాగాంధ్రభూభాగము, శైశవమువదలి చే 19వ శతాబ్దాంతమునను, 20వ దానియారంభమునను, వంగ, మరాటీ, భావవాహినీసంపోషితం బాయెను. బ్రహ్మసమాజము, సంఘసంస్కరణము స్వదేశోద్యమము స్వరాజ్యాభిలాష, జాతీయవిద్య, యహింసావ్రతము మున్నగు నవీనభావతరంగములు నలవడియుండిన, సంపద్విశాలమయిన, బ్రాహ్మణతపస్సంపన్నమయిన, బల, ధీసమన్వితమయిన యీప్రాగాంధ్రభాగమున జెలరేగినవి. చెన్నపురివారలు 1900 వరకు రాకుండుటచే నాంధ్రసత్వము తమిళతంత్రములనుండి కాపాడబడుటయేగాక ఆంధ్రవ్యక్తు లిచ్చట స్వతంత్రభావప్రకాశ మొంది చెన్నపురి నావహించు శిక్షాబలోద్వేగముల నేర్పరచినది.

తంజాపురీసంస్థానప్రభావాస్తమయము మొదలు 1840 వరకు తెలుగుకవిత్వము పండితేతరులయినవారి యాధీనమున నుండెనని చెప్పియున్నాను. ఆసమయమున ఈనాంకమీష నుత్తరసర్కారుల బరిశీలించి, యచ్చట సంస్కృతి సాంప్రదాయానుగతమును విద్యాప్రచారావకాశముల జాలవరకు నేలగిలిపెను. స్వాతంత్రజీవులైన పండితకవులు బహు లనేకులు జీవనోపాధికై, ప్రభువులనో, ఆంగ్లపాఠశాలలనో ఆశ్రయింపవలసివచ్చెను. ఇంతలో కాళహస్తినుండి బొబ్బిలివరకు వ్యాపించిన సంస్థానమాలిక నూతనప్రభుత్వాధికారులతో కుదిరి, స్వస్థులై, విభవోపేతులై పండితసత్కారము జేయనోపియుండెను. అచ్చటచ్చట తెల్లదొరలచే స్థాపింపబడిన పాఠశాలలకు పండితు లవసరమాయిరి. ఇట్లు ప్రభుసేవలోను, పాఠశాలలయందును జేరినపండితులలో ననేకులు వైదికులు వైష్ణవులునుండిరి. వీరందరు గీర్వాణసాహితీ సాంప్రదాయాభిజ్ఞులు. అదివరకు వైదికులు, వైష్ణవులు వేదశాస్త్రముల నభ్యసింపుచు, తెలుగుకవిత్వమును నిరసించుచుండిరి. లౌకికులయిన నియోగులు, వందిజీవులైన భట్రాజులు దీని మన్నింపుచుండిరి. ప్రభుసేవాసందర్భమున శుభాదికార్యములలో బండితులు ప్రభువుల కర్హమగు తెలుగున కవిత్వవైఖరుల బ్రకటింపవలసెను. పాఠశాలలలోనిపండితులు తెలుగు కావ్యముల బోధింపుచు, నాంధ్రకవితాధునీ, మధురాలాపముల మోహమునకావ్యకంఠు లాయిరి. ఇట్టి పండితకవులప్రచార మాంధ్రదేశములో 1840 మొదలు 1895 వరకును జరిగిన శతాబ్దార్ధమున నుండెనని చెప్పవచ్చును. గోపీనాథం, వెంకటకవి, శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, మండపాకపార్వతీశ్వరకవి, కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి, మాడభూషి వేంకటాచార్యులు, పేరి కాశీనాథశాస్త్రి మున్నగు పెద్దలీవ్యాప్తమున జేరినవారే. వీరు సంస్కృతసాహిత్యసాంప్రదాయముల జక్కగ గుర్తించి, సూరనార్యుని యనంతరము తెలుగుకవిత్వమున కేర్పడిన పాండితీదారిద్ర్యమును దీర్చిరి గాని, వీరి కవితాప్రయత్నములు లౌకికజ్ఞానరహితములై, పాండితీప్రాగల్భ్యదూషితములై, కులప్రవాగతనైపుణ్యములేమిచే నింపుదప్పియున్నవి. ఆంధ్రకవిత్వమునకు విశుద్ధతను, వ్యాకరణాలంకారసౌష్టవమును జేకూర్చి, దేవభాషాప్రతిభను మరల నీపండితకవులు సమకూర్చియిచ్చిరి. ఈసాంప్రదాయములతో సంస్కృతాంధ్రపాండితీగరిమ సంపాదించి, శుద్ధవైదికులయ్యును సరసకవితాసామ్రాజ్యసింహాసనారూఢులయిన విద్వత్కవు లనేకు లిప్పటికిని జీవించియున్నారు. ఆనంద గజపతీంద్రుని యాస్థానకవు లిట్టివారలే.

పండితకవులు కాల (1845-1895) మెక్లైటులో చెల్లుచుండ, నప్పటికే కృష్ణా గోదావరీ విశాఖపట్టణమండలములలో వ్యాపించుచున్న యాంగ్లవిద్యాలయములలో కొంచెమింగ్లీషు నభ్యసించి, కొంత తెలుగు, కొంత సంస్కృతము చక్కగ నేర్చి, ఆంగ్ల, నాగరికసాంప్రదాయములను, ఆంధ్రగీర్వాణవిజ్ఞానమును గౌరవించి, యాంగ్లవిద్యాలయములలో పండితులై, నవీనభారత భావోన్మేష మెరిగిన తెలుగుకవులు, వైదికినియోగు లిరుతెగల వారు (1885 మొదలు 1905) వరకును, ఆ ప్రధానప్రవృత్తివివర్ధకులై యాశయముగాంచిరి. వీరేశలింగము, వసురాయడు, వేంకటరత్నము, వేంకటరాయశాస్త్రి, వావిలుకోలను సుబ్బారావు, కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి మున్నగు వారొకవైపు సంస్కృతనాటకాదుల దెనిగించియు నొక వైపు నాంగ్లనాటక కావ్యఖండికల ననువదించిరి. కొన్నిరీతుల నాంధ్రకవిసింహముల పోకడల నాశ్రయించియు, తెలుగుకవిత్వమునకు విపులసంస్కారమిచ్చిరి. ఇట్టివిద్యాసాంప్రదాయములేకల కవులనేకులాంగ్లసంస్కృతకృతుల నాటకములను, గద్యప్రబంధములను, విమర్శనలను, భాషాంతరీకరణములను జేయుచు వచ్చిరి. 1885-1905 తెలుగు సారస్వతమున, ననుకారకయుగము. అందలిప్రముఖులు భాషాంతరీకరణమందును, అనుకరణమందును ప్రజ్ఞావంతులై, తెలుగుభాష కట్టులేని యుపకరించుచేతుకలో బాటుపడిరి. భాషాసేవయే ఈకవుల కావ్యప్రయత్నముల కారణమై యుండుటను, వీరు భావోన్మాదులై, ఉద్రిక్తులై, రసానుభవప్రభావమున కవిత లేర్పరుపలేదు. పాండిత్యమున, రచనలలో పండితకవుల కోడిపోవుదురు. భావసౌష్ఠవమున కవితోద్దేశ్యనిర్వహణమున, తరువాతి భావీయకవుల పోకడలు వీరి కేర్పడలేదు.

పండితకవులును, అనుకరణకవులును, వారిసర్వస్వ సంబంధమున, ఆంధ్రకవిత్వపు చరిత్రాంగమునకు చెందిన టులు నన్నయ—యఱ్ఱాప్రగడవరకు మొదలిసీను—పెద్దనవరకు రెండవది— సూరనవరకు మూడవది— తిరుపతి వెంకటేశ్వరులవరకు నాల్గవది. ఇవల నవీనాంధ్రకవితావిర్భావ మహోత్సవరంగమునకు తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు సూత్రధారులైయున్నారు.

1905—1922 వరకున్న కవితాపటవాహకులు చాల వరకు, ఆంగ్లవిద్యాసంపూర్ణులే. వీరు ఆంధ్రగీర్వాణముల నల్పముగ నభ్యసించి, వెనుకటిరంగాధినేతల సహాయసంపదలపడసి, ముద్రణాయంత్ర సాహాయ్యమున నులభమైన నానాకావ్యముల ఆప్రకాశస్వత్వ మనుభవించి, జాతీయభావోద్వేగపరవశ్యమునను, ప్రజాపోషణలో నానాదేశముల విస్తృతవాఙ్మయపరిచయముపొంది ప్రోత్సాహమునను, విదేశసారస్వతాభిజ్ఞతను, వంగభావోత్సాహ సంపర్కమునను, ఆంధ్రోద్యమోద్యలిత మాతృసేవాపర్వమునను, గ్రాంథికవ్యావహారిక సాహిత్యరూపాభిమానమునన, పఠాన్యవ్యక్తిమార్గావసర సంజాత నూతనాభిప్రాయప్రాబల్యమునను దేశములో తాపరితంప నరైరాగము సాంఘిక రాజకీయవిప్లవముల వేడిమి చేతను, ప్రకృతి నవలోకించి. భూతజాలముతో సహా గోష్ఠులనెంచి, యానందించు కుతూహలమునను బలుతెరంగుల, నవభావ పుష్పాలంకృతములైన పద్యముల ప్రాయుచున్నారు. వీరిలో నాంధ్రనాట్యయుమున, స్వభావకవిత్వము ఆరంభమైనది. వీరిలో భానుమూర్తిగారు, మంగిపూడి వేంకటశర్మ, రాయప్రోలు సుబ్బారావు, గురజాడ అప్పారావు, సింగిరి లక్ష్మీకాంతం, కొటూరి వేంకటేశ్వరావు, సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము మున్నగువారనేకులుగలరు. వీరు పూర్వులవలె పెద్దకావ్యముల దలపెట్టక, తమ రసావేశమును, అనుభూతివిషయములను, భావోన్మాదమును చిన్నపద్యఖండికలలో వెల్లడింతురు. ఇట్టి ప్రయత్నముల నిరూపించుచు, వీరికవితారీతులను, నానాకాలముల ఆంధ్రసారస్వతమునందుగల సామ్యభేదముల నరయుచు, నవనూతన భాషాప్రపంచసంచలనమున వీరి నియతిస్థానమును జూపుచు, నాంధ్రకవితాప్రయత్నముల కవశ్యమగుమార్గముల సూచించుటయే "ఆనవీనాంధ్ర కవు" లను ఈవ్యాసమాలిక యుద్దేశ్యము.

నవీనాంధ్రకవులలో పైచెప్పినవారుకాక, శుద్ధాంధ్ర సంస్కృత పాండిత్యముగలిగియు, 1885-1922 వరకును దేశములో వ్యాపించుచున్న భావప్రవాహమును గుర్తెరిగి దేశకాలోచితరీతుల నూతనకవితామాధుర్యసౌందర్య మొప్పారు, కవిశేఖరు లనేకులు గలరు. వీరికి నవీనభావములు కర్తాకర్తృ కలుగుటచే వారినవ్యయువ్యక్తియంతగ దోపక, నవీనభావవాహినిత్వము నంగీకరించక, లౌకికపరిజ్ఞానమును, నవీనభావసూచనలను, తమ పాండితీయంత్రమున శిక్షించి, అనుభవసారమును సంగ్రహించి, నిరుపమభాషామర్యాదలతో సరసముగ చెప్ప నేర్చినవారిలో తిరుపతివెంకటేశ్వరు లగ్రగణ్యులు. వీరివెనుక, కాశీ కృష్ణాచార్య, పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు, మున్నగువారనేకులు నూతనకవితా సామ్రాజ్యసంపన్నులీకాల

మున గలరు. వీరినికూడ నవీనాంధ్రకవులలో జేర్చి ప్రత్యేకముగ నొక్కొక్కరియొక్కగాని, ఒకవిధమగు కవుల గుంపునుగాని యొక్కొక్కవ్యాసములో జేర్చిగాని విమర్శించెదను.

1905–22 వరకుజరిగిన భాషోద్ధారకాపహాసములో సుమారు 200 కవులు సందర్భపద్యావళుల బ్రకటించియున్నారు. వీరిలో ప్రధానముగ దారిత్రొక్కిన కవితామార్గదర్శుల నెనిమిది ప్రత్యేకవ్యాసములలో విమర్శించి, చిల్లరకవుల కొకవ్యాసమొసంగి, భావికవిత్వమున కొకటియు, నవీనకవితాప్రయత్నసమన్వయమునకు రెండును సమర్పింపదలచినాను. ఈవ్యాసములు ముగియులోపలనే నవీనాంధ్రకవిత్వసారమును, పుస్తకముగా ముద్రించెదము.

ఈవ్యాసమాలికకు పండ్రెండుసంచికలలో వర్షవ్యాప్తప్రోత్సాహ మొసగినందులకు గ్రంథాలయసర్వస్వపత్రికాధిపతుల కెంతయు కృతజ్ఞుడను. ఆంధ్రసోదరులకు నావిధివిహితోపకారముగావించి యుత్తమగతుల నందియు నాపాలిటి కీపత్రికాప్రోత్సాహమే పదివేలు విలువ.

—పురాణం సూరిశాస్త్రి.

రాధ పిలుపు.

మూడునాళ్లాయెరా ముద్దుగోపాల
నినుజూడకేనింక నిలువజాలనుర
కనులలో మెదిలేవు కనకగోపాల
నీచక్కదనమెందు దాచుకోగలవు
చాటుగా నిలుచుండి పాటబాడేవు
మరుగున తలవంచి మాటలాడేవు
మనసులో నేమిటో ముచ్చటాడేవు
తెరలోనరాగాలు తీసేవుకృష్ణ
మురళివాయింపగా వరహాలకృష్ణ
నీపాదలను బట్టుకోజాలుదేను
గజ్జెలందెలుమ్రోయ కదపరా కాలు
నీగుట్టునుట్టెల నే నెఱుంగుదును
నెమిలికుచ్చుతురాయి తళతళలాడి
నిను బట్టియిచ్చునంచును తీసినావె
నీచుట్టుపచ్చగా పూచేనటంచు
బంగారు కాలువా పారేసినావె;
ఎంతసేపాయెగా యౌవనాంతమున
నీకోసమొంటిగా పొంచికులాడితిని
ఎందెందు వెదకినా యాబృందయందు

నీవన్నెలేకానరావేల కృష్ణ!
పొదలలోపూవు నైపోయినావేమి
అలలోదుమ్మునై యరిగినావేమొ
తమ్మిలతీయగా ద్రవియించితేమొ
కలికివేణువులోన కరిగినావేమొ
నిన్నెందుజూతుగా చిన్నారికృష్ణ
ఏమూలవెదకేదిరా మోహనాంగి
వెన్నదొంగిలి కానిపింపకున్నావో
నీగతెల్సుకపోయి నూగమైనావో
తగాణులేనిను దారి తప్పించినారో
మధురలో పౌరులే మరపించినారో
ఏమిసేయుదునురా నాముద్దుకృష్ణ!
నినుజూడకేనింక నిలువజాలనుగ
రాధను శోధింప రాదురాకృష్ణ
రాధపైకోపింప రాదురా కృష్ణ!
పిలిచినుద్దియరా ప్రేమాలపింద
కలిసిక్రీడింపగా కళ్యాణకలిక!

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

భారతీయుల నాటకలక్షణము

కొంతకాలమునుండి భారతీయనాటకములను గూర్చిన విమర్శనములు స్వదేశ, విదేశభాషలయందెల్ల వెలసినవి. సంస్కృతనాటకాదర్శమును పరిశీలించి, విషాదనాటకములు లేకపోవుటనుగూర్చి చర్చించి, ఉన్న విషాద, మంగళ, మిశ్రనాటకములను నిరసించినవ్యాసములు మన ఆంధ్రమునగూడ కలవు. అప్రతిమానముగ చిత్రింపబడిన రసవంతములగు కాళిదాస, భాసనాటకములను మెచ్చుకొనుచు పాశ్చాత్యవిద్వాంసులు, కాళిదాసు డీ విషయమున షేక్స్పియరును మించినాడని వ్రాసినారు. విషాదనాటకములు లేకపోవుట కొఱతయే కాని మనకున్న మిశ్రనాటకములను విషాదములుగ చేయలేదని కవిని నిందించుట పొరపాటు. అదియొక ఆదర్శము. ఇది యొక ఆదర్శము. అది పాశ్చాత్యులది. ఇది మన భారతీయులది. మన భారతీయనాటకాదర్శములనుగూర్చియు, నాటకవాఙ్మయపరిణామమునుగూర్చియు పండిత టి. ఎల్. వాస్వానిగారు బాగుగ చర్చించియున్నారు. మన విమర్శకులకొఱకు ఆయన వ్యాసమును అనువదించెదను.

ప్రాగ్దేశములెల్ల సున్నతినొందిన కాలమున, భారతఖండమున పండితసభలు జరుగుచుండెను. వీనికి భూపతులు, రాజులు, భాషాభిమానులు సభ్యత్వులుగ నుండిరి. ఈసభలయందు గొప్పగొప్ప కవులకృతులు పరీక్షింపబడి, చర్చింపబడి, గౌరవింపబడుచుండెడివి. ఈసభలు నానితర విశేషములును పెద్దలతోగలిసిపోయినవి. హిందూదేశపు అభివృద్ధి, నాగరికము క్షీణించినపిదప ముగిసిన చారిత్రము. భారతీయప్రపంచము గ్రహణమునందువలె నీడలోకప్పబడి, తిరనిరాత్రియందు మునిగిపోయిన చారిత్రము దుఃఖకరము. అనడికి రేయినుండి భారతీయులు మెల్లమెల్లన మేల్కొనుచున్నారు. ఈక్షణమున దేశములో నలుదిక్కులను శ్రుతిస్మృతులలోని సదాచారమున నెలకొనినసత్యములను వెల్లడించుసత్కార్యమునకు విద్వాంసులును, పండితులును గడంగినారు. భారతీయాశయములు పాశ్చాత్యదేశములలో గౌరవింపబడుచున్నవి. ప్రాగ్దేశపువేదాంతము కేవలము కల్పనాచాతుర్యముగ నెంచబడుటలేదు. మధ్యధరాసముద్రతీరముననె నాగరకతరంగము లంతరించినవను హెగెల్ సిద్ధాంత మిప్పుడు గౌరవింపబడుటలేదు.

డాక్టరు పి. సి. రాయిగారు చేసిన పరిశ్రమకలన ఐరోపాదేశమున తరువాత కనిపెట్టబడిన ప్రకృతిశాస్త్రవిషయములు కొన్ని, చాలకాలముక్రిందటనె భారతీయు లెఱిగియుండిరని తెలియుచున్నది. "హిందూదేశపుప్రకృతిశాస్త్ర" మని డాక్టరు బి. ఎన్. సీలుగారు వ్రాసినగ్రంథము నూతనపరిశ్రమలను ప్రోత్సహించుచున్నది. ఐరోపాఖండపుగ్రంథకర్త యొకడు న్యాయశాస్త్రవిషయమునుగూర్చి వ్రాయుచు, రోమదేశపుధర్మశాస్త్రములోని వ్యక్తిసిద్ధాంతమును విమర్శించి సెగ్గింపమితిసిద్ధాంతమే సరియగునదనియు, సమితి కొక ఆత్మ కలదని భారతీయులు నిరూపించియుండిరనియు వ్రాసియున్నాడు.

కాలము కదచినకొలదియు, అవ్యక్తముగ మాసికొనియున్న భారతీయులజ్ఞానము, జీవము వ్యక్తమగుచున్నది. జీవనవేదమునకు, జ్ఞానజ్యోతికి పురాతనార్యులె మనకన్న దగ్గఱగనుండిరి. వారు మనకన్న పవిత్రులు. నిష్కపటులు. శిశువువలె నిర్మలులు. అందువలననే వారు సత్యతత్త్వము నెఱుంగగలిగిరి. కలాతత్త్వములను బాగుగ తెలిసికొనిరి. నాటకమునందు జాలనిపుణులైరి. ఇచ్చట భారతీయనాటకాశయమును, నాటకవాఙ్మయముయొక్క విలువయు, దానిప్రాశస్త్యమును, యథాశక్తిని దెలుపబడును. భారతీయనాటకము హైందవ బౌద్ధనాటకము. మహమ్మదీయులు హిందూదేశమునకు చేసినయుపకృతి చాలకలదు. వారిచిత్రకళలు, శిల్పము, భావగీతములు—హాఫిజుకవనము, మానసాలీ చిత్రకలిత—వారియుత్సాహశక్తి, వారివిశ్వేశ్వరారాధనము భారతీయభావమున ప్రతిఫలించెను. భారతీయజీవనమును కొంతమార్పు చెందించినవి. కాని మహమ్మదీయులు నాటకకళను తీసికొనిరాలేదు. పారసీకులకు, అరబ్బులకు, మొగలులకు జాతీయనాటకరంగస్థలములు లేవు.

కొంతకాలముక్రిందట భరతఖండము గ్రీసుదేశమునుండి నాటకమును గ్రహించెనని యూహింపబడెను. సంస్కృతమున తెరకు "యవనిక" అనిపేరుండుట నాటకములకు మూలస్థానము యవనభూమి—గ్రీసని తలంచిరి. ఈమాటకు యవనులచే చేయబడిన గుడ్డయని అర్థము చేయవచ్చుననుమాటను మనవారు మఱచిరి. హిందూ

దేశాధీశ్వరులకొలువున సేవకురాండ్రు యవను లుండిరని పుస్తకములందుండుటయు నొక కారణముగ చూపఁబడెను. అయిన నిది ఆకాలమున నీరెండుదేశములకును గాకపోకలు కలవనిమాత్రమె తెలుపును. ఈసంగతి బౌద్ధునిసిద్ధాంతములవలన పైతాగరసుసిద్ధాంతము లభివృద్ధి చెందెనని నిర్ణయించిన జర్మనుపండితుల కుపయోగకారి. భరతఖండమునకును, యవనదేశమునకును సంబంధముండుట నిజమేకాని యివి యొండొరుల ననుకరించెననుట తప్పు. బుద్ధిశాలులు యనుకరింపరు; అనుకరించుచును. షేక్స్పియరు వెనీసువర్తకుడను నాటక మిటలీనాటకపు టనుకరణముకాదు. గతే (Goethe) ఇఫీజినియా, యూరిపిడీసు ననుకరింపలేదు. భరతఖండము గ్రీసుననుకరింపలేదు. గ్రీసు భరతఖండము ననుకరింపలేదు. లేనియో యోగ్యత ననుసరించియో, ఇరుదేశములును నొక్కొక విధమగు నాట్యమును కల్పించుకొనినవి. బాగుగ గమనించిన కొలదిని గ్రీకులవిషాదనాటకమునకును, భారతీయుల చిత్రనాటకమునకును భేదములు కాన్పించును. హిందువుల నాటకము గ్రీకులఏకత్వముల (Unities) ననుసరింపదనుటను గమనింపలేరు. సింహావలోకనికకల్పనాస్వాతంత్ర్యము పూర్తిగ నొసఁగబడినది. పురాణముల భారతీయనాటకముల ప్రతిష్ఠానములను గూర్చి కొంత చెప్పవలయును. నేను. ఎలిజబెత్తు కాలము నాటి నాటకములయందలి తెలివిహీనుడును, హాస్యగాడునగు పాత్రమునకు మాతృక విదూషకుఁడు. బొమ్మలాటలజన్మస్థానమునగూర్చి వ్రాసిన పిషెలు ఐరోపాదేశములో మధ్యకాలమునఁ గనఁబడు హాస్యగానిమాతృక విదూషకుఁడే యని పలికినాడు. మన మిప్పుడు హిందూదేశమని వాడుచున్న దేశముకన్న వెలుపలి ప్రదేశమునను మననాటకముల ప్రాశస్త్యము విజృంభించెను. మధ్యఆసియాలో దొరకిన తాళపత్రగ్రంథములు, ఆదేశమున మనపూర్వులగు విదుషులు స్థాపించిన సామ్రాజ్యమునాటికే మనభారతీయ నాటకశిల్పము వృద్ధిచెందెనని తెలుపుచున్నవి. భారతీయులు, అనేకశతాబ్దములనాటికే, జావాకు వలసపోయిరి. అచటి ఛాయారూపకపద్ధతియును ఆభారతీయనాటకకళాప్రతిబింబమే. బర్మాలో, సయాములో, కాంభోజములో రంగస్థలములఁ జూపఁబడెడినాటకములు, రామునిని, కృష్ణుని గుర్చినవే! రామనాటకములు మలయద్వీపకల్పములోను, చైనాలోనుకూడ ప్రదర్శింపఁబడెడివి.

భారతీయుల నాటకపద్ధతి దాని ప్రాశస్త్యమునకుఁ గారణము. క్రైస్తవయూరోపాదేశమున మతము నడుమ, రంగస్థలములకును పరస్పరవిరోధము కలిగెను. క్రిస్టోము "నాటకకళలెల్ల దయ్యమునుండి వచ్చినవి. హాసమును, ఉల్లాసమును భగవంతునుండి రావు. దయ్యములయందేయె కలుగును." అనినాడు. రోములో నటకుల నసహ్యించుకొనుచుండిరి. చైనాలో నటకులైదు తరములవఱకును గౌరవపరీక్షలకు పోఁగూడదని శాసింపఁబడెను. భారతీయులన్ననో, నాట్యకళ నొకవేదముగ పరిగణించిరి. దేవతలసూత్రధారుఁడగు భరతఋషికి సృష్టిలో ఆనందముకొరకు తపస్సుచేసి యోగమున నృత్యశాస్త్రమును బడసిన బ్రహ్మయె బోధించెనని తలంచిరి.

కాళిదాసాది భారతీయకవులనాటకములు స్వతస్సిద్ధములుగ లేవని కొందఱనిరి. ఈవిమర్శనము భవభూతి పలికినమాటలను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నవి. "మమ్ములను విమర్శించువారేమెఱుగుదురు? కాలమనంతము. లోకము విశాలము. నావంటివారు యిష్టులు కలవా రుండవచ్చును కదా," ఈపలుకులకు తరువాత ననేకశతాబ్దములు గడచిన పిదప జర్మనీలో ఘనుఁడగు గేతే యనువాడు జనించి కాళిదాసును శ్లాఘించినాడు. "మాకు సంవత్సరపు పూర్వవికాసము, తుదిఫలములు, ఆత్మకతృప్తితోత్సాహమును, ఆనందమును, విందును, పండుగయు కావలెనన్నచో, భూలోకమును, స్వర్గలోకము నొక్క మాటలో కావలెనన్నచో నేను 'శకుంతల' యని పేర్కొనెదను," అని పలికినాడు.

కాలస్థానముల యైక్యతలను భారతీయనాటకము గమనింపలేదుకాని దీనివలన నది అస్వాభావికమైనదనఁ దగదు. గ్రీసు, ఫ్రాన్సుకవులు వీనిని గమనించిరికాని, ఎలిజబెత్తుకాలపుకవులు గమనింపలేదు. జర్మనీదేశపు శిల్పనిపుణునకగు 'లెస్సింగు' ఈయైక్యతాశృంఖలలనుండి వదలించుకొనుట లెస్సయనినాడు. షేక్స్పియరు తన నాటకములందు వీనిని గమనింపలేదు. స్థానకాలయైక్యతలు గ్రీసువారిసృష్టియనుట, భారతీయనాటకము గమనింపకపోవుటె మంచిదయ్యె. ప్రవర్తనాభావయైక్యతలమాత్రము భారతీయనాటకములు బాగుగ గమనించినవి. నాటకకృతికర్తయొక్క కర్మసిద్ధాంతము నాటకములోని విషయములకెల్ల కారణకార్యములుగల యొక్క యైక్యతగ గమనించును. ప్రతినాటకమందు నొకయంతరంగముండును. పరివర్తనపరిమాణము సంపూర్ణముగ నుండును.

సాధారణముగ నాటకములు సంతోషాంతములు, కష్టాంతములనని రెండువిధములు సంస్కృతమునఁ గా

రాదు. నాటకము శృంగారరసప్రధానమగు సంతోష నాటకము కావచ్చును. లేక శృంగార శోకరసమిళిత మగు మిశ్రనాటకము కావచ్చును. ఇవి యున్నదును కేవలము శోకరసప్రధానమగు విషాదనాటకముగ నుండదు. భయానకప్రదర్శనము భీభత్సవిషయములును రంగస్థలములఁ బ్రదర్శింపఁబడకూడదు. ఏలన వానివలన హృదయమును, మనసును నిర్మలములై శాంతినిపొందక యుద్రేకమునుపొంది సంక్షుభితము లగును. అయినను దుఃఖమును, తక్కుంగల రసములును పూర్తిగవిడువఁబడలేదు. దుఃఖములను ఓర్పుతో సహింపవలెనను ధర్మము బోధింపఁబడెను. ఏలన లోకమొక్కటి ధర్మమువలనవ్యవహరింపఁబడుచున్నది. అది శుభప్రదమగు "ధర్మమేవ జయతి" గ్రీకులు విధినిగూర్చి పలుకుచుండిరు. మనవారును విధి యెయిదమునుగూర్చి మెచ్చుకొందురు. నీవు పుట్టిపుట్టినది విధియిచ్చును. నీస్వభావమునే విధి ప్రేరేపించును. పరమేశ్వరుని—దేవతల—ప్రభుత్వమున నీకర్మము ప్రేరేపణ చేయును. నీవు దుఃఖము లనుభవించినచో నదియు నీ మేలునకే యగును. ఏలన సృష్టి మాయచిక్కుల కొలనుకాదు. శాంతికొలను. అందువలననె భారతీయ నాటకములుపవిత్రమతవిషయికములైనవి. స్పెయిను,గ్రీసు, ఇంగ్లాండు, హిందూదేశములు నాల్గును నాటకములు పుట్టిన స్థానములుగనున్నవి. స్పెయిను, యింగ్లాండులలో నాటకములు మతములకును. లోకమునకునుగల కలహములో కలిగెను. గ్రీసుదేశములో నాటకము ఉయనీసియసారాధనమున కలిగెను. ఈయారాధన మొకప్పుడు క్రైస్తవమతమును పారదోలునంత తీవ్రముగ నుండెను. భారతీయనాటకము గ్రీసునాటకమువలెనె మతవిషయికమయ్యెను. జనులను పవిత్రులనుజేసి వారికి జ్ఞానమును కలిగించుట దాని ముఖ్యోద్దేశము. అందువలననే, భారతీయనాటకములు శుభప్రదములగు నాందితో మొదలు పెట్టి శ్రేయోదాయకమగు భరతవాక్యముతో ముగియును. ఇతిహాసకథాంశములు మతగ్రంథములనుండి తీసికొనబడును. అమానుషపాత్రములు విచ్చలవిడిగనున్నవి. ఇది యసహజమును, లోకవిరుద్ధము నగునా? షేక్స్పియరే యమానుషపాత్రములను తననాటకములందుపయోగింపలేదా? హేమలెట్టులోని దయ్యము నాటకమునందీవింతతలంపును కలిగించుచున్నదా? మానవజీవితమున నమానుషవిషయములు లేవా! హిందువుడుమాత్రము మన కంటికి గోచరముకానిలోకమును, మనలోకమును ఒక్కటె సృష్టిలోనివని—మానవుడు దైవములయాజ్ఞానువర్తి యని—వమ్మాటలలో తప్పేమి?

భారతీయనాటకములనుగూర్చిన యింకొకవిషయము ప్రకృతివర్ణనము. గ్రీకునాటకకవులును, గతే, షిల్లరు, హాప్టుమను మున్నగు గొప్పజర్మనుకవులును, షేక్స్పియరును పాత్రపోషణమున జాణచమత్కృతిని చూపినారు. వారు తమదృష్టిని మానవునంగె బాగుగ నిలిపిరి. భారతీయనాటకకవి, ప్రకృతి జీవప్రదర్శనమునందె తన శిల్పనాచాతురిని చూపుచున్నాడు. ప్రకృతి యొక గురువుగ—ఉద్బోధనాచార్యుఁడుగ నితనికి తోచును. అందువలననె నాటకములును ప్రకృతిసౌందర్య పునరుద్భవకాలమున— ప్రకృతివండుగలలో— వసంతోత్సవసమయమున—ప్రదర్శింపఁబడుచున్నవి. హిందువుల ప్రణయదైవము మన్మథుడు. పుష్పపత్రములుగల బాలవిలుకాఁడుగ—వసంతసఖుడుగ—వర్ణింపఁబడినాడు. కాళిదాసుని మహానాటకములలో ప్రకృతి ప్రణయసౌందర్య వర్ణనములుగల భాగము లెన్నో కలవు. విక్రమోర్వశీయముయొక్క మొదటియంకము హిమాలయమున ప్రకృతి సౌందర్యవర్ణనముతో మొదలుపెట్టును. ఉత్తరరామ చారిత్రము వనమందె జరిగెను. మేఘసందేశమున యక్షుఁడు రత్నగిరిపై విరహ మనుభవించుచు తనసందేశమును మేఘదూతతో పలుకుచున్నాడు. రాముడు తనరాజ్యమును బాసి సుందరమగు చిత్రకూటమునకు పోయినాడు. శ్రీరామునితో—యక్షునితో—నాసౌందర్యము నానందము ననుభవించుభాగ్యము మనకెట్లుకలుగును? వారు కాదు. అరణ్యప్రదేశముల వేగినది—ప్రకృతిసౌందర్య మెఱుఁగక, జనాకీర్ణములగు నగరకూపములఁబడి, తపించుచున మె యరణ్యముల బడియున్నాము.

మనభారతఖండపు ప్రథమచక్రవర్తి శకుంతలానందనుడగు భరతుఁడు. పవిత్రవనములో ఋష్యాశ్రమమున పెరిగెను. మహాకవి కాళిదాసుడే తనయవసానకాలమున సముద్రపుహోరు వినవచ్చునే కాంతినగముపైన సింహళమున శయనించియుండెనని ప్రతీతి. శాకుంతలమున ప్రకృతి సౌందర్యమయము. శకుంతల కావేగట్లు కలిగెను? విశ్వామిత్రుడు జితేంద్రియుఁడై ఘోరతపస్సు చేయుచు తనదీక్షను మేనకకొఱకు విడనాడగ నీముద్దుల తనయ కలిగెను. దీనికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముగ తీవ్రమగు తపస్సుచేయుటకొఱకు ఘోరారణ్యములోనికిఁ బోవుచు నాశిశువును ప్రకృతికి విడచెను. అంత నీసౌందర్యరాశిని సుందరములగు శకుంతములు రక్షించినవి. తరువాత నీమెను కణ్వమహాముని తనయాశ్రమమున పెంచెను. ఆమె చెట్లకు నీరుపోయుచు, పెంపుడుసెమిళ్ళు వాడి

యగు కిల్లు మునబు గ్రుచ్చుకొనిబాధనొంద, వానికి సంరక్షణముచేసి వానితో నాడుకొనుచుండెను. ఈమె పతి పజ్జకుం బోవునప్పుడు చిన్ననాటనుండియు సఖులగు మునికన్నియలనుండిమాత్రమె గాక, యచ్చటివృక్షముల నుండి, లతలనుండి, పొదలనుండియు, పశుపక్ష్యాదులనుండియు ననుజ్ఞగైకొనెను. కన్నుల నశ్రువులు గారుచుండ వీడ్కొనెను. ఆమె పోవుచుండగ పెంపుడులేళ్ళు, నెమిళ్లును—ఆమెను వదలలేక చెదరి, దీనముగ చూచుచు తమదుఃఖమును తెలియజేసెను.

భారతీయమహానాటకములెల్ల ప్రకృతిసౌందర్యసమ్మోహనముననె వ్రాయఁబడినవి. అందువలననె యవి మనసును త్తేజితముగ పవిత్రముగ చేయుచున్నవి. అయినను ఆత్మత్యాగములేక ఆత్మశుద్ధియు, దుఃఖోపశమనమును గలుగ నేరవు. ఇది లోకధర్మముగ మనకవులు గ్రహించిరి. అందువలన తమ నాటకములలోని పాత్రములయందిది బాగుగ ప్రదర్శించిరి. జీవితసమస్య కత్తియూచనలతోగాక త్యాగమువలనను నిష్కామకర్మవలననె పరిష్కరింపఁబడునని మనవారి నిశ్చయము. బ్రహ్మచర్యాశ్రమము స్వీకరింపఁదలంచిన ప్రతివిద్యార్థియు కొంత నిగ్రహమును పాటింపవలసియుండెను. ఇదియె తరువాత నాతడు వానప్రస్థాశ్రమమున జేయు నప్పటి ఆత్మత్యాగముగ పరిణమించును. ఇందు ఘనులైన ఋషిపుంగవులు వనములనుండి భూమండలవిజయమును చేసిన అలెగ్జాండరునకుగూడ లొంబడక అతని కాశ్చర్యము కలిగించిరి. వారు ప్రేమమయులు. వారికి విజయభేరులతోడి పనియేమి? వీరినిజూచి రాజాధిరాజులాశ్చర్యపడి, మెచ్చి, తాము రాజఋషులై యీజీవతత్త్వమున లీనమగుటలో నాశ్చర్యమేమి?

జర్మనీకవి గెతే చిత్రించిన స్త్రీపాత్రము లద్భుతముగ నున్నవి. కాని ముగ్ధభావమును ప్రదర్శించుటలో—గుణములలో మనశకుంతల కనపడురాయని సందియము కలుగుచున్నది. ఆస్ట్రియాదేశపు కవియొకడు హీరోయను నాటకమును వ్రాసినాడు. నాయికయొక యోగిని. బ్రహ్మచర్యాశ్రమదీక్ష వహించెనుగాని ఆదీక్షను చాలలేక పోయెను. ప్రణయమహిమకు లోబడిపోయెను. ప్రేమయనగా జీవితమున సుఖ మనుభవించుటగాక కష్టమున నింద్రియనిగ్రహము నాత్మవికాశమున నిగ్రహించిన మన శకుంతల యీమెకన్న నెంతధన్యురాలు! ఇట్లే యూర్వశియు దుఃఖమనుభవించి పవిత్రురాలయ్యెను. పురూరవుఁడు నట్లె కష్టము లనుభవించి పవిత్రుడు కావలసి వచ్చినది. ఆమెకొఱకు వెదకి వెదకి వనములు నగములు గడచి తుద కామెకౌగిలిని కన్నీటితో పొందెను. లంకావిజయము తరువాత నాంజనేయుడు వానరప్రముఖుగ జిత్రింపఁబడినాడు. అతనినిగూర్చిన నాటకములందు నిది వ్యక్తమగుచున్నది. బౌద్ధనాటకమగు నాగానందమున సత్పురుషుడగు రాజేంద్రుడు తానే గరుడున కాహారముగఁ బోవ సమకట్టును.

ఈనాటకములను ప్రదర్శించుటకు మనదేశమున కొందఱు యువకులైన ప్రయత్నింపవలసియున్నది. నవీన నాటకములను వానిమాత్రుకలగు పాశ్చాత్యనాటకములను మనవారు ప్రదర్శింప యత్నించుచున్నారు. కాని షేక్సుపియరు జనుల నాకర్షింపఁజాలఁడు. భాషాంతరీకరణములు సాధారణముగ రూపాంతరీకరణము లగుచుండును. మఱియు షేక్సుపియరు పరోపాదేశ వేషభాషలను భావములను జిత్రించినాడు. అతడు, నితరులును తాముచూచిన స్థితిగతులను బాగుగ జిత్రించియుంటనె ఘనులైరి. భారతీయహృదయముల నాకర్షింపవలెనన్న నాటకమును భారతీయజీవితమును భావములను నాగరికమును చిత్రింపవలెను. గ్రీసుజాతీయత ననుకరించి రోముదేశపు నాటకములు రోమువారి హృదయములాకర్షింపలేకపోయెను. మనకుజనసామాన్యముకొఱకు నాటకములావశ్యకములు. భారతీయ ప్రాచీన నాగరికమును వాఙ్మయమును ప్రదర్శించు జాతీయనాటకములు మనకు గావలెను. భారతీయజనులకు నూతనాదర్శములను నవీనాశయములను ఉత్సాహమును కలిగించుటకును, జాతీయ కళాప్రదర్శనముకొఱకును, రంగస్థలములు కావలెను. మనకు నూతనయాత్రలు భారతకథలు ప్రేమతత్త్వజ్ఞానమును స్త్రీపురుషులయందు కలిగించుటకు కావలెను.

ఆంగ్లేయకవియగు షెల్లీ తన కవితావిమర్శనమున నిట్లు చెప్పినాడు. "కవితకును జీవితాదర్శమునకును గల సంబంధ మితరపిధవాఙ్మయములందుకన్న నాటకవాఙ్మయమున బాగుగ కనబడుచున్నది. ఒక సంఘ మత్యంత నాగరికమయినట్టు లా నాటకవాఙ్మయప్రాశస్త్యమువలన నెఱుఁగవచ్చును. కొండొకకాలమున మంచి యుచ్చదశలోనుండిన నాట్యకళ దుర్గతికి దిగినగాని నశించినగాని యీజాతియొక్క జీవమె దుర్గతిలోనున్నదని భావము. ఏలన సంఘదుస్థితి కళాముఖమును పొగొట్టును."

భారతీయ నాటకకళ భారతీయుల నుద్ధరించును. లోకమునకు శ్రేయమును కలిగించును.

నవీనరంగస్థలములు మతమునను లోబడియుండు ఘనాశయములం గోల్పోయినవి. నీతియు మతము నాదర్శముల నుండు సుందరజీవితానుభవముయొక్క చాతురిని జర్మనీనాటకములు గోల్పోయినవి. ఒకజర్మనీ విమర్శకుండే యిట్లనినాడు. "మనదుస్థితికి ఐహిక సుఖాభిలాషులగు ధనికులుకూడ వేడగించుకొనునట్లు తుచ్ఛసుఖమును సంతోషము ప్రధానములుగాగల యధమనాటకములు రచింపబడుచున్నవి. జర్మనుదేశీయు లీస్థితి కంగీకరింపకూడదు. ఈవ్యర్థమున్ప్రలను సుందర జర్మనీ నుండి తొలగింపవలెను." ఫ్రాన్సులోని సంగతులును బాగుగ లేవు. వివాహములు, విసర్జనములు, కుండగోళకులదాయభాగములు మున్నగు విషయము లీ కాలపు నాటకరంగస్థలములం జర్చింపబడుచున్నవి. "స్త్రీ ద్వారు" అనుస్వీడనుకవి "స్వీడనువిధి" యను పాత్రమున, వసంతొమను కథలో నొక నవోఢచే నేమిపాడించుచున్నాడో జూడుడు! "నా నోములఫలంబే దేశమునన్నది?" పాపము! ఐరోపాదేశ మీప్రశ్నమును చాలకాలమడిగెను కాని ఐరోపాకంఠస్వరము కర్ణకఠోరముగనున్నది. నాటకలోకమున మధురకంఠనాదము కావలెను. భరతఖండ మీనాదమును వాయింపగలదు. జాతీయతానాగమును తేజము నించుక ప్రోత్సహింపవలెను. ఐహికాశయములందు స్థావరమైన ఐరోపానాటకమున మానవునందు దైవాంశము చూపుటకు, మానవజీవితమున కర్మసిద్ధాంతమును ప్రదర్శించుటకు, ప్రకృతిసౌందర్య సందేశమును చెప్పుటకు, దుఃఖానుభవ పరమార్థమును బోధించుటకు, చిత్రజీవనమునంగాక ఆత్మత్యాగముననె ఆనందమును పొందు ప్రేమతత్త్వమును తెలుపుటకు, నూతనోద్బోధనమునకు, భారతీయాశయమె ఐరోపానాటకము నుద్ధరింపవలసియున్నది. ఆనోములఫలమున్న దేశమేది? నోములపంట భారతీయహృదయమునందె కలదు. సీతాదేవి ప్రేమకై దుఃఖము లనుభవించి తరించినచోటు, శ్రీరాముడు త్యాగముచేసి ప్రేమించినచోటు, శకుంతల ప్రేమతో గానముచేసినచోటు నగు నీభరతవర్షమునగల ఋషిపుత్రులు హృదయమును జ్ఞానచక్షువుచేత పరిశీలించి చూతురుగాక! దేశీయవాఙ్మయమును కళల నుత్తేజితములుగ జేసిన యీ సౌందర్యము నించుక చూతురుగాక! ఇది యొక నూతన యుగారంభము. ప్రపంచమున—భరతవర్షమున నూతనశకమున నేమి జరుగునో చూడవలసియున్నది.

—దిగవల్లి వేంకటశివరావు,
బి. ఏ., బి. ఎల్.

స్వ ప్న కా వ్య ము.

చం. జలదము లాకసంబునఁ బ్రశాంతనినాదముతోడఁ జేయు గ
ర్జిలు విని, యింద్రగోపములు సంకులపంకములందు మండలీ
లల జనియింపఁ గాంచుచు విలాసముగాఁ జరయింప, జ్యోత్స్నపుం
దోలుకరిపంజ, నెమ్మదిఁ గుతూహలముల్ ఘటియించె నెంతయుం॥

చం. తడిసిననేలపైని హిమధాముని యంశుచయంబు బ్రాకఁగాఁ, గా
ల్నడల జలంబు జిందుచుఁ గెలంకులలోఁ గలయంపిఁజల్లఁ, గా
రిడవులనుండి కాంద్రుమనియార్చుచు బెబ్బులిరాకఁ దెల్ప, న
గ్గడియ ప్రమోదమున భయము గప్పన జేసెను బాటసారికిన్॥

తే. గీ. జలదయవనికచాటున చందమామ । యొంటరిగఁ గాలబద్ధుఁడై యుంటఁ జేసి
కాంతి నిస్తంద్రమగుచుఁ బ్రాకఁగఁ గోడంగ । తటపటవెన్నెల భూనభోంతరమునోలిసి॥

కం. ఫలభారంబున వంగక । చలనంబును విడచి సహజ శాంతివిలాసా
కలితంబుగ ధరణీరుహ । ములు నిద్రాసౌఖ్యమందు మునుఁగఁగ సాగెన్

మ. తలక్రిందన్ నిజబాహువుల్ జొనిపి, చెంతన్ వెల్గుదీపంపు లే
వెలుఁగుల్ జూచు కుమారుఁగన్గొనుచు సాధ్వీజీవితాదర్శముల్
వెలుఁగుంబొత్తములోనిభాగముల యుద్దేశంబుఁ జర్చించుచో
జలదాంతర్గత చంద్రబింబరుచులాశల్ నిండెఁ బాండుద్యుతిన్॥

కం. మెలకువయో నిద్దురయో । తెలియఁగ శక్తుఁడగాను దృఙ్మాంద్యంబుల్
గలిగెను క్రమముగ నిజమం । గలయున్ సరియయ్యొ మదిని గలఁతలొలఁగెన్॥

తే. గీ. అభినవావసలోనున్న యావసరమున । నాంతరవ్యథలన్నియు నడుగుఁబడ్డె
భావదృష్టికిఁ బ్రేమప్రపంచమొకటి । కనఁబడఁగసాగె సోదరుఁ గంటినపుడు॥

సీ. కమలకిణ్ణకచాయ కాంతఁ జేయఁగ నేర్చు మిసమిసలాడెడి మేనితోడ
ఫాలస్థలంబునఁ గాలిమ స్పృశియించి తిఱచుగానున్న ముంగురులతోడ
సౌజన్యభావంబు శాంతిరసంబు సంశ్లిష్టమైన ముద్దు నెమ్మోముతోడ
చిరకాలదర్శన స్నేహభారంబుచే ననలెత్తు చిన్నారినవ్వుతోడ

తే. గీ. సహజకవితావిలాస సంఛన్న వాగ్ఝ । రీసుధామాధురీసాంద్రకీర్తితోడ
ననుజుఁడేతెంచి నాకుసాష్టాంగమెఱఁగి । యనఁగ నంతికదేశంబు నందునిల్చె॥

మ. చిరసందర్శనజాతదైన్యమున మచ్చిత్తంబు సంక్లిష్టమై
పరమానందరసాలవాలమయి సౌభ్రాత్రత్వకాత్సర్యమై
పరఁగన్ గన్నుల బాష్పబిందువులు కాల్వల్ గట్టె హా సోదరా!
పరిరంభంబునొసంగరా! యనుచు నా బాహుద్వయిన్ జేర్చితిన్॥

తే. గీ. బాహుయుగ్మంబునందున్న ప్రణయమూర్తిఁ । గనులకెఱువాఱఁ దృప్తిగాఁ గాంచుచుంటి
అనుజుఁడెంతకుఁగాని మాటాడఁడయ్యె । ప్రేమరస మాస్యమునఁ బ్రదర్శింపఁబడియె॥

చం. ఇరువురమొక్కతల్లిదలన్, నేనను నీవను భేదముల్ బర
స్పరముఁ దొలంగఁద్రోచి చనుబాలను ద్రాఁగితి, మాటపాటలన్
నెఱపితి మొక్కచోట సరసప్రథమాన కవిత్వచాతురీ
పరిణతి నేర్చినార మొకపజ్జ నెఱుంగవె యన్ని సోదరా!

చం. పలుకవు కోపమా? ప్రణయభావముఁజూపవు పాపమా! రసా
కలిత భవత్కవిత్వమును గాంచఁగనుంటిని జూపుమా, ననుం
గలఁతలఁ బెట్టఁబోకుమని గడ్డముపట్టి వచించుచుండ నా
పలుకులు విన్నరీతి గనుపట్టెను సోదరు మోము సోఁడిమల్॥

తే. గీ. అమృతమొలుకునట్లు లన్నయ్య యనినన్ను । పిలచె సోదరుఁడు; చిన్ననవ్వు
కావి పెదవిపైని గందళించుచునుండ । అపుడు—పరవశుండనైతి నేను॥

ఉ. తిన్ననిరొల్లుతోడ ననుఁ ద్రిప్పనిచూపులఁ బల్కరించి చి
న్నన్నా! భవత్సమక్షమున హా! యనయుగ్మముదాఁకె నిల్చి నే
నెన్నఁడు నీదుస్వప్నమున నేనిఁ గనంబడనైతినా, గా
కన్నుఁగవన్ నితాంతమయి కాల్వలుఁగట్టెను బాష్పబిందువుల్॥

ఆ. వె. "సహజధీరుఁ డగ్రజాతుఁ డింతటిశోక । మందఁగారకుండ నైతి నేను
భ్రాతృభక్తిఁ ద్రెంచి ప్రణయంబు వర్జించి । పరమపదవి కేఁగె నరుగువాఁడ॥"

మ. అనుచున్ జూచుచునుండ సోదరుఁడు, సౌహార్ద్రిందువుల్ ద్రెంచి, ముం
దునకున్ వెన్కకు పారెకున్ జనుచు, నాందోళించు డెందంబుతో
ననుజూచెన్, మఱినిల్వలేక వెనువెంటన్ బోవఁగా— "నాఁగమా!"
యని రోదోంతరమందు నేగుచు నదృశ్యంబయ్యెఁ జిత్రంబుగన్॥

శా. కౌగిలిశూన్యమయ్యె నటఁగన్పడఁడాయెను సోదరుండు సం
యోగవియోగ విస్మయమహోదయ మా ననుజాతునాస్యమున్;
సోఁకకనుంగవన్; మది కనుంగొనుచుండఁగఁ బూర్వదిక్కునన్
రాగముమీఱఁబోయెఁ దనరారెను కుక్కుటకాహళధ్వనుల్॥

తే. గీ. నిదుర మేల్కాంచి తిలకింప నీరసముగ । దీపముండె, సుతుండు నిద్రించుచుండె
హస్తగత కావ్యమణి శయ్యయందుఁ జాఱె । వాస్తవము స్వప్నమును నొక్కపగిదిఁ దోఁచె॥

ఉ. పారెడు పారెకెవ్వని ప్రసన్న యశోమృదుగీతిఁ బాడ హృ
ద్దారణ దారుణార్తి జనితవ్యథ క్రొత్తల నెత్తుచుండు నా
చారుచరిత్రుతురూపమును స్వప్నమునందునఁ గాంచుకల్మి చే
కూఱెఁ గృతార్థతాఫలముగూడ లభించె నటంచు నెంచితిన్॥

సీ.। తెలిపివెన్నెల దళాంతర దంతురితమైన మిసిమిచాయలతోడ మెఱవించె
శ్రుతిరాఁగ మందమారుతము నొనర్చి విహంగపుత్త్రిక రాగమాలపించె
చిరుమబ్బుతునుకల మెఱుఁగువన్నియపైని కావిరంగొకమంత గానుపించె
ప్రాఙ్మహీధరదరీ ప్రాంతంబు నందుండి వివిధవర్ణములుద్భవింపఁ దొడఁగె

తే. గీ. భువనగర్భంబునుండి ప్రబోధగీతి । ప్రకృతిసుందరి యల్లనఁ బాడసాగె
స్వప్నవృత్త ప్రదర్శన స్తబ్ధమైన । భావమొకజాము దాటఁగాఁ బదిలఁబడియె॥

—శేషాద్రిరమణకవులు.

పంచాంగములు.

శ్లో॥ శేషేవిశేషో నాస్త్యేవ యచ్చరిత్రానువర్ణనే।
చతురాస్యే చతురతా కావాతాం గురుమాశ్రయే॥

ఆంధ్రదేశమునందున్న పంచాంగములు దేశభేదము లేకున్నను పరస్పరవిరుద్ధములుగా నున్న సంగతి యెల్లరకును విశదమే. ఇందునుంచి మనపంచాంగములు కర్మతులకర్మలకును, లోకమందు వర్షవాతాతపాదుల ఫలనిర్ణయములకును, ఆకాశపరిశీలనము చేయువారి మనోల్లాసమునకును నెంతవరకు నుపయోగించుచున్నవో తెలియకున్నది. ఈసందియముకలిగి సుమారు ౧౦ సంవత్సరములనుండి నేను పంచాంగము జేయుటమాని దీనియందు నిజమెంతవరకని యోచించుచుంటిని, బహుమంది పెద్దలతో వారివారివాదములకు ప్రతికూలముగ సంవాదము చేయుచుంటిని. ఇందులో నామనశ్శాంతియె మిగిలినది గాని సంవాదమం దవధి కానిపించుటలేదు. ఇంతవరకు నాపరిమితబుద్ధికి తోచినవిషయమును బట్టి చూడఁగ, గత ప్లవ సంవత్సరము మొదలు పంచాంగభేదముల హెచ్చరికతోపాటు సిద్ధాంతులకు శాస్త్రవిచారణము తగ్గుచున్నది. ఇకముందు కొంతకాల మిటులుండిన భిన్నమార్గములకుగూడ వృద్ధాచారము ప్రమాణము కాగలదు. కనుక నీతరుణమందే మనసిద్ధాంతుల నన్నివిధముల ప్రోత్సాహపఱచి యొకదారిని దృఢీకరించి మన యాంధ్రదేశమునకు మేలు కలుగఁజేయవలసియున్నది.

అట్టిపనికి గ్రహవేధస్థానము, జ్యోతిషగ్రంథాలయము, జ్యోతిశ్శాస్త్రపాఠశాలయు మనకావశ్యకములు.

ఇంతవరకు మనసిద్ధాంతులందరును తమ తమ పంచాంగరచనారీతులు సరియైనవనే నమ్ముచుండిరి. భిన్న భిన్న మార్గములుగా నున్నవన్నియు ప్రమాణములు కావుకదా. వారివారిపంచాంగములయందు వ్రాసినవిషయములు సరియగునవి కావని ప్రత్యక్షముగ జూపుటకు "వేధశాలయును" శాస్త్రమునుంచి చూపుటకు పుస్తకభాండాగారమును యావశ్యకములు.

పంచాంగముల పద్ధతులు.

మన తెలుగుదేశమందు పసానతనముగ నోరివారు, కొటికలపూడివారు, తేజోమూర్తులవారు, పిడపర్తివారు, ముత్యంవారు, కుప్పావారు, శిష్ట్లావారు, నిమ్మగెడ్డవారు, పిల్లలమర్రివారు, మరికొందరును పంచాంగకర్తలై యుండిరి.

వీరిలో పిడపర్తివారుదప్ప మిగిలినవారందరును నేకమార్గముననే పంచాంగములు చేయుచుండుటచే నొకశైలియుచున్నది. వీరందరు గ్రహణాదులయందును, కుజాదిస్ఫుటములయందును దృక్కు నంగీకరించినవారు. సుమారు ౭౫ సం|| రములకు పూర్వమందు వీరిపంచాంగములయందు యల్లయాచార్యులవారిబీజమే దృష్టమైయున్నది. గత ప్లవ సంవత్సరమువరకు కర్మోపయోగితిథులయందు పిడపర్తివారి దశకలోనముతప్ప వేరుభేద మేమియు నాంధ్రదేశమందు లేదని సాధారణముగ జెప్పవచ్చును. దశకలోనమును పిడపర్తివారు బీజముగనె వాడిరి. అప్పటికాలమందు కర్మోపయోగిపంచాంగములు రెండు విధములుగనే యున్నవి. 1 సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము 2 దశకలోన సూర్యసిద్ధాంత పంచాంగము. ఆకాలమునందు సిద్ధాంతు లనుసంధనొందించుటలో దశకలోనమొకటియె సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. ప్లవసంవత్సరమందు కర్మోపయోగిపంచాంగమందు మందకర్ణానుపాతమొకటి వచ్చినది. అప్పటినుండియు మనకు మూడు విధములు పంచాంగము లేర్పడినవి. 1 సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము 2 దశకలోన సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము 3 మందకర్ణానుపాత సూర్యసిద్ధాంతి పంచాంగము. పిమ్మట క్రమక్రమముగ నయనాంశలయందు దేశాంతరమందు మార్పులు చేయుటచేత నిప్పుడు మనఆంధ్రదేశమందు నేడువిధములగుపంచాంగము లేర్పడినవి.

1 సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము.
2 దశకలోన సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము.
3 మందకర్ణానుపాత సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము.
4 దేశాంతరముమార్చిన సూర్యసిద్ధాంతపంచాగము.
5 అయనాంశలుమార్చిన సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము.
6 దేశాంతరాయనాంశలుమార్చిన సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగము.
7 కేవల దృక్సిద్ధ పంచాంగము.

వీటిలో మొదటిమూటినుంచియె తిథులయందు భేదము వచ్చుచున్నది. ఇంతవరకు కర్మలకు సంబంధించినంతవరకే మాటలాడితిమి. ఇక కుజాదిస్ఫుటములయందు, గ్రహణాదులయందు ననేకభేదము లున్నవి. దృక్సిద్ధపంచాంగము పైపంచాంగములతో కలియుదు.

పంచాంగభేదముచేత లోకులకు బాధ.

ఈప్రకారము పంచాంగములు భిన్నభిన్నములుగనుండుటచేత కర్మల నాచరించువారికి భంగమున్నది. ఏమన, వీనిలో నేదియో యొకటియె సత్యముగాని అన్నియు కానేరవు. లోకమునందు సుఖము, దుఃఖాభావమనెడి రెండు పురుషార్థములు యథాకాలమందు యథోక్తకర్మల నాచరించుటచేతనున్ను, నిషిద్ధకర్మల త్యజించుటచేతనున్ను కదా సిద్ధించుచున్నవి. యథాకాలమందు యథావిధ కర్మలనాచరించుటచేత సుఖప్రాప్తియు, నిషిద్ధకర్మలను త్యజించుటచేత పాపానుత్పత్తిద్వారకముగ దుఃఖము లేకపోవుటయు సుప్రసిద్ధములు. యథాయోగ్యకాలమందు నాటినబీజము ఫలమునిచ్చుచున్నది. విపరీతకాలమందు నాటినబీజము నశించుచున్నది. నాటినబీజము దానిని చెరుచుమనుష్యకర్మ చేయకపోవుటచేత వృద్ధినొందుచున్నది.

ఈసందర్భమునందు ప్రాస్తసశంబునగాని, ఇతరకారణములనుండిగాని యేదియో యొకపంచాంగము నాధారపరచుకొని కర్మలు చేయువారికి పైనష్టములు సంభవిల్లును కదా. ఇదియునుంగాక యిద్దరుసోదరులు వేరువేరు గ్రామములయందున్నపుడు దేశభేదము లేకపోయినను పంచాంగభేదములచేత తొమతలిదండ్రులయాబ్దికములు వేరు వేరు సమయములందు జరుపుదురవస్థ వచ్చినది. మరియు బెజవాడయందన్నగారును, గుడివాడయందు తమ్ముడును కాపురములు చేయుచుండిరి, వీరితండ్రిగారి

ప్రత్యాబ్దికదినమునకు తమ్మునివద్ద కన్నగారు వెళ్ళగ పంచాంగభేదముచేత నాపూర్వదినమందే తమ్ముడు ప్రత్యాబ్దికమును జరిగించుకొనెను. ఇదియొక లక్ష్యముగాని సర్వకర్మలు నీప్రకారముగ నెకలుషంబు నొందుచున్నవి.

ప్రత్యక్షవిరోధము.

పంచాంగభేదములచేత భిన్నమగు గ్రహచారము ననుసరించి జాతకముహూర్తాదులను చెప్పుచున్న సిద్ధాంతమురాని జ్యోతిష్కులనుండి జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు ప్రమాణము తగ్గుచున్నది. పంచాంగభేదములచేత కలిగెడి గ్రస్తోదయ గ్రస్తాస్తమయ గ్రహణాదులయందు జేయుకర్మలు కలుషంబు లగుచున్నవి. ఈ అశ్వయుజ ౧౫ గ్రహణము గ్రస్తాస్తమయమని కొందరు కాదని కొందరు వ్రాసిరి. ఇట్టిస్థితిలో నుపవాసములు మాడుటచేత కొందరున్ను, వ్యత్యాసాచరణచేత కొందరున్ను మనసిద్ధాంతులవల్ల శ్రమనొందవలసివచ్చెనుకదా. గ్రహముల ఉదయాస్తమయాదుల వ్యత్యాసమునుండి నిషిద్ధకాలమందు కర్మల నాచరించుటచేతను, విహితకాలమందు పరిత్యజించుటచేతను వ్యత్యాసఫలము లోకులు పొందుచున్నారు.

పంచాంగములనుండి తెలిసికోతగిన వర్షవాతాతప సస్యారిష్టార్ఘములయొక్క ఫలనిర్ణయము యథాయోగ్యముగ లేనందున పంచాంగములనుండి శాస్త్రప్రవృత్తికి భంగమున్నది.

ఇదిగాక యిప్పటిపంచాంగములనుండి జ్యోతిశ్శాస్త్రవృద్ధికింకొకవిధమగు భంగము వాటిల్లినది. పూర్వకాలమునందు పంచాంగములయందు గ్రహయుద్ధ, గ్రహసమాగమ, గ్రహభేదములు, ఋక్షగ్రహసమాగమాదులను జక్కగ వ్రాసెడివారు. దానింజూచి కొందరలసులై సిద్ధాంతభాగమునందు పరిశ్రమను విడచి జాతకాదులయందు ప్రవృత్తులైరి. రానురాను మన సిద్ధాంతులు పంచాంగములయం దట్టిపరిశ్రమను తగ్గించుకొనిరి. ఇతరులుమాత్రము సిద్ధాంతగ్రంథశూన్యులై వారియాచారమును మానకవచ్చిరి. ఇపుడు గ్రహయుద్ధసమాగమాదుల ననుసరించి జాతకాదులఫలములు జెప్పవలెనంటిమేని,కట్టితీసికొని బుఱ్ఱబ్రద్దలుకొడుదురు. ఇదంతయు మనపంచాంగములనుండియే వాటిల్లినదని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును.

కనుక మనము మనదేశీయులయొక్క యభివృద్ధికోరితిమేని మనదేశమందుండు పంచాంగరచనారీతుల నానాత్వము తొలంగించవలసియున్నది.

పంచాంగముల యావశ్యకత.

లోకములో మానవజాతి వారిప్రవృత్తికంతకును పంచాంగ మావశ్యకమని నమ్మవలెను. ప్రతిమానవుడును ఆయుర్దాయము, ధనము, పరలోకము మూడు ముఖ్యముగ కోరవలసియున్నది. తన కాయుర్దాయ మెంతయున్నదో ముందు గమనించవలెను. మనుష్యుఆయుర్దాయము పంచాంగమందుండు గ్రహగతినుండి తెలియ కలదు. అట్టి ఆయుర్దాయమును వృద్ధిపరచుకొనుటకున్ను, క్షీణింపజేసికొనుటకున్ను మార్గము లున్నవి. గ్రహగత్యనుసారముగ నాహారవిహారములు సలుపువానికి తప్పక నాయుర్దాయము వృద్ధిపొందును. లేతవెన్నెలయందు కొట్టిన చట్లు, కందులు వగైరా నాహారపదార్థములు పుచ్చిపోవుటయు, వానిని సేవించుటచేత శరీరమందు వికృతిచేయుటయు సర్వజనులకును తెలియును. ఇచ్చట చంద్రగతియె సహకారముకదా.

ఇటులనే మనమనుభవించు పదార్థములయందు గ్రహగతుల ననుసరించి రసపోషణము, శోషణము కలిగియున్నది. అట్టిపదార్థములను సేవించుటచేతనే మన ఆయుర్దాయమునకు వృద్ధిహ్రాస్వము లుకలుగుచున్నవి.

కనుక మనకు స్వస్థశరీరధారణకు గ్రహములగతి కారణము. అట్టి గ్రహగతులు పంచాంగమందు నుండ గలవు.

ఆయుర్దాయమున్నవానికి ద్రవ్యము ముఖ్యముగనుండవలెను. ద్రవ్యములేనివానిజీవితము వ్యర్థమని కూడ జెప్పవచ్చును. కనుక ప్రతిమానవుడు ద్రవ్యమును ముఖ్యముగ సంపాదించవలెను. ద్రవ్యమును సంపాదించుటకు మూడువృత్తులు కలవు. 1 వ్యవసాయము. 2 వర్తకము. 3 నౌకరి. మొదటిదగు వ్యవసాయమునకు వర్షవాతాతపములు (వాన, గాలి, ఎండ) ఉపజీవ్యకములు. వీనినుండి సస్య, అరిష్ట, అర్ఘములు (పంట, నష్టము, ధర) నిలచినవి. వర్షవాతాతపములయొక్క వైపరీత్యస్థితియందు సస్యారిష్టార్ఘములు నశించును. అనుకూలస్థితియందు ఫలించును. కనుక పైమూటినిర్ణయము మనకావశ్యము. అవియన్నియు గ్రహగతుల నుండియే కలుగుచున్నవి. అట్టిగ్రహగతి పంచాంగమందు తేటగనుండును. కనుక పంచాంగములు వ్యవసాయమున కతియుపయుక్తములు.

దేశమందుండు వస్తుసామగ్రియొక్క ధరలు గ్రహగతుల ననుసరించియే యున్నవి. ఇదియునుంగాక యేవ రైన లేయేకాలమునందు ఏ యే వర్తకములు చేసిన లాభము నొందెదరో పంచాంగగ్రహగతి ననుసరించియే నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును. సరసు లీవిషయము తప్పక పరీక్షించవచ్చును — కనుక వర్తకమునకుగూడ పంచాంగములు కావలసియున్నవి.

మనమందరము శిష్టాచారముగ శిరసావహించుచున్న నౌఖరీవృత్తియందుగూడ పంచాంగము లావశ్యకములై యున్నవి. పంచాంగములనుంచి తెలియు కాలవిభాగమంతయు నౌఖరీయం దావశ్యకమైయున్నది.

కనుక మనకందరకును ప్రవృత్తియందు పంచాంగములు ముఖ్యములై యున్నవి. అట్టిపంచాంగములకు నానాత్వముపట్టుటచేతనే నానాటికి మనవృత్తులు నాశమునొందుచున్నవి. మనుష్యమాత్రునకెల్ల నుపయోగకరములగు పంచాంగములు మహాదుర్దశ నొందుచుండ మనము ముఖముఖాలు జూచుకొనుట మంచిదికాదు.

పంచాంగ సంస్కరణపద్ధతి

7-11-20 తేదీల జరిగిన ప్రథమాంధ్ర జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ సమ్మేళనమందు బెజవాడలో నేను చేరితిని. మనసిద్ధాంతులందరును తమతమవాదములను నిలుపబెట్టుకొనుటకు సిద్ధులుగనుండిరి. వారిని సమావేశపరచుభారము లోకముమీద నున్నది. సభలలో జగ్గులయిం దన్నివాదములు సిద్ధాంతములు కానేరవుకదా! సభాస్థలమందు తమవాదమునకు సమాధానము చెప్పలేని సిద్ధాంతులు తమవాదమును వదలుకొనుటలో వెనుదీయరు. వెనుదీసినవారి వాదము మనకు ఎంతమాత్రము ప్రమాణముకాదు. కనుక వెంట వెంటనే పంచాంగపరిశోధనీపరిషత్తులు జరపించుట ప్రథమకర్తవ్యము. కాలవ్యవధియందు వాదమున కంతముండదు. నాలుగుమాసముల కొకసభచొప్పున ౪-౫ సభలు జరిగినయెడల తప్పక యనేక భేదములు నివారితములై చాలాభాగము శాంతస్థితికి వచ్చును. జాతీయవాదులందరు నీకార్యము బూనుకొని లోకోపకారము జేయ ప్రార్థితులు.

ప్రస్తుతమందు మన యాంధ్రదేశమందు సుమారు ౪౦ సిద్ధాంతులు పంచాంగములు ప్రకటించుచుండిరి. వీరిలో ముఖ్యముగ 1 తోపల్లి వెంకటరామసిద్ధాంతిగారు, 2 పిడపర్తి పెదపూర్ణయ్యసిద్ధాంతిగారు, 3 ఈ చినపూర్ణయ్యసిద్ధాంతిగారు. వీరిముగ్గురియొక్క మతముల నేకీభవింపజేసిన మిగిలినయావన్మందియొక్క మతములు బహుస్వల్పకాలమందు భిన్నమార్గములనుండి తొలగించి యొక మార్గమునకు తేవచ్చును. అందులకు నేనున మ్మకము జెప్ప గలను.

వీరుముగ్గురు నొక దారికి వచ్చుమార్గ మూహించితిరేని మిగిలిన యావన్మందిభారము నేను వహించగలను. దేశనాయకులారా!

మీవంటివారు తలచిన నీకార్యము సుసాధ్యము. ముగ్గురుపండితుల నొకదారికి రప్పించుట మీకు దుష్కరముకాదు. వీరుముగ్గురు నేకీభవించిరేని మిగిలిన యావన్మంది ఆంధ్రదేశసిద్ధాంతుల నొకదారికి తీసికొనివచ్చి మొత్త మాంధ్రదేశమంతకు నొకపంచాంగము ముద్రింపించవచ్చునని చెప్పెదను.

ఒక్క పంచాంగమందుండు లాభములు.

మనయాంధ్రదేశము నంతటికిని దేశాంతరభేదము తప్ప వేరుభేదములు లేకుండ నొకపంచాంగ ముండినయెడల పైనవ్రాసిన దోషాపత్తియంతయు నశించి లోకులు పరమసుఖము నొందుదురు. ఇదియిటుండగ ప్రస్తుతమందు పంచాంగము లచ్చొత్తించుకొనుచున్న మన సిద్ధాంతులలో కొందరు కడుబీదలైయుండియు నిందునుండి ద్రవ్యమార్జించి కుటుంబపోషణము చేసికొను సంకల్పముతో వ్యయప్రయాసలకోర్చి పంచాంగముల నచ్చొత్తించుకొనుచుండిరి. ఆంధ్రదేశమందే నలుగురైదుగురియొక్కయో పంచాంగములు సర్వజనాదరణీయములుగ నుండుటచేత మిగిలినవారికి వ్యయప్రయాసలె మిగిలినవి. ఇపుడు మనము ఆంధ్రదేశమునంతటికిని నొకటియె పంచాంగమేర్పరచి దానికి తగుమూల్యము (ఖరీదు) నిశ్చయించిన గ్రామమున కొకపంచాంగమయినను కొనియెదరు. ఇందునుండి చాలాద్రవ్యము వచ్చును. దానిని మనసిద్ధాంతులకు యథోచితముగ నిచ్చితిమేని, వారికి వ్యర్థముగ గలుగు వ్యయప్రయాసలు తొలగి కొంతవరకైనను కుటుంబపోషణము కాగలదు. ఇపు డీవృత్తి జీవనమునకు సహాయపడుటచేత మనసిద్ధాంతులు సంఘీభావమునొంది సంవత్సరమున కొకసారి సమావేశమై లోకమందు సస్య వాతాతపాదుల పరిస్థితులను బాగుగరోచించి స్పష్టముగ జెప్పిన మనపంచాంగములు మిక్కిలివిలువకలవై మనసిద్ధాంతులకుటుంబముల నవలీలగ బోషించుచు లోకమందు మిక్కిలి ఆనందదాయకములు కాగలవు.

—పిడపర్తిసుబ్రహ్మణ్యసిద్ధాంతి.

ఆంధ్రదేశాభిమాని.

సీ. తనభాగ్యమును గనుంగొని యుల్లమున నుబ్బి తబ్బిబ్బుపడు జమీందారుఁ డొకఁడు
తనసౌఖ్యమును జూచుకొని సాగసాగను మదిఁ బొంగిపడెడు సామంతుఁ డొకఁడు
తనవైభవము మెచ్చుకొని క్రిందుమీఁదుఁగా నక సంచరించు మాండలికుఁ డొకఁడు
తనశ్రేయముఁ దలంచుకొని విఱ్ఱవీగుచు నొడలెఱుంగకయుండు నొడయఁ డొకఁడు

గీ. తనదు స్వాతంత్ర్య సామ్రాజ్యధనము లెంచి మిడిసి రాలిపడెడు నెకిమీఁ డొకండు
దేశహితమును గోరు పార్థివుఁడు లేఁడె యనుచు వివరించు నాంధ్రదేశాభిమాని.

సీ. ప్రతిగ్రామమందుఁ దప్పక సంఘముల నేర్పరచి స్థితిగతులు జర్పింపరయ్య
పంచాయతీన్యాయ పద్ధతి నెలకొల్పి ప్రజల నెల్లర సౌఖ్యపరచరయ్య
శాసననిర్మాణ సభ్యత్వతఁగాంచ నెల్లవారలు బ్రయత్నింపరయ్య
పరిపాలనాభార పరిమితిఁ దగ్గించి భూపాలురకుఁ దోడుమాపరయ్య

గీ. రహిని రాజ్యాంగతంత్ర నిర్వహణశక్తి ప్రభువులకు జూపి మెప్పించి వారివలన
గడిగి స్వాతంత్ర్యలాభంబుఁ బడయరయ్య! యనుచు నర్థించు నాంధ్రదేశాభిమాని.

సీ. దైనికపత్రికల్ స్థాపింపవలెనన్న యుత్సాహసంపద యుద్భవించె
కళలెల్ల వెలయింపఁగా విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించు నూహలు జనించె
తెలుగుదేశంబు ప్రత్యేకరాష్ట్రంబుగా వలయునన్నట్టి యాసలుదయించె
సకలాంధ్రజనమహా సభగూర్చవలెనన్న సంకల్పమెల్ల నంకురించె

గీ. కర్మశాలలు నెలకొల్పఁ గడకదోఁచె నెల్లయెడలను నవశక్తి పల్లవించె
ప్రబలి జాత్యభిమానభావము రహించె ననుచుఁ బులకించు నాంధ్రదేశాభిమాని.

సీ. దేశభాషలలోనఁ దెలుగు తెస్సయనంగ సాటిమించినది మా మేటిభాష
జనుల నౌదార్యాతి శౌర్యగాంభీర్యభాజనులఁ గాంచినది మా జన్మభూమి
శరణాగతత్రాణ సార్వభౌములచేత ఖ్యాతికెక్కినది మా యాంధ్రజాతి
సతులచే నభిమానవతులచే సతుల సత్కీర్తి నొందినది మా దేశమాత

గీ. తనరు శ్రీశైల కాళేశ దక్షవాటి కాది సుక్షేత్రములచేత ననఘమై సు
పూతమై భాసిలినది మా పుణ్యభూమి యనుచు శ్లాఘించు నాంధ్రదేశాభిమాని.

సీ. లలిమీరు నిత్యకళ్యాణంబుఁ బచ్చతోరణము గల్గి కరంబు గ్రాలునట్లు
పాడిపంటలు గల్గి పాడిమై ప్రజలెల్ల నుల్లాసమొందవ రంజిల్లునట్లు
విద్యాధనంబులు వృద్ధియై బహుభాగ్య భోగాలతోఁ దులఁదూగునట్లు
స్త్రీలుఁ బూరుషులు సుస్థిరమైత్రి చేమించి యమితసౌఖ్యముల నోలాడునట్లు

గీ. పడిదురాచార భూతముల్ విడుచునట్లు రోగదుర్భిక్ష భయములు వీగునట్లు
కృపను దీవింపవయ్య! లోకైకనాథ! యనుచుఁ బ్రార్థించు నాంధ్రదేశాభిమాని.

—మంగిపూడి వేంకటశర్మ.

దేశీయమహాజనసభ—గ్రంథాలయోద్యమము.

(దర్భాంగసంస్థాన గ్రంథాలయాధిపతియగు యస్. సి. గుహాఠాకూరుగారిచే వ్రాయబడినది.)

ఈసంవత్సరము అఖిలభారత జాతీయోపసంఘము వారు శాసనసభల బహిష్కారమునుగూర్చి ఎక్కువ యోచన జేయుచున్నారు. అట్టిసందర్భమున నిర్మాణ కార్యవిధానమునుగూర్చి సూచనచేయుట అప్రస్తుత ప్రశంసగా కానవచ్చును. శాసనసభాబహిష్కారమునకు విముఖులుగానున్నవారి యభిప్రాయమును లోతుకుదిగి పరిశీలించినచో—బెజవాడ, డిల్లీ, బార్డోలీ కార్యవిధానముల ననుసరించి దేశములో తగుకట్టుబాట్లు జరుగక పోవుటయే, యిట్టిఆలోచనలు పుట్టుటకు కారణమని మనకు తోపకపోదు.

సత్యాగ్రహమువలనను వర్తమానకాలమున తదంశా సంభూతులై భూభాగమున భగవల్లీలను ప్రదర్శించుచున్న మహాత్మా గాంధియొక్క ఉపదేశప్రాబల్యము చేతను ఆసేతుహిమాచలపర్యంతము ఆత్మనివేదనతత్వము తీవ్రముగ వ్యాపించినది. దేశీయమహాజనసభ కాలానుగుణ్యముగ తమశక్తిని వినియోగించి దేశముకొరకై ఆత్మసమర్పణచేసి కష్టములపాలైన యెందరో మహాపురుషులయొక్కయు, యికముందుగూడ నట్టి సదుద్యమమునకు సంసిద్ధులుగానున్న పావనచారిత్రులయొక్కయు శక్తియుక్తులనన్నిటిని దేశాభ్యుదయమునకై వినియోగపరచుటకు వారివారి స్వభావానుసారముగ తగిన మార్గముల నన్వేషించి నిరూపణచేయవలసియున్నది. అందులో జాతీయవిద్య ముఖ్యమైనది. ఇందునుగూర్చి అక్కడక్కడ త్యాగశీలురగు గురువర్యులు వీలగునంత వరకు కృషిసల్పుచున్నారు. ఖద్దరువ్యాపకమునకైగూడ నిట్టికృషి కొంతవరకు జరుగుచున్నది. కాని సర్వజన సామాన్యమగునటుల నీ రెండువిషయములందు కూడ కృషిజరుగుచున్నదని చెప్పుట సాహసము. ప్రస్తుతము నిర్మాణవిధానమున జరుగుచున్న కృషి యీరెండు విషయములలోనే నని సామాన్యముగా చెప్పవచ్చును. జనసామాన్యమందు విజ్ఞానము వ్యాపింపచేయుటకు మనము ముఖ్యముగ కృషిచేయవలసియున్నది. ఇందుకొరకై పల్లెలయందు గ్రంథాలయములను స్థాపించవలెను. అందు సామాన్యులు చదువుకొనుటకును పండితులుకూడ చదువ దగినట్టియు గ్రంథములను సేకరించవలెను. అక్షరజ్ఞానములేనివారి కుపయోగించునట్లు సాయంత్రమున కేవల సంభాషణమూలముననే జ్ఞానోదయము కలిగించుటకు ప్రయత్నించవలెను.

ఎక్కువ ప్రాధాన్యమువహించిన విషయములను గూర్చి కృషిచేయుటమాని, యితరవిషయములపై మన దృష్టిని యెంత కొంచెమైనను ప్రసరింపచేయుటకు తగు నావకాశ మున్నదాయని ప్రశ్నచేయవచ్చును. ప్రతి కాంగ్రెసుసభకును అనుబంధముగ ఒక గ్రంథాలయమును స్థాపించినచో నిర్మాణకార్యక్రమము, అందు ముఖ్యముగా ఖద్దరువ్యాపకముగూడ దేశమం దెక్కువ చేయవచ్చునని పైప్రశ్నకు జవా బియ్యవచ్చును. అనుభవమువలన యీవిషయము తప్పక రూఢిపడును.

ఇపుడు ముఖ్యముగ చెప్పవలసిన విషయ మేమనగా కాంగ్రెసునకు తగిన గ్రంథాలయ మొకటి స్థాపించవలెను. ౧౦, ౧౨ కంటె యెక్కువసంఖ్యగల గ్రంథములులేని జిల్లాకాంగ్రెసు సంఘములెన్నియో గలవు. రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘములస్థితిగూడ నిట్లే యున్నది. ఇక అఖిలభారతజాతీయోపసంఘము దేశమంతయు తిరుగునదిగావున ఆసంఘమునకు అనుబంధముగ గ్రంథాలయము వేరుగలేదని చెప్పుట అనవసరము. అఖిలభారత జాతీయగ్రంథాలయమును స్థాపించి నిర్వహించుట ఒక కష్టమైన పనిగాదు. దీనికి ధనసంపత్తికూడ అంతగా నవసరము లేదు. పాశ్చాత్యదేశములందు స్థాపింపబడియున్న మహోత్కృష్టములగు జాతీయపౌరగ్రంథాలయములందలి గ్రంథములన్నియు మూల్యమునకు కొన్నవిగావు. ఆయాదేశములలో అమలులోనున్న కాపీరైటు చట్టమునుబట్టి ప్రతిగ్రంథముయొక్క ప్రకాశకులును కొన్నిగ్రంథములను జాతీయగ్రంథాలయములకు యిచ్చి తీరవలెను. ఈవిధముగా అసంఖ్యాకములగు గ్రంథములు ఆయాగ్రంథాలయములకు సేకరింపబడినవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల కాంగ్రెసులైబ్రరీయును, కలకత్తా ఇంపీరియలు లైబ్రరీయును, బరోడాకేంద్రగ్రంథాలయమును యిట్లేర్పడినవే. మనదేశమందుకూడ అట్టిమార్గమునే అనుకరించవచ్చును. మనదేశమున ప్రచురింపబడు అన్నిగ్రంథములకు ఒక్కొకపుస్తకమునకు మూడుగ్రంథములు ఆయాపుస్తకములను ప్రకాశింపచేయువారు ఏజిల్లాయందుందురో అట్టి జిల్లాకాంగ్రెసుసంఘమునకు పంపునట్లుగా దేశీయమహాజనసభయం దొక తీర్మానమును చేయవలెను. ఆమూడుగ్రంథములలో ఒకటి జిల్లాసంఘమువారు తమ గ్రంథాలయమందుంచుకొని, రెండవదానిని రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘమునకును, మరియొక

దానిని అఖిలభారతజాతీయోపసంఘమునకును పంపవచ్చును.

ఈమార్గము నవలంబించినచో కేవల జిల్లా, రాష్ట్రీయ, అఖిల భారత గ్రంథాలయములే గాక ప్రతిపట్టణమందును, పల్లెయందును గ్రంథాలయములు స్థాపితమై తన్మూలమున జాతీయాభ్యుదయము పొందగలము.

గ్రంథాలయోద్యమమున కృషిచేయు సోదరుల కొక మనవి. కట్టుబాటులుండినగాని యేపనియును నిష్కర్షగ జరుగనేరదు. ఇందుకొరకై భారతదేశమం దంతటను గ్రంథాలయోద్యమమున కృషిసలుపు ప్రముఖులందరు చేరి యొకసంఘముగ నేర్పడుట అవసరము. పంజాబు విశ్వవిద్యాలయము వారి యాజమాన్యముక్రింద దొరతనము వారు కీర్తిసంఘ మొకదాని నేర్పాటుచేయుటకు ప్రయత్నించిరి. ఆసంఘ మొకటి రెండు సమావేశములు జరిపినపిదప దేశమున కెట్టి ఉపకారమును చేయకయే నశించినది. గ్రంథాలయోద్యమాభిమానులగు భారతీయులందరు చేరి జాతీయ సూత్రముల ననుసరించి జాతీయాధికారముక్రింద భారత గ్రంథాగారసంఘ మను పేరుతో దొరతనము వారి జోక్యమేమియు లేకుండా సంఘ మొకదానిని స్థాపించుట అవశ్య కర్తవ్యము.

ముద్దుల నామొంకి.

నండూరి సుబ్బారావు, బి. ఏ.

యేమంటివే యెంకి యేమంటివే!
పూతోట పందిట్లొ
శీతాలు రెయిల్లొ
నీతిళ్ళ నేపకాన్ని
నాతల తిరిగిందోలె! యే!
మామిడి తోట్లోకెల్లి
మంచీ పండోటి గోసి
యేటొగాని నోట్లోకెట్టి
యిసమై పోయిందోలె యే!
పొత్రేళ్ళ జొన్నసేలా
సిగమయి పోతాది
గమ్మైన వాసనొస్తె
గుండెగిర పోయెనోలె! యే!

బేలగుండె నామొంకి.

నండూరి సుబ్బారావు, బి. ఏ.

యీ రేతి రొక్కతెవు యే మొచ్చినావె?
ఆడు నే నిక్కడే యాడినామమ్మ.
యేటి సురగలకేసి యేటి చూస్తావె?
మావోడి మనసట్టె మరుగుతాదమ్మ.
శంద్రవంకలొ నేమి శిత్రమున్నాదె?
వొంక పోగాని మావోడొస్తదమ్మ.
ఆడు నే నిక్కడే యాడినామమ్మ
మావోడి మనసట్టె మరుగుతాదమ్మ.
ఆవంక పోగానె ఆడొస్తదమ్మ.

ఓదార్పు.

ఓయమ్మ చింతిల్ల ♦ కూటగనుము
గతముకై చింతింప ♦ గార్య మేమమ్మ
పాపపు దైవమ్మ ♦ పడ తెలియంచనక
ఎట్టి బాములనిన్ను ♦ హింసించె దల్లి
మాయమర్మము లేని ♦ మా దేశజనని
కాలకర్మము దాట ♦ గంజాక్షు వశమె
కలకంఠి కంటి నీ ♦ రొలుక రాదమ్మ
చెప్పరానిది తప్పు ♦ జేసినామమ్మ
మాతృద్రోహము సల్పి ♦ మసలినామమ్మ
రత్నగర్భము గల్గి ♦ రాజిల్లుచుంట
బంగారు బొజ్జవై ♦ వర్ధిల్లుచుంట
మాకేమియని మేము ♦ మైమర్చినాము
కన్నబిడ్డలమమ్మ ♦ గాచి రక్షింప
కడుపులో దాచిన ♦ కనకమ్ము నెల

మంచిరత్నాలను ♦ మాణిక్యములను
దొంగలు దొరలెల్ల ♦ దోచిరేయమ్మ
పగవారునిన్వచ్చి ♦ బంధించిరమ్మ
నీమాటవినకుండి ♦ నిందఁజెందితిమి
ఇడితిమి నీపలుకుఁ ♦ బెడచెవిఁ దల్లి
మాతరో! నీనీతి ♦ బూతంటిమమ్మ
నీవేషభాషలే ♦ నిరసించినాము
పరులవేషమ్ములే ♦ పాటించినాము
కోపించి మాపైని ♦ శాపమీకమ్మ
అపరాధులనుమమ్ము ♦ కృపఁగాచుమమ్మ
నీకుగిన్కజనించ ♦ మాకుదిక్కెవరె
"తల్లిఁజూడనివారు ♦ తలతురేనమ్మ"
అనుచు మాపినతల్లి ♦ యాగ్రహంబంద
కన్నమ్మ! మాకర్మ ♦ కట్టికుడ్పినది.
కూటికి గుడ్డకై ♦ కొఱఁతఁ జెందితిమి
నోరెత్తి మాటాడ ♦ నోచలేదమ్మ
తల్లి నీపైభక్తి ♦ తప్పయ్యెనమ్మ
నిన్ను కీర్తించుట ♦ నింద్యమ్మె జనని
ధర్మమ్మె పలుకుటే ♦ తప్పాయెఁ దల్లి
ఇట్టి బాధలఁజూచి ♦ హృదయమ్మె కరగి
మాకష్టములఁదీర్ప ♦ మదియందు నెంచి
మాయయ్య చక్రంబు ♦ మాచేతికొసగె
కష్టాలు దానిచేఁ ♦ గడవంగఁగలవు
చింతలెల్లనుఁ బాయు ♦ సిరులబ్బు జనని
కడగండ్లు దీరెడి ♦ కాలమ్మువచ్చె
చింతిల్లకేతల్లి ♦ చింతిల్లకమ్మ.

—మంచం బుచ్చిలింగప్ప.

తగిన శాస్తి

రాత్రి ౧౧ గంటలయినది. గాఢనిద్రయందుంటిమి. వీధితలుపుమీద దబదబమని దెబ్బలు వినవచ్చెను. తలుపుతెరచి చూచుసరికి రామస్వామిగారు ప్రత్యక్షమై "దొరగారు మిమ్ములను తక్షణమే పిలుచుకొని రమ్మనమన్నా"రని చెప్పిరి. దొరగారి ఆజ్ఞ మీరరానిది. అందుచేత కళ్ళు నులుపుకొనుచునే బయలుదేరిపోయి రైలుబండి ఎక్కితిమి. బండియందు జనసమ్మర్దము లేకుండుటచేత వెంటనే నిద్రపట్టినది.

మాలోనొకరికి—మెలకువ వచ్చి చూచుసరికి "నర్సారావుపేట" స్టేషనువలె నుండెను. వెంటనే బండి దిగితిమి. నాలుగుఅడుగులు నడచి చూచువరకది, సంతమాగులూరు స్టేషనయ్యెను అనగా మేము దిగవలసిన స్టేషనుకు ౧౨ మైళ్ళ దూరము నందుంటిమన్నమాట. అప్పటికి తెల్లవారుగట్ల 4 గంటలైనది. తిరిగి సాయంకాలము ౫ గంటలవరకును నర్సారావుపేట పోవునట్టి రైలుబండి లేదు. ఆనాటి మధ్యాహ్నమునకే రావలసినదని దొరవారి ఉత్తరవు. మామూలుబండి కట్టుకొని పోవుదమన్న సరియైన బాటలేదు. మీదుమిక్కిలి రాత్రి మేము రైలుబండిలో నిద్రించుచుండ జోరున వర్షము కురిసినదట. ఇక చేయునదేమి?

కాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పి, తిన్నగా రైలుబాటను పట్టితిమి. చీకటియందు పడుచు లేచుచు (రామస్వామిగారు మాత్రము నాచేతి పెట్టెయొక్క బలమును పరీక్షింపదలచిరో, లేక దానిని పగులగొట్టదలచిరో, కాలుజారి నడని వంకజెట్టి రైలుకట్టపైనుండి క్రిందికి దొర్లిరి. ఒక పొద అడ్డమువచ్చి వారిగమనమును ఆపినది. నాచిన్నిపెట్టెనుజూచి ఇటువంటి పెట్టెలేనివా రుందురనియే, తోలుపెట్టెకొనక ఉక్కుపెట్టెనే కొంటిని) ఉదయము 8 గంటలగుసరికి నర్సారావుపేట చేరితిమి.

అక్కడనుండి మేము చేరవలసినగ్రామము పోవుసరికి, కడచినరాత్రి కురిసినవర్షమువలన ఆనాడు గ్రంథాలయవార్షికోత్సవము ఆగినదని దొరవారు సెలవిచ్చిరి. పడినశ్రమ వృథయైనదిగదా యని మనస్సు చివుక్కుమన్నది. మరునాడైన పెట్టకతీరదని మాలో నొకరనిరి. దానికి దొరవారు తమయామోదమును దెలిపిరి. అంతట మనస్సు కుదుటబడినది.

మరునాడు వార్షికోత్సవము జరిగినది. అగ్రాసనాధిపతిగ గూడ ఏర్పరచిరి, పడినశ్రమకు, నడచినసడకకు తగిన శాస్తియైనది గదాయని సంతోషించితిమి.

ఓం.

ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమము: సింహావలోకనము

భారతదేశాభ్యుదయముకొరకు ఎన్నియో యుద్యమము లుద్భవించుచున్నవి. ఎన్నియో అంతరించుచున్నవి. కొన్నిమాత్రమే దినదినాభివృద్ధిని గాంచుచున్నవి. మన ఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమము ఇప్పటికి రాను రాను ముప్పది సంవత్సరములక్రిందట ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చును. గడచిన పదునైదు సంవత్సరములనుండి తీవ్రముగా పనిచేయుచున్నది. ఈకాలమందు ఈయుద్యమపక్షమున జరిగినకృషిని సింహావలోకనముగ పరీక్షించి ఈయుద్యమ మిదివరలో దేశోద్ధరణ కెట్టిలాభనష్టములు కల్గచేసినదియు, ప్రస్తుత దేశకాలపాత్రములనుబట్టి భావికాలమున దేశసేవ చేయగల్గిన శక్తులిందేమైనను నిగూఢమైయున్నదియు మన మిట్టితరి నిర్ణయించుకొనుట ముఖ్యావశ్యకము. మనదేశ మెన్నియోవిధముల దురవస్థయందున్నది. ప్రజల ఆయువు క్షీణించినది. దరిద్రదేవత దేశమంతటను దాండవమాడుచున్నది. ప్రజలు భిన్నభిన్నజాతులుగా చీలిపోయి అంతఃకలహములతో ఒకరితోనొకరికి ఐకమత్యములేక చీకాకుగా నుండియున్నారు. ఆత్మవిశ్వాసము, స్వయంసహాయతల్వము ప్రజలయందు సంపూర్ణముగా నశించినవి. స్వధర్మమును పూర్ణముగా త్యజించి పరధర్మవ్యామోహమున ప్రజలు చిక్కుపోయిరి. ప్రజలకళాకౌశల్యము, విద్యాసంపన్నత ప్రజలశక్తుల వికాసమున కుపకరించకయున్నవి. ఈలోపముల నన్నిటిని నివారణచేయుటకు స్వరాజ్యము ఒక్కటియే పరమసాధనమని అందరును అంగీకరించి యున్నారు. ఈస్వరాజ్యమును స్థాపించుటఎట్లు. కొందరు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు మనలను స్వరాజ్యముకొరకై తయారుచేయుచున్నారనియు, మెట్లవరుసను మనకు ఈపదవిని లభింపచేసెదరనియు, ఈతరిబీతు చేయుటకును, ఈస్వరాజ్యసిద్ధికిని, సాధనము నూతనముగా ఏర్పడిన శాసనసభలే ననియును చెప్పుచున్నారు. వీరిమతమున తగిన ప్రతినిధులను ఎన్నుకొని శాసనసభలకు పంపి వారు తమవిధులను సక్రమముగా నిర్వహించునట్లు చేయించగలశక్తి ప్రజలయందు విజృంభించుటయే స్వరాజ్యస్థాపనము. ఇందుకొరకై ప్రజలువిద్యావంతులు కావలెను. ప్రజలయందు ఐకమత్యముండవలెను. వారు తమవిధులను, బాధ్యతలను బాగుగా గుర్తెరుగవలెను. పరిపాలనాశక్తి ప్రజలకలవడవలెను. మరియొకమతమువారు "ప్రజలు తమ స్వశక్తివలన స్వరాజ్యము సంపాదించవలసినదే గాని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు భారతీయులకు నిజముగు స్వరాజ్యము దానపూర్వకముగా నిచ్చుట కల్ల. అట్లు ఇచ్చినను భారతీయులు నిల్పుకొనజాలరు. కావున ప్రజలు తమ ఆత్మశక్తిని విజృంభింపచేసి స్వరాజ్యమును సంపాదించుకొనవలయు" నని చెప్పుచున్నారు. ఈరెండుమతములవారికిని ప్రాప్యమొకటే అయినను దృక్పథము భిన్నము. ఏది ఎట్లున్నను ఈస్వరాజ్యసౌధనిర్మాణముకొరకు ప్రజలు ప్రప్రథమమున చేయవలసిన కృషినిగూర్చిమాత్రము స్వదేశీయులేమి, విదేశీయులేమి, అసహాయవాదులేమి, మితవాదులేమి అందరును ఏకగ్రీవముగనే చెప్పుచున్నారు. ఆ యభిప్రాయములను కొన్నిటి నిచ్చట వివరించెదము.

సర్ జాన్ లారెన్సు అను ఆంగ్లేయాధికారి 1864 సంలో యిట్లువ్రాసియున్నాడు "ప్రతిగ్రామసంఘమును ఒక్క ప్రజాస్వామిక సంస్థాపనము. ఇది చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్నది. బ్రిటిషుగవర్నమెంటువారు తమ బాధ్యతను నిర్వహించుకొనుటకు దేశపరిపాలన ఎంత ఎక్కువవరకు వదలుటకు వీలుండునో అంతవరకును ప్రజలపరము చేయవలెను."

ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడినఅధికారవిభజన సంఘమువారు తమ నివేదికయందు ఇట్లుచెప్పియున్నారు:—"స్థానిక స్వపరిపాలన గ్రామపంచాయతీలు ప్రతిగ్రామమందును స్థాపించుటమూలముగా పల్లెటూండ్లలో ప్రారంభించవలెను." గయా దేశీయమహాసభకు ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులగు శ్రీయుత బ్రిజకిషోరుప్రసాదుగారు తమ ఉపన్యాసమున ఇట్లు చెప్పియున్నారు:— "దేశమును కట్టుబాట్లలోకి తెమ్ము. పల్లెటూండ్లకుపొండు. అక్కడి ప్రజలతో పని చేయుడు. ప్రజాసేవ ఎట్లుచేయవలయునో వారికి బోధింపుడు. గ్రామసంఘములను పునాదిగా స్థాపింపుడు. వానిపైన అఖిలభారత జాతీయ ఉపసంఘము వరకును స్వరాజ్యసౌధమును సోపాన పరంపరగా నిర్మాణముచేయుడు. వీనినన్నిటిని సజీవముగా నుండునట్లును, నిరంతర కృషిచేయుచుండునట్లును, శక్తివంతములుగా నుండునట్లును చేయుడు." మొన్నటి దేశీయమహాజనసభాధ్యక్షులగు శ్రీయుత చిత్తరంజనదాసుగారు ఇట్లు తమ అధ్యక్షోపన్యాసమున సెలవిచ్చియున్నారు:—"రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలన కంటెను, సామ్రాజ్య బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము కంటెనుకూడ పల్లెటూండ్లను కట్టుదిట్టములకు లోనగునట్లుచేసి వానిని స్వపరిపాలకములుగా చేయుటయే ఎక్కువ అవసరమగుపని. ఈ

ఠంటిలో దేనిని ఎక్కువ వాంఛించెదవని ఎవరైన నన్ను డిగినచో నేను పల్లెటూండ్ల స్వపరిపాలనయందే నాకభిమతము కలదని నిస్సంశయముగా చెప్పెదను." ఈస్థానిక పరిపాలనగల పల్లెటూండ్లలో అన్యోన్యసంబంధ మెట్లుండవలెనను నంశమునుగూర్చి శ్రీయుత దాసుగా రిట్లు చెప్పియుండిరి:— "ఈపల్లెటూండ్లసంఘము లన్నియు సహకారసూత్రమువమూలముగా అన్యోన్య సంబంధము కల్గియుండవలెను. * * * * స్థానిక సంఘములు నిజమైన అధికారములు కల్గియుండి భారతీయప్రభుత్వము తగిన కట్టుదిట్టములకు లోబడిన నైతికశక్తి కనుకొ్కనునపుడే నిజమగు స్వరాజ్యము స్థాపితమైనదగును."

వీరందరు చెప్పినయంశములనన్నిటిని కల్పిచూచినచో ఈక్రిందియంశములు తేలుచున్నవి. స్వరాజ్యసౌధ నిర్మాణమునకు పల్లెటూరు పునాది. కావున పల్లెటూళ్ళను, ప్రజాస్వామికములుగా చేసి వీలైనంతవరకు స్వతంత్రముగాను, స్వయంసహాయకముగా నుండునట్లును చేయవలెను. ప్రజలకు విద్యాభివృద్ధిచేయవలెను. ఈఫలము సిద్ధించుటకు ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమ మిదివర కెట్టి కృషి చేసియున్నది? ఇంక ముందేమి చేయగల్గియున్నది?

ఈయుద్యమమందలి ముఖ్యసూత్రము బ్రిటిషుప్రభుత్వముతో మనదేశమున వ్యాపించిన పట్టణమందలి వ్యామోహమును తగ్గించి పల్లెటూండ్లపై ప్రజలదృష్టిని తిరిగిమరల్చుట. అందువలననే మనగ్రంథాలయములు ఎక్కువ పల్లెటూండ్లయందుస్థాపింపబడినవి. రెండవ విషయము: ప్రజలను విద్యావంతులుగా చేయుట. ఈయుద్యమము యొక్క ముఖ్యోద్దేశమే విద్యావ్యాప్తి. బ్రిటీషుప్రభుత్వమువారు మనదేశమున అమలులోకి తెచ్చిన విద్యావిధానమువలన నిర్మూలమైనసిద్ధాంతములను కొన్నిటిని పునరుద్ధారణ చేయుటకు మన మీయుద్యమమూలమున కృషిసల్పితిమి. విద్యయనగా కేవల పుస్తకాభ్యాసమూలముననే లభింపతగినది కాదనియు, అన్నియింద్రియములమూలమునను మనస్సును, బుద్ధిని వికాసమునుపొందించు కార్యమంతయు విద్యయందే చేరియున్నదనియు, తిరిగి మనము దేశమునకు చాటి ఆసిద్ధాంతమును వీలగువరకు అమలులోకికూడ తెచ్చితిమి. గ్రంథాలయములయందు గ్రంథములను భద్రపరచి చదువరుల కందచేయుటయే యీగ్రంథాలయముల పరమోద్దేశముగా నెంచక గ్రంథాలయములపక్షమున మహాపురుషులవర్ధంతులను జరుపుచున్నాము. నాటకముల నాడించుచున్నాము. సేవసమితులను స్థాపించుచున్నాము. వినోదకరమగునట్టియు, జ్ఞానదాయకమైనట్టియు ఆటలను పిల్లలచే నాడించుచున్నాము. వ్యాయామములను గ్రంథాలయములవారభివృద్ధికి తెచ్చుచున్నారు. తాత్కాలికపాఠశాలలనేర్పర్చి ముఖ్యమగువిషయములలో యువకులకు విద్య నొసగుచున్నాము. జంగముకథలను చెప్పించుచున్నాము. పురాణపఠనము చేయించుచున్నాము. ఇట్లు జ్ఞానదాయకమగు పురాతన, అధునాతన మార్గముల నన్నిటిని నన్వేషించి ఆయా సాధనములమూలమున ప్రజలయందు జ్ఞానము వ్యాప్తినొందించుటకు ఆంధ్రగ్రంథాలయములు నడుముకట్టియున్నవి. ఇట్టికృషియే మనము ముందుకుగూడ తీవ్రముగ చేసినచో విద్యావ్యాపకము చేయుటయందు గ్రంథాలయములు ఉచితస్థానము నాక్రమించుననుట నిస్సంశయము.

ఇక పల్లెటూళ్లను కట్టుదిట్టములలోకి తెచ్చుటను మనయుద్యమ మెట్టికృషి చేసినదియు, చేయగలిగినదియు విచారింతము. మనగ్రంథాలయము లన్నియు ప్రజాస్వామికపద్ధతుల ననుసరించియే పరిపాలింపబడుచున్నవి అచ్చట పేదలకును, భాగ్యవంతులకును భేదములేదు. కుల, మత, జాతి విచక్షణలేదు. కార్యనిర్వాహకులు ప్రతిసంవత్సరమును ఎన్నుకొనబడవలయును. ఇట్లు ప్రజాస్వామికతత్వము ఈగ్రంథాలయములమూలమున దేశమున వ్యాప్తిచెందుచున్నది. మరియొకవిషయము. వివిధమగు ఆర్థికసంపత్తి కలిగినట్టియు, జాతి, మత, కుల విచక్షణ లేకను సర్వజనులను ఏకముఖమునకు ఆకర్షించుటకు పౌరగ్రంథాలయమునకు గలసామర్థ్యము మరియేఇతర సంస్థాపనకును లేదు. అందువలన ప్రజాస్వామిక సంస్థాపనలు పల్లెటూండ్లలో వ్యాప్తినొందవలెనన్న ముఖ్యముగ మొట్టమొదట అవలంబించవలసినపని గ్రంథాలయముల స్థాపనయే. కావున ఈ యుద్యమము దేశమందు వ్యాప్తినొందినకొలదియు ప్రజాస్వామికతత్వము ప్రజలయందు నెలకొల్పబడి స్వరాజ్యసౌధనిర్మాణమునకు సన్నిహితసాధన మేర్పడును. సంఘములయందు అన్యోన్యసంబంధ మేర్పడి మండలసంస్థలును, రాష్ట్రీయసంస్థలును, అఖిలభారతీయసంస్థయు నిర్మాణమగుటకుకూడ మనఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమము కొంతవరకు సఫలమగుకృషిని జరిపినది. పల్లెటూండ్లగ్రంథాలయములు కొన్నిచేరి తాలూకాగ్రంథాలయసంఘము లేర్పడినవి. ఏర్పడుచున్నవి. ఈతాలూకాగ్రంథాలయసంఘములపై మండలగ్రంథాలయసంఘము లేర్పడినవి. ఇవియన్నియు చేరి మన ఆంధ్రరాష్ట్రీయ గ్రంథాలయసంఘ మేర్పడినది. అఖిలభారతదేశమందున్న

యన్ని రాష్ట్రములయందును రాష్ట్రీయసంఘములు నిర్మాణమై ఆయారాష్ట్రములయందు గ్రంథాలయోద్యమ వ్యాప్తి నొందించుటకును మన యుద్యమపక్షమున మద్రాసులో నరవ ఆంధ్రగ్రంథాలయప్రతినిధులసభతోపాటు అఖిలభారతగ్రంథాలయ ప్రతినిధులసభనుకూడ సమావేశము చేసితిమి. అందుకు ఫలితముగ "అఖిలభారత పౌరగ్రంథాలయసంఘము" నిర్మాణమాయెను. ఈ అన్నిసంఘములకును గల అన్యోన్యసంబంధము సహకారసూత్రమూలమున నేర్పడియున్నదిగాని కేంద్రీకరణమువలన కాదు. ఈసిద్ధాంతమునే శ్రీయుత దానుగారు తమ అధ్యక్షోపన్యాసమున విపులముగా విమర్శించి స్థాపించియున్నారు.

కావున భారతస్వరాజ్యసౌధనిర్మాణమునకు గ్రంథాలయోద్యమము సాక్షాత్సాధనము. దేశీయులెల్లరు ఈయుద్యమమును చేపట్టి దేశమంతటను వ్యాప్తినొందించవలెను. ప్రతిపట్టణమందును, పల్లెటూండ్లయందును గ్రంథాలయసంఘములు స్థాపించవలెను. వీనివలన కలుగు యుపయోగము అన్నిప్రజలకందరికి లభించుటకు దగిన సాధనముల నన్వేషించి అనుష్ఠానమును చేవలెను. ఏక ప్రాంతమందలి గ్రంథాలయములన్నియు సంయుక్త విధానానుసారముగ సంఘములుగా చేరవలెను. ఇట్లు తాలూకా, మండల, రాష్ట్రీయ, అఖిలభారత గ్రంథాలయసంఘము లేర్పడి దేశమంతట నుద్యమమును వ్యాప్తినొందించవలెను. ప్రజలు అట్లుచేసినచో విద్యావంతులును, ధనవంతులును, స్వయంసహాయ ఆత్మగౌరవములతో నిండియున్నవారలును అగుదురు. భారతీయులు తమ జాతీయవ్యక్తిత్వమును కాపాడుకొని తమవిశిష్యక్తధర్మమును నెరవేర్చుచు తిరిగి ప్రపంచమంతకును ఉపదేష్టలగుట నిస్సంశయము.

కథ-కలాపము.

వేదపరిషత్తు.

భారతజాతీయనిర్మాణమందు జాతీయవిద్య అగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నది. ఈవిషయమునకు జాతీయ మహాసభయందు తగినప్రాముఖ్యత నివ్వబడలేదు. అయినను దేశమున ఇందునుగూర్చి తగినకృషి జరుగుచుండుట మిక్కిలి సంతోషావహము. తక్షశిల, ధాన్యకటక, నలంద, మధుర, కాంచీపురము మొదలగు విశ్వవిద్యాలయములు పూర్వకాలమందు వర్ధిల్లియుండి ఆధునికకాలపు విశ్వవిద్యాలయములకు మించినవైభవము కల్గియున్నమాట నిజమే. కాని ముఖ్యముగా పూర్వకాలమున విద్యాభ్యాసము జరిగినది గురువులయాశ్రమములయందే. ఇట్టిమర్యాద ఇప్పటికిని మనదేశమున సంపూర్ణముగా నశించలేదు. కీర్తిశేషులగు చర్ల బ్రహ్మన్నశాస్త్రిగారు, భాగవతుల హరిశాస్త్రులుగార్లవంటి గొప్పవిద్వాంసులు తమయిండ్లనే విద్యాలయములుగా మార్చి విద్యార్థులకు అన్నదానముచేసి విద్యగరపుచుండిరి. ఇప్పటికిని వేదమును, శాస్త్రములును సజీవములుగా నున్నవన్న, ఈవిద్యలు గురుకులాశ్రమములయందు విద్యార్థు లభ్యసించుచుండుటచేతనే. కావున సనాతనధర్మమును పునరుజ్జీవముచేసి దేశాభ్యుదయము పొందవలెనన్న ఈశాస్త్రపండితులను, వేదపాఠకులను, ఏస్థాతకాలలకొనిడ్చి అచ్చట విద్యార్థులకు విద్యాభ్యాసము చేయవలయునని కోరుటకన్న వారిండ్లవద్దనే వారుండి విద్యార్థులకు విద్యాదానము చేయుటకు తగిన వీళ్ళను కల్పించుట ఎక్కువ విద్యాభివృద్ధికి హేతువగును. మనయాంధ్రదేశమున ఈమార్గము ననుసరించి విద్యాభివృద్ధిచేయుటకు తగినసావకాశము కలదు.

మొన్నటి వైకుంఠఏకాదశికి గోదావరీతీరమగు కొవ్వూరు పట్టణమున ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయసంఘమువారి యాజమాన్యముక్రింద పెద్దవేదశాస్త్ర పరిషత్తు జరిగినది. ఆసభకు రమారమి మూడువందలకుపైగా పండితులును, ఒకయేబదిమంది విద్యార్థులును వచ్చియుండిరి. వచ్చినవారి నందరిని కఠినముగ పరీక్షచేసి ఉత్తీర్ణులగు వారికి పారితోషికముల నిచ్చిరి. అచ్చటకు విచ్చేసిన విద్వాంసులందరును వయస్సున ఎంత పెద్దవారైనను, శైశవమందు అభ్యాసముచేసిన విద్యలో ఏభాగమును మరుపు చెందక నేటికిని నఖాగ్రమందుంచుకొనుట చూచి నప్పుడు ఆధునిక విద్యావిధానమూలమున విద్య నభ్యసించిన ప్రతివిద్యావంతుడును పూర్వపువిద్యాపద్ధతుల యాధిక్యము నంగీకరించకతప్పదు. వేదమందును, తర్క-వ్యాకరణశాస్త్రములందును పరీక్షలు జరిగినవి. గానవిద్యకు పరీక్ష లేర్పాటుకాబడినవిగాని అనివార్యకార

ణములచే జరుగలేదు కొందరుపండితులు తమవిద్యార్థులనుకూడ పరీక్షకు హాజరుపెట్టిరి. అట్టిపండితులకు ఎక్కువ ప్రోత్సాహ మీయబడినది. జ్యోతిషశాస్త్రమున గణిత భాగమందు వైదుష్యము సంపాదించినవారు మనదేశమున యరుదు. కావున అట్టివారెవరు ఆహూతులయ్యును రాలేదు. ప్రస్తుత మీపనియంతయు ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయసంఘముపేరుతోనే జరుగుచున్నది. ఇందుకొరకై ప్రత్యేకము నిరాశములను వసూలుపరచి శాశ్వతమగు ఏర్పాట్లు చేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. "ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠ"మను పేర ఒకసంఘము నిర్మాణమై ఆపీఠముయొక్క అంగముగానే ప్రస్తుతము కొవ్వూరుయందు నెలకొల్పబడియున్న "ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయము" విద్యాదానము చేయుటకును, వేదశాస్త్రములయందును, ఆంధ్రభాషావాఙ్మయమునకు సంబంధించిన అన్నిశాఖలయందును, బిరుదుపరీక్షలను స్థాపించి ఉత్తీర్ణులగువారలకు తగుపారితోషికము లిచ్చుటకును, తగినసన్మానముల నిచ్చి విద్వాంసులచే గ్రంథముల రచింపచేసి ప్రచురించుటకును, తగుప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. ఈప్రయత్నములను సఫలీకృతము చేయుటకు పరమేశ్వరుని వేడుచున్నాము.

ఇట్టి పరిషత్తులు ఆంధ్రదేశమున రాను రాను వృద్ధియగుచుండుట చూచుచున్నాము. పూర్వము ఉర్లాము జమీందారు లిట్టిపరిషత్తును నిర్వహించి వేదశాస్త్ర విద్యలను పోషించిరి. ఇప్పుడా పరిషత్తునకు విఘ్నము కలిగినదని వినుచున్నాము. కృష్ణాతీరమున విజయవాటికయందుకూడ ఇట్టిపరిషత్తు లేర్పడి విద్వాంసులు సన్మానింపబడుచున్నారు. కొవ్వూరుసభయైనపిదప పాలకొల్లులో వర్తకశిఖామణులుకూడ వేదశాస్త్రపరిషత్తును సమావేశపరచి విద్వాంసులకు తగుసన్మానముల చేసిరని వినుచున్నాము. ఇట్లే ఇతరప్రదేశములకూడ పరిషత్తులు నిర్మాణమై విద్యాభివృద్ధికి సాధనములైనయెడల ఆంధ్రదేశమున వేదశాస్త్రములును, ఆంధ్రవాఙ్మయమును మిక్కిలి యభివృద్ధినొందుననుట నిశ్చయము.

స్త్రీవిద్యా బహుమాన పరీక్షలు.

స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికొరకై ఆంధ్రదేశమునకొన్ని సంఘములేర్పడి విద్యార్థినులను వివిధప్రదేశములయందు పత్రికాముఖమున పరీక్షించి బహుమతులనిచ్చుట కొంతకాలమునుండియు జరుగుచున్నది. ఈసంఘములలో మద్రాసునందున్న "విజ్ఞానచంద్రికాపరిషత్తును" నర్సాపురమందున్న పరిషత్తును, అగ్రేసరములు. ఇప్పుడునూతనముగా, ఆంధ్రకవయిత్రియు, విఖ్యాతకీర్తియు నగు గంగాభాగీరథి గుండు అచ్చమాంబగారు "అబలాజన పరనమందిరము" అనుఒకసంస్థను గుంటూరుపట్టణమున స్థాపించి దాని యాజమాన్యముక్రింద స్త్రీవిద్యాభివృద్ధిసాధకమగునుండుటకు బహుమానపరీక్షలను కొన్నిటిని ఏర్పాటుచేసియున్నారు. ఆంధ్రవిద్యావంతులలో గుండు అచ్చమాంబగారిని ఎరుగనివారుండరు. వారుద్యమించిన ఈప్రాముఖ్యవిషయమున వారికి తగుసహాయముచేసి ఆంధ్ర స్త్రీవిద్యాభివృద్ధిపోషణకు విద్యాభిమానులందరు తోడ్పడుట అవశ్యకర్తవ్యము.

* * * *

గౌతమీ గ్రంథాలయము

రాజమహేంద్రవరము.

ఈ గ్రంథాలయముయొక్క 1921–1922 సంవత్సరము కార్యనివేదిక ముందుగా మాకంద చేసినందుకు కార్యనిర్వాహకుల కెంతయు కృతజ్ఞులము. ఈనివేదికనుబట్టి గడచినసంవత్సరమున సభ్యులు 300 అయ్యుండ, ఈసంవత్సరమున 229 సభ్యులున్నట్లును, చదువరులసంఖ్య క్రిందటిసంవత్సరమునను, ఈసంవత్సరమునను సగటున ప్రతిదినము 75 అయినట్లును, సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు గడచినవత్సరమున 7789 యుండ, ఈసంవత్సరము 8000 యున్నట్లును, ఆంగ్లేయగ్రంథములు పూర్వసంవత్సరమున 3381 యుండ, ఈసంవత్సరమున 4979 యున్నట్లును, దాళపత్రగ్రంథములు గతసంవత్సరమందువలెనే 301 యున్నట్లును తెలియుచున్నది. ఆదాయవ్యయపట్టికయందు నియమింపబడినప్రకారము రు 50/లకు పుస్తకములు మొదట ధనములేకపోవుటచేత కొనలేకపోయినను, రెండవ ప్రతిగల ప్రాతపుస్తకముల నమ్మి నూతనగ్రంథములు భాండాగారమునకు చేర్చబడినవి. సరియైన గ్రంథనామావళి ప్రస్తావనసంవత్సరమున తయారుచేయబడినది. స్థానికపురపాలకసంఘమువారు రు 500/లు గ్రంథాలయమున

కిచ్చుట కుపక్రమించినను దొరతనమువా రంగీకరించరైరి. కావున మామూలు రు 100 లు మాత్రమే ఇచ్చిరి. ఈ గ్రంథాలయపాలకులు తమ యత్నాతిశయముచే ఆంధ్రదేశమునుండియు, తదితర భారతరాష్ట్రములనుండియు, ఖండాంతరములనుండియు కూడ ఎక్కువసంఖ్యగల అమూల్య గ్రంథములను సేకరించిరి. ఇది యంతయు కార్యనిర్వాహకుల కార్యదీక్షను వేనోళ్ల చాటుచున్నది. ఈగ్రంథాలయము తొలుత శ్రీవీరేశలింగ గ్రంథాలయమను పేరుతో ప్రారంభమై పిమ్మట సర్వజనగ్రంథాలయమను పేరు వాల్చి, తుదకు వసురాయగ్రంథాలయముతో సమ్మేళనమును పొంది, ప్రస్తుతము గౌతమీగ్రంథాలయమను నామము ధరించి, ఆంధ్రమండలమున కంతకు వన్నె తెచ్చుచున్నది. ఈగ్రంథాలయపక్షమున పూర్వమున బహుమతీపరీక్షలు కరపత్రముల ప్రచురణ మొదలగు విద్యాభివృద్ధికరములగు పనులుగూడ జరుగుచుండెను. ఇప్పుడు ఆశాఖలు అంతరించినట్లు కనపడును. పురపాలకసంఘమువారును, అమెరికా మిషనుసంఘమువారును ధర్మపఠనమందిరముల స్థాపించిన హేతువుచేత, పత్రికాపఠనమునకు ఈగ్రంథాలయ మంత ప్రాముఖ్యత నిచ్చుట లేదు. ఇచ్చట నొకవిషయము చెప్పవలసియున్నది. పౌరగ్రంథాలయములయొద్దకు వెదకుకొనివచ్చువారలకే గ్రంథములను అందచేయుటమాత్రమే వాని విధికాదు. జనులను ఉచితసాధనములమూలమున నాకర్షించి వారలకు గ్రంథపఠనయం దభిరుచి కలుగచేయుట పౌరగ్రంథాలయముల ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇందుకొఱకే అమెరికాఖండమున గ్రంథాలయములను, వానియందలి పుస్తకముల పేళ్లను, ఉపయోగమును సర్వజనులకు తెలుపుటకొఱకై అనేకసాధనముల నవలంబించెదరు. పేరుపొందిన "క్లబ్బు" లకు గ్రంథాలయములవారు తమమందిరములో కొన్నిగదులను అరువున కిచ్చెదరు. విద్యార్థులు సెలవుదినములలో విహారముకొరకై ఇతరపట్టణములకు వెళ్లినపుడు వారలతో గ్రంథాలయమునుండి ప్రతినిధులు పంపబడుదురు. వీరు అవిద్యార్థులకు విశ్రాంతిసమయములయందు తమ గ్రంథాలయములనుగూర్చి ప్రశంసించి అందు వారికి అభిమానముకల్గి అందలిగ్రంథములను చదువునట్లుగా చేసెదరు. మనదేశమందు పత్రికాపఠనముకూడ పౌరగ్రంథాలయములలో చేర్చియుంచుటకు ముఖ్యకారణము స్వతంత్రముగా గ్రంథపఠనయం దభిరుచి లేనివారికికూడ పౌరగ్రంథాలయముల కాకర్షించి వారికి గ్రంథపఠనమం దభిరుచి కలుగచేయుటకేయని చెప్ప వచ్చును. కావున పత్రికాపఠనమును గౌతమీగ్రంథాలయమున యంతర్భాగము చేయుటవలన గ్రంథాలయముయొక్క యుపయోగము కొంతవరకు తగ్గగలదని మానమ్మకము.

కేవల గ్రంథాలయముగా యోచించినచో ఆంధ్రదేశమున పుస్తకములసంఖ్యనుబట్టి ఈగ్రంథాలయ మద్వితీయమని చెప్పితీరవలెను. ఈసంస్థాపన ప్రారంభమై ఇప్పటికి 20 సం॥ రములు మించినను, దినదినాభివృద్ధిగా నుండుటయు మిక్కిలి కొనియాడతగిన విషయము, మరియొక విషయము. పురపాలకసంఘమువారు తాము పత్రికాపఠనమందిరముపై వెచ్చించుచున్నసొమ్ము గౌతమీగ్రంథాలయమున కిచ్చి ఆకార్యము వీరి యాజమాన్యమున నడుపుట వారి విధ్యుక్తధర్మము. గ్రంథాలయపాలకులును పురపాలకపఠనమందిరమును తమయాజమాన్యముక్రిందకు తెచ్చుకొనుటకు తగుకృషి జరుపవలసియున్నది. ఏలయన మనదేశప్రభుత్వము ప్రజాయత్తమైనపుడు ఇప్పటిపౌరగ్రంథాలయములు పురపాలకసంఘముల పరిపాలనకు వదలవలసియుండును. అప్పుడు ప్రభుత్వమును, ప్రజలును, ఐక్యమును పొందెదరు, కావున ప్రభుత్వముచే మించినకార్యములు ప్రజలు చేయవలసినవి యుండవు. ఈయన్ని సందర్భములనుబట్టియు స్థానికపురపాలకసంఘమువారు ప్రస్తుతము చూపుచున్న ప్రోత్సాహముకంటె ఎక్కువసహాయమును గౌతమీగ్రంథాలయమున కిచ్చెదరని నమ్ముచున్నాము. మరియు గౌతమీగ్రంథాలయ కార్యనిర్వాహకులకు వినయపూర్వకముగ మేమొక మనవి చేయుచున్నాము. ఈ గ్రంథాలయముయొక్క ఉపయోగము కేవల స్థానికముగనే యుండుటకంటె ఆంధ్రదేశమున కంతకును దీనివలన ప్రయోజనము కలుగునట్లు చేయుట గ్రంథాలయాధికారుల విధ్యుక్తధర్మము. ఆంధ్రదేశమున గ్రంథములసంఖ్యనుబట్టి ఈ గ్రంథాలయము అగ్రస్థానము నలంకరించియున్న హేతువునుబట్టి ఆంధ్రగ్రంథవిభజనము (Bibliography) నీఁడు సమగ్రముగా అధునికపద్ధతుల నవలంబించి చేయించి ప్రచురించుట ముఖ్యముగ వెంటనే చేయవలసినపని ఇదివరకే ఈగ్రంథాలయమువారు తమవద్దనున్న ఆంధ్రగ్రంథనామావళి (Catalogue)ని తయారుచేయించి ప్రచురించియున్నారు. అందువలన ఏవిషయమునుగూర్చి ఎన్నెన్ని గ్రంథములు ప్రచురింపబడియున్నదియు, అవి యెక్కడెక్కడ దొరకునదియు, వానిని రచించిన గ్రంథకర్త యెవరైనదియు, స్పష్టముగా తెలియదు. పాశ్చాత్యదేశభాషలలో ఈ గ్రంథవిభజన ప్రత్యేకశాస్త్రముగా అభివృద్ధిపొందినది. కావున ఈ గ్రంథాలయమువారు ఈ

కొరతను ఆంధ్రభాషకు తొలగించుటకు మిక్కిలి ప్రార్థించుచున్నాము. అట్లు ఆంధ్రగ్రంథవిభజనమును ప్రచురించినచో ఆంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధి కరతలామలకముగ గోచరమై గ్రంథకర్తలకును, పరిశోధకులకును మిక్కిలి ఉపకరించును.

* * * *

స్వరాజ్యాశ్రమములు.

మహాత్ములు చెరసాలకేగిన పిదప "యంగ్ ఇండియా" పత్రికకు సి. రాజగోపాలాచార్యులుగారు సంపాదకులైరి. మహాత్ములమతము వీరికి అనుభవమైనట్లు భారతీయులలో నెవరికిని కాలేదని ప్రతీతి. గయా కాంగ్రెసు అయినపిదప వీరు చెన్నపట్టణపు సముద్రపుటొడ్డున యుపన్యాసమునిచ్చుచు ఈక్రిందివిధముగా సెలవిచ్చిరి:— "రెండువేల గ్రామములలో పనిచేయుటకు 2000 మంది జనులు కావలెను. ఈ గ్రామములను కాంగ్రెసు ప్రచారమునకు కేంద్రస్థానములుగా చేయవలెను. ఆత్మసమర్పణము చేసినందుకు నిదర్శనముగా ఎక్కువ ప్రేమాతిశయమగు విషయము దేనినైనను, ప్రతిగ్రహించినవారుగా ఇట్టివారుండవలెను. మహాత్ములు బార్డోలీ తీర్మానములో నిర్ధారణము జేసిన విధము ఆచరణలోనికి తెచ్చుటకుగాను ఇట్టివారు ఏదో యొక గ్రామప్రదేశమును స్థావరము చేసికొనవలెను. చేతితో వడికిన నూలుతో నేసిన బట్టలను స్వయముగా ధరించుచు ఇతరులనుగూడ నట్లు చేయించవలెను. సమీపమున నున్నవారికి సావకాశము ఎప్పుడో కనుగొని మహాత్ములయుపదేశము వారికి నచ్చచెప్పి అనుష్ఠించునట్లు చేయవలెను. చిన్నలకు, పెద్దలకు నిట్లే యుపదేశించుచుండవలెను. ఇట్లు ఆత్మసమర్పణ చేసిన 2 వేల జనులు బయలుదేరినచో నట్టివారికి ఆతిథ్యమిచ్చుటకు గ్రామములు లేకపోలేదు. హిందూమతము ఇంకను నశించలేదు. సనాతనధర్మము ఇంకను ఆచరణలోనుండియే యున్నది. అందువలన ఎవరిని క్షుద్బాధచే ప్రజలు మృతి నొందనివ్వరు. కావలసినది ప్రజలయందు నమ్మకము కలుగచేయగలిగిన మనుష్యులు."

అసహాయోద్యమము భారతదేశమునందు వ్యాప్తి నొందుటకు ప్రారంభించినది మొదలు ఎందరో మహానుభావులు తమ సర్వస్వమును దేశమునకర్పించి ప్రజాసేవ చేయుటకు సంసిద్ధులుగా నున్నారు. ఇట్టివారలకు ధనకాంక్ష లేదు. ప్రజలు తమను గౌరవము చేయరేమోనను సందేహము లేదు. వారుకోరునది ప్రజాసేవ, దేశాభివృద్ధి. ఇట్టివారు పైన రాజగోపాలాచార్యులుగారు చెప్పినవిధముగా పల్లెటూళ్లలో స్థావరము కల్పించుకొని ఆయా ప్రాంతములయందు తమకృషిని వినియోగపరచినచో అచిరకాలమున దేశాభ్యుదయము చేకూరును. వీరలు మొదట చేయవలసినపని వీరైనచోట్ల నెల్ల పౌరగ్రంథాలయములను నెలకొల్పుట. పిమ్మట ఈ సంస్థాపనల యాజమాన్యమున ఎంతయో కృషి జరుపవచ్చును. ఇవియే స్వరాజ్యాశ్రమములు కాగలవు. కావున ఆత్మసమర్పణ చేసి వన్నెకెక్కిన భారతీయులందరు రాజగోపాలాచార్యులుగారి యుపదేశమును ఆచరణలోనికి తెచ్చి దేశాభ్యుదయమును చేకూర్చెదరుగాక!

* * * *

ఆంధ్రదేశసేవకుల తరిబీతు.

ఆంధ్రగ్రంథాలయసంఘపక్షమున 1920 సం||రం ఏప్రియల్, మే నెలలో ఆంధ్రవిద్వాంసులు పెక్కండ్రసహాయముతో ఆంధ్రయువకులు కొందరికి విద్యాదానము చేయబడినసంగతి ఆంధ్రలోకమునకు స్మృతిలో నుండవచ్చును. అప్పుడు ఆంధ్రసారస్వతము, రాజ్యాంగశాస్త్రము, హైందవరాజ్యతంత్రము, ప్రజాసేవ, సహకారసంఘములు, గ్రంథాలయోద్యమము, ఆంధ్రులచరిత్ర, వ్యక్తికిని, రాజ్యాంగమునకు నుండు సంబంధము, ఆర్థికశాస్త్రము, ఆరోగ్యశాస్త్రము మున్నగు విషయములను గూర్చి ఒక నెలదినములు ఉపన్యాసములు జరిగినవి. ప్రయత్నము మొదటిదగుటచే ఇదలి అవసరావశ్యకములు దేశమున బాగుగా వ్యాప్తిచెందక యుండుటచే నైయుండనోపు. పదునైదుగురుకన్న ఇతరగ్రామములనుండి యువకులు తరిబీతుకు వచ్చినట్లు కనుపడదు. అయితే ఈప్రయత్నము సఫలము కాకపోలేదు. శ్రీయుత మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యపంతులుగారు ఆ సమయమున "ఆర్థికశాస్త్రమును" గూర్చి బోధించిన విషయములను పుస్తకరూపమున ప్రచురించిరి. రాజ్యాంగవిషయములను

గూర్చి మూర్తి వెంకటనరసింహశాస్త్రిగారు బోధించిన విషయములను ప్రశ్నోత్తరమాలికగా "స్వరాజ్యతత్వము" అను పేరుతో రెండుకరపత్రములు ప్రకటించిరి. ఈతరిబీతునుపొందిన యువకులందరును దేశసేవను చేసి మిక్కిలి ఖ్యాతిచెందిరి. ఇందుకైన ఖర్చువంతెను ఆంధ్ర నాయకులగు శ్రీయుత టంగుటూరు ప్రకాశంపంతులు గారు భరించిరి.

ఈసంవత్సరముకూడ ఆంధ్రయువకుల జ్ఞానాభివృద్ధి కొరకు అట్టి తాత్కాలికవిద్యాశాలను స్థాపించుటకు ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయసంఘపక్షమున ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. మార్చినెల మొదటివారమునుండి ప్రారంభముకావచ్చును. గ్రామసంఘములచరిత్ర, వానినిర్మాణము, రాజ్యాంగశాస్త్రము, అర్థికశాస్త్రము, సంఘసేవ ఆంధ్రసారస్వతము, ఆంధ్రులచరిత్ర మున్నగువిషయము లనుగూర్చి సమర్థులగు ఆంధ్రులు బోధించెదరు. పంద్రెండుమంది ఈతరిబీతుపొందుటకు తమయిష్టము తెల్పినవెంటనే వివరములును ఏతేదీన శిక్ష ప్రారంభమగునో ప్రచురింపబడును. అట్టివారు బెజవాడపట్టణములో నెలదినములకు తక్కువగాకుండ ఉండుటకు సిద్ధపడియుండవలెను. బెజవాడయందున్నప్పుడు ఖర్చులను పెట్టుకొనలేనివారికి తగినసదుపాయము చేయుటకుగూడ ప్రయత్నించుచున్నాము. ఈశిక్ష నిచ్చుటలో అనుష్ఠించవలసిన విషయములనుగూర్చి సలహాల నెవరైన ఇచ్చినచో వందనములతో నందుకొందుము. ఇందునుగూర్చిన జాబులను ఆంధ్రగ్రంథాలయసంఘము, బెజవాడ, అని వ్రాయవలెను.

గ్రంథాలయోద్యమము.

"ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయోద్యమము"నుగూర్చి "త్రిలింగ" పత్రికయందు ప్రకటింపబడిన వ్యాసమునుండి ఈక్రింది భాగములు "ఆంధ్రపత్రిక" య.దు ౧౯౨౭ సం॥ జూను నెలయందు ప్రకటింపబడినవి.

"రెండుసంవత్సరములనుండి గ్రంథాలయమహాసభ లేజరుగుటలేదు. ఈయుద్యమమును ప్రారంభించి విశేషకృషి సల్పినది శ్రీ అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు. వీరు గ్రంథాలయ స్థాయిసంఘమునకు కార్యదర్శిగానుండి దేశమంతటను పర్యటనసల్పి ఉద్యమాభివృద్ధికి దోహదమై యుండిరి. మూడుసంవత్సరములనాడు చెన్నపురిలో గ్రంథాలయసభలు అత్యుత్సాహముతో జరిగియుండెను. ఆనాటివరకును ఉద్యమము అభివృద్ధిమార్గమునందుండెను. ఆమహాసభాసమయమునందు కార్యదర్శిగారగు వేంకటరమణయ్యగారు ఉద్యమాభివృద్ధికై ఒకముద్రణాలయ ముండుట అత్యావశ్యకమని సభ్యులకు విన్నవించి తన్ను గౌరవించి స్వర్ణపతక మియ్యవలయునని యుండినవారందఱితోను ముద్రణాలయ మొసంగుమని ప్రార్థించెను. సభాసదులలో కొందరీయభిప్రాయముతో తామేకీభవించి విశ్వప్రయత్నములనుజేసి ఒకముద్రణాలయమును బెజవాడలో స్థాపించిరి. ఈస్థాపనయే తలవనితలంపుగా గ్రంథాలయోద్యమమునకు అనిష్టదాయకమైనది. కేంద్రసంఘకార్యదర్శిగారు ముద్రణాలయములో మానేజరుగా పర్యవేక్షించవలసినవారైరి. గ్రంథాలయోద్యమమునకై ఈముద్రాలయ మేసహాయముగాని యొనర్చినట్లు గానరాదు. ఇతరముద్రాలయముల వలెనే యీముద్రాలయముకూడా వ్యాపారముచేసి ధనార్జనమునకై పాటుపడుచుండునట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. రెండుసంవత్సరములనుండి గ్రంథాలయమహాసభలు జరుగుటలేదు. ఈసభలను జరుగునట్లు చేయవలసినభారము కేంద్రగ్రంథాలయ సంఘకార్యదర్శిగారిదై యున్నది. శ్రీ అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు తమస్థానమునకు రాజీనామానిచ్చిగాని లేకున్న వీరీయుద్యమముపట్ల యేమిపనిచేయుచున్నారు? గ్రంథాలయ మహాసభలు ప్రారంభించినది మొదలు అవి రాజకీయసభలతో నేలాటిజోక్యము కలుగజేసికొనకుండ ప్రత్యేకముగ వేరుకాలమందు ఇతరపట్టణములందు జరుగుచుండినవి. కాకినాడపురములో నాంధ్రమహాసభ జరిగినప్పుడు, నెల్లూరులో గ్రంథాలయమహాసభ జరిగెను. కడపలో నాంధ్రమహాసభలు జరిగినప్పుడు, విశాఖపట్టణములో గ్రంథాలయమహాసభ జరిగెను. కడపసభలలో గ్రంథాలయసభకూడ జరిపితే బాగుండునని యొకతీర్మానము అధికసంఖ్యాకుల యామోదము బడసెను. కాని, దానితర్వాతజరిగిన విశాఖపట్టణగ్రంథాలయసభయందుమాత్రము రెండుసభల నొక్కటిగా జరుపుటకు గ్రంథాలయప్రతినిధు లొప్పుకొనరైరి.

ఈసభాధ్యక్షులై యుండిన శ్రీపోలవరం జమీందారుగారయిన రేజు కే. ఆర్. వి. కృష్ణారావు బహాదర్ వారు ఈసభను రాజకీయసభలతోఁ జేర్చుట కిష్టపడరైరి;

కావుననే మరుసటి రాజకీయసభలు అనంతపురములో జరిగినను. గ్రంథాలయసభలు చెన్నపురములో అతివైభవముతో జరిగెను. మరుసటిసంవత్సరపు సభలన్నియు మహానందిలో జరిగిన బాగుండునని సూచించినవారు శ్రీ వేంకటరమణయ్య పంతులుగారే. వారప్పుడు స్కౌటు ఉద్యమములో చాల కృషిసల్పుచుండుటచే ఆసంవత్సరము అఖిలభారత స్కౌటుమహాసభ మహానందిలో జరుగుటచేతను, మహానంది పుణ్యక్షేత్రమగుటచేతను, ఆసంవత్సరముమాత్రము గ్రంథాలయమహాసభను మహానందిలో జరుపుటకు గ్రంథాలయప్రతినిధులామోదించిరి. కాని, మహానందిలోనే రెండుసభలను కలిపినందున గ్రంథాలయసభకును ఉద్యమమునకు వచ్చినసష్టము విశదమాయెను. మొదటిరోజు ఉదయము ప్రతినిధులెవ్వరు విశేషముగా రాకుండినను, ఎవరో పదిమంది కూర్చుండి సాధారణముగా రెండురోజులు జరుపవలసిన మహాసభను రెండుగంటలలో ముగించివేసిరి. ఇదియే ఆఖరు మహాసభ. మరుసటిసంవత్సరము సభ నెప్పటనైన సల్పుటను కార్యదర్శిగారు కృషి సల్పిరా? అప్పటినుండి ఇప్పటివరకొక క్రొత్తగ్రంథాలయమైనను ఎచ్చటగాని స్థాపించినట్లు కానరాదు. కాని, తత్పూర్వము స్థాపింపబడిన గ్రంథాలయము లనేకములు నశించినట్లుమాత్రము తెలియవచ్చుచున్నది. ప్రస్తుత రాజకీయోద్యమమునకు గాని జనసామాన్యము పాల్గొనవలసిన యేయుద్యమమునకు గాని జయప్రదము కావలయునన్న గ్రంథాలయోద్యమము మనఆంధ్రదేశమునందు పునరుద్ధరించుట అత్యావశ్యకము. ఇట్టి మహోద్యమము నిష్ఫలము విడుచుట ఆంధ్రుల కార్యశూరత్వమునకు భంగము కల్గింపక మానదు. కార్యనిర్వాహక కేంద్రసంఘములోనుండు సభ్యులైనను మేల్కాంచి ఉద్యమాభివృద్ధికై కావలసిన ప్రయత్నములు చేసి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు తోడ్పడెదరుగాక!"

జవాబు.

దానికి అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారిట్లు జవాబిచ్చిరి:—

తమపత్రికనుండి తీసి ముద్రింపబడినభాగమును ఆంధ్రపత్రికయందు జూచితిని. అందులో నాకు సంబంధించిన విషయములు కొన్నిగలవు. వానికి జవాబు వ్రాయుచున్నాడను. దయచేసి తమపత్రికయందు ప్రకటింపగోరెదను. 4 మాసములకాలము బెజవాడయందు, లేక వేరొకస్థలమున విశ్రాంతితీసికొనుచుండుటచే, మీవ్యాసమును వెంటనే జూచుట తటస్థించినదిగాదు.

నేను "ముద్రణాలయములో మానేజరుగా సర్వదా" ఉండుటలేదు. మానేజరు వేరుగా ఉండియున్నారు. నేను పైపెత్తనదారును. అందుచేత "సర్వదా" అచట ఉండవలసినదిలేదు. "సభాసదులలో కొందరు......విశ్వప్రయత్నములను జేసి ఒకముద్రణాలయమును బెజవాడలో స్థాపించిరి" అని వ్రాసినారు. సభాసదులలో "కొందరి" ప్రయత్నము "ముద్రణాలయము స్థాపించుట" వరకు పూర్తికాలేదు. కొంతవరకు జరిగినపిమ్మట, దైవికముగ జరిగిన (మానవులననుకొని లాభములేదు) కారణములచేత "ఇతర ముద్రాలయములవలెనే ఈముద్రాలయముకూడ వ్యాపారముచేసి ధనార్జనమునకై" పాటుబడవలసి వచ్చెను. ఆకారణములు ఈయుద్యమమందు పనిచేయుచుండిన అభిమానులందరకిని తెలిసినవేను. అందుచేత ఇచట వానిని వ్రాయ నగత్యములేదు.

చెన్నపట్టణమునందు గ్రంథాలయసభలు జరిగినపిమ్మట మరుసటిసభను మహానందిలో చేసినబాగుండునని సూచించినది నేనేయని వ్రాసినారు. గ్రంథాలయసభను ఆంధ్రమహాజనసభతో బాటుగ, ప్రారంభించినప్పుడే (1914) కష్టములకు లోనైయుండుటచేత, రెండుసభలను ఒక్కచోట జరుపకూడదని స్వానుభవమువలన తెలిసికొంటిని. ఈవిషయమునే అన్నిసభలయందును వ్యక్తీకరించియుంటిని. కాని కొందరుపెద్దలు గ్రంథాలయసభను ఆంధ్రమహాజనసభతో బాటు చేయుటవలన దేశమున కెక్కుడు ఉపయోగముగ నుండునేమోయని దృఢాభిప్రాయులైయున్నారు. ఈయభిప్రాయమునే అనేకసమయములందు వ్యక్తీకరించియుండిరి. అట్టివారే ఆంధ్రమహాజనసభతో బాటు ఈసభను ఒకసంవత్సరమైన జరిపిచూతమనిరి. అందుమీద శ్రీగాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు మరుసటిసభను మహానందియందు జరుపవలెనని, ఉపపాదింపగా, శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ఆమోదించిరి. వెనుకటికిని (1914) అప్పటికిని స్థితిగతులేమైన మారినవేమోయని తలంచి, నాయామోదమునుగూడ దెలిపితిని. అప్పటికి "స్కౌటు" సభను "మహానంది" లో చేయవలెనని నిర్ణయింపలేదు. 1920 సంవత్సరము జనవరి—ఫిబ్రవరి మాసములలో నేను మహానందికిబోయి, "స్కౌటు" సభను చేయుటకు దగిన పరిస్థితులను పరిశీలించి, పిమ్మట నిర్ణయించితిని. గ్రంథాలయసభను వేరొకస్థలమున జరిపినను, "స్కౌటు" సభను మహానందిలో జరుపుట కేయభ్యంతరమును లేదు.

"మరుసటిసంవత్సరమున సభ నెచటనైనసల్పుటకు కార్యదర్శిగారు కృషిసల్పిరా?" అని తాము ప్రశ్నించినారు. కృషిసల్పితిని. సల్పినారు. కాని సఫలముకాలేదు. ఆవివరములిక్రింద వ్రాయుచున్నాను.

1919 సంవత్సరమున మద్రాసునందు గ్రంథాలయసభ జరిగినపిమ్మట 1920 సంవత్సరమునందీసభ "మహానంద" యందు జరిగినది. మహానందియందు జరగినసభయందు ఈసభను "గుంటూరు"మండలమువారు ఆహ్వానించియుండిరి. ఆసంగతిని తాము మరచినట్లు తోచుచున్నది. ఆహ్వానము జరిగియుండుటచేత, 1921 సంవత్సరమున ఈసభ గుంటూరుమండలమందు జరుగవలసియుండెను. ఆమండలమందున్న "వేటపాలెము" నందు ఈసభను జరుపవలెనని కొంతవరకు ఆమండలమువారు ప్రయత్నించిరి. కాని వారిప్రయత్నములు నెరవేరలేదు. పిమ్మట రాజకీయాందోళనమువలన ఈసభాప్రయత్నములు వెనుకబడినవి. అందుచేత 1921 సం. సెప్టెంబరు నెల ఆఖరువారమున ఆంధ్రగ్రంథాలయసంఘ సమావేశము నొకదానిని "బరంపురము" నందు సమావేశపరచి స్థితిగతులన్నిటిని, వారికి నివేదించితిని. అందుమీద సభను ఈసంవత్సరమునకు నిలిపివేయవలయునని కొందరును, జరుపవలయుననికొందరును చర్చలను జేసిరి. ఒకరు తమగ్రామమునకు ఆహ్వానముచేసిరి. (వారు రెండవదినముననే శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమునకు బోయిరి.) తుదకు గుంటూరుమండలమువారు నవంబరు (1921) నెలాఖరులోపున ఈసభను తామే చేసెదమనిచెప్పిరి. అందుమీద సభను జేసెదమని నందులకై వారిని అభినందించుచు తీర్మానముగూడ జరిగినది. పిమ్మట సభను జేయుటకై ప్రయత్నములనుగూడ జేసిరి. తుదకు పంచమమహాజనసభతోకూడనైన జేయవలెనని తలంచిరి. ఆంధ్రమహాజనసభతోబాటుగ చేయకపోవుటకుగల కారణములే దీనితోబాటు చేయకపోవుటకును కారణములయ్యెను. అనేక కారణములవలన వేరుగ చేయుట సంభవము కాలేదు.

ఇక ఈవత్సరము మామూలుగ జరుపుకాలము మీరిపోయినను, మద్రాసునందు జరిగినటుల నవంబరునెలాఖరులోపునైన ఈసభను గుంటూరుమండలమువారు చేసెదరని తలంపవచ్చును. ఈసందర్భమునందే ఇటీవల జరిగినసందర్భము నొకదానిని మనవిచేయవలసియున్నది. ఈసభజరుపుటకు గావలసిన ఏర్పాటులను గూర్చియు, ఆహ్వానసంఘమును గూర్చియు, కొందరము కలసి మాట్లాడుకొంటిమి. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షుని, ఉపాధ్యక్షుని కార్యదర్శులను మాలోమేము నిర్ణయించుకొంటిమి. మరుసటిదినము ఉదయముననే, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షుడు, కార్యదర్శులు—అందరును శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమునకు బోయిరి. అప్పుడు గత్యంతరము తోచలేదు. మూడవదినమునకు అందరును తిరిగివచ్చిరి. భావిప్రయత్నము తిరిగి జరుగుట ప్రారంభమాయెను.

ఇక స్వంతవిషయము కొంత వ్రాయవలసియున్నది. నన్ను "కార్యదర్శిపదవికి రాజీనిచ్చెదరా" యని మీరు ప్రశ్నించిరి. నేను రాజీనయ్యలేదు. "పోయిన్న ఈయుద్యమముపట్ల ఏమిపనిచేయుచున్నారు?" అని ప్రశ్నించినారు. గుంటూరునందు జరుపవలసిన సభవిషయమైన ప్రయత్నములను పైనవివరించియేయుంటిని. మిగిలిన పనులు నాశక్తికొలది ఇదివరలోవలెనే చేసినాను. డైరీ వ్రాసియుంచలేదు.

1921 సం. నవంబరుమాసమునుండియు దేహమునందు స్వస్థత లేకుండుటచే, ప్రకృతివైద్యమును సేవించుచున్నాను. అందుచేత అప్పటినుండియు, స్వంతపనులనుగూడ చూచుకొనజాలనైతిని. ఈసందర్భమున ఇంకొక విషయమునుగూడ విన్నవించెదను.

1907 సంవత్సరమున పాఠశాలవిద్యాభ్యాసమును మానివైచితిని. దేశమునకై పాటుబడ సంకల్పించుకొని 1909 సంవత్సరమునుండియు భగవంతుడు తోపించిన మార్గములచేతనైనంతవరకు పాటుపడుచుంటిని. చేసినపనులయందు ఆశాభంగమనుమాట నెరుగను. 1919 సంవత్సరమువరకు ఆప్రకారము నిరాటంకముగనే జరిగినది. ఆసంవత్సరము అక్టోబరుమాసమున నాభార్య మృతినొందినది. నవంబరుమాసమున మద్రాసునందు గ్రంథాలయసభ జరగినది. నేను చేయుపనిని హర్షించి, దానికి సహకారిగనుండుటకై, ఇంకను ఎక్కువపనిని చేయుటకు వీలగుటకును, ముద్రాక్షరశాల నొకదానిని ఇచ్చుటకు తీర్మానించిరి. ఉదారభావముతో విరాళములను వేసిరి. కాని ఫలితము వేరయ్యెను. ఉద్యమమునకు సహకారిగనుండవలెనని తలంచినపని నాకు ప్రతిబంధకమయ్యెను. నాభార్య మృతినొందినదినమున గుంటూరునందు బాలభటశిక్షాశిబిరమును ప్రారంభించుచుంటిని. అనాడైన నాకింతటి మనోదైన్యమేర్పడలేదు. ముద్రాక్షరశాలవలన గలిగినఆశాభంగమువలననే నాయారోగ్యము క్రమముగాచెడి, ఇప్పటివరకును విశ్రాంతితీసికొనవలసివచ్చెను.

ఇప్పుడు దేహమునందు ఆరోగ్యమేర్పడినది. ముందు యథావిధిగ గ్రంథాలయోద్యమకార్యములను నిర్వర్తింపగలనని తోచుచున్నది.

నేను విద్యాధికుడను గాను. తోచినవిధముల చేత నైనంతవరకును సేవజేసితిని. చేయుదును. ఉపయోగము న్నచో గ్రహింపుడు. లేదా క్షమింపుడు.

ఆంధ్ర దేశ గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల మహాసభ.

౧౯౨౨ వ సంవత్సరమునగూడ గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల మహాజనసభ జరుగకుండుట మిక్కిలి విచారకరమైన సంగతి. ఈసభవిషయమై శ్రీయుత జెల్లంకొండ రాఘవరావుగారు విశేషప్రయత్నములను జేసినను, సభ జరుగుభాగ్యము గలుగలేదు. సభ జరపినయెడల, తాము ఏబదిరూపాయల విరాళమునుగూడ ఇచ్చెదమని, [illegible] శ్రీరామశర్మగారు శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమునుండి [illegible] మును వ్రాయుటయేగాక, పలుమారు [illegible] యున్నారు. [illegible] ప్రయత్నములనుగూడ జేసిరి. ఏమైన నేమి! ఇందుకు సభజరుగలేదు.

శ్రీ [illegible] శ్రీరామశర్మగారు శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమును [illegible]. వారికి [illegible] వ్రాసిన [illegible], గ్రంథాలయోద్యమ ప్రతినిధుల [illegible] నిలిపివేయుచున్నారని వ్రాసిరి. [illegible] గ్రంథాలయోద్యమమునందు వారికి గల గాఢమైన అభిమానము స్పష్టము [illegible].

గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల మహాసభను ఈ సంవత్సరము మార్చి, ఏప్రిలు నెలలలోనైన తప్పక [illegible], కృష్ణా [illegible] లయొద్దనని గుంటూరు మండలమువారిని ప్రార్థించుచున్నాము.

బాలభటోద్యమము - రామదండు - శాంతిసైన్యము.

బీసెంటమ్మగారి దయవలన మద్రాసు రాజధానియందు "భారతసర్వ బాలభటసంఘము"ను అంతరింప జేయుటతోడనే, ఆంధ్రదేశమందుగూడ బాలభటోద్యమ వ్యాప్తికి భంగము గలిగెను. అప్పుడు ఆంధ్రులు ప్రత్యేకముగ బాలభటసంఘమును స్థాపించి ఉద్యమమును సాగించి యుండిన బాగుండెడిది. కాని ఈ యుద్యమమును వ్యాప్తములోనికి దెచ్చిన ప్రధానులు తమకు సావకాశము లేకపోవుటచే, ప్రత్యేక సంఘస్థాపనకు బూనుకొనజాలరైరి. అయినను అంతవరకు తయారైన బాలభటులు దేశాభివృద్ధికై యుక్తసమయమున పాటుబడియుండుట మిక్కిలి ప్రశంసనీయము.

శ్రీ వగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి "రామదండు" సంస్థతో ఈలోటు కొంతవరకు తీరినది. పిమ్మట దేశీయ మహాజనసభవారిచే స్థాపితమైన "శాంతిసేన"గూడ కొంతవరకు పనిజేసినది.

అయినను ఈరెండు సంస్థలును చేయవలసినంత పని చేయలేకపోయెనని మాయభిప్రాయము. దానికి కారణము తగిన తరబీతునియ్యకపోవుటయే. శ్రీగోపాలకృష్ణయ్యగారు అంత త్వరగా శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానమునకు పోయియుండని యెడల వారాలోటును పూర్తి జేసియే యుండియుందురు. మాకు తెలిసినంతవరకు "శాంతి" సేనలో చేరినవారికి ఒక్క పశ్చిమ గోదావరి మండల మందువదక్క మరయొచ్చటను తగిన తరబీతునిచ్చినటుల గానము. ఆజ్ఞాయందు [illegible] ఒకసారి తరబీతునిచ్చి విడిచి [illegible] గనిపించుచున్నది. స్వచ్ఛంద సేవకులకు తరబీతు ఒకసారి ఇచ్చి విడిచినయెడల చాలదు. దండునాయకులు అప్పుడప్పుడు ఒకచోటజేర్చి వారికి క్రొత్త తరబీతు [illegible]. వారు అట్టి తరబీతును తమ దండువారికి [illegible] క్రమముగా ఇచ్చుచుండవలయును. ఈవిధముగా తరబీతైన సేన అవసరమైయున్నది. మొక్కవోవని ధైర్యసాహసములతో సేవజేయుటకు తగియుండును. నాయకులు [illegible] తరబీతునొసంగుటకై తగుప్రయత్నములను చేయుదురని [illegible].

గ్రంథాలయ సర్వస్వము.

అనివార్యములైన కారణములచే గ్రంథాలయ సర్వస్వమును [illegible] ఆపవలసివచ్చినది. చందాదారులును, పోషకులును, విలేఖకులును మన్నించి, ఎప్పటివలె ప్రోత్సహించెదరని ప్రార్థన. ఇప్పటినుండి దీనిని మాసపత్రికగ ప్రకటించుటకు ఏర్పాటు చేసితిమి. సకాలమునకు వెలువడునటుల సర్వవిధముల ప్రయత్నములను జేసెదము. చందాదారుల యొక్క తోడ్పాటు వలననే గాని ఈకార్యము నెరవేరునది గాదు.

ఇంతవరకు ఐదవ సంపుటమునందు రెండుసంచికలను ప్రకటించియుంటిమి. మాసపత్రికగ ప్రారంభించుటచే ఈసంచికనుండి ఆరవ సంపుటమును ప్రారంభించితిమి. ఐదవసంపుటమునకు చందాఇచ్చినవారికి కొదువబడిన సంచికలను ఆరవ సంపుటమునందిచ్చెదము.

వివేకానంద పఠనమందిరము-దెందులూరు

సరస్వతీదేవి ఆలయమగు ఈగ్రంథాలయ భవనమున గతసంవత్సర మీ దినముననే మనమందర మానందమున సమావేశమై కార్యప్రణాళిని నిర్మించి నిర్వాహక సంఘము నేర్పరచితిమి. మన కార్య ప్రణాళి ననుసరించియే మరల కార్యనిర్వాహక వర్గము నేర్పాటు చేయుట కీదినమున కూడితిమి. అపనప్రారంభించుటకు ముందు గతసంవత్సర కా.ని. సంఘ మేవిధముగ పనిచేసెనో మనగ్రంథాలయ బాలికా స్వరూపమెట్టి పరిణామ మందెనో సందర్శించుటకును మీరు కుతూహల పడుటలేదా! మాడుడు

	పూర్వసంవత్సరము.	ప్రస్తుతసంవత్సరము.
పుస్తకములు	955	1150
సొమ్ము	1452-12-6	1673-6-0
చందాదారులు	69	69
పాఠకులు సగటునకు	10	14

సొమ్ము మూలధనమందలి వడ్డీ పెరుగుట తప్ప వేరుగా సంపాదించినదిలేదు. వివాహాదికట్నములు 40-8-0 మాత్రము వచ్చినవి. ఇందుకై వారికి కృతజ్ఞత చూపవలసి యున్నది. వడ్డీనిమించి ఖర్చుచేయరాదని నిబంధనను దృష్టియందుంచుకొని వ్యవహరించితిమి. వడ్డీవలన వచ్చిన ఆదాయము రు 130-12-0 వివాహాదికట్నములు 40-8-0 మొత్తం 171-4-0. మేముచేసిన సాంవత్సరిక ఖర్చు 98-11-6 మాత్రమే. మూలధనమునుండి ఖర్చు చేయుట కనుమతించబడిన దసరాభాగము వలనమందలి పాకకు 45-0-6లు ఈమొత్తమునకు వ్యయపరుపబడిన 143-12-0 కలదు ప్రక్కన్నను సాంవత్సరిక ఆదాయమున 27-8-0 మిగిలినది. నూనెలో, పెద్ద, యీవిధముగ మితవ్యయము చేసితిమి. చేయవలసినఖర్చులేకగాదు మేమీవిధముగ మితవ్యయము చేసినది. సాంవత్సరిక విరాళములులేవు. మూలధనమా స్వల్పము. కనుక జాగ్రత్తగా వ్యయముచేయు నుద్దేశ్యమే హేతువు.

బీరువా కొనవలసియున్నది. చదువరుల రాపిడిచే చెడిపోయిన పుస్తకములనేకములు బైండులు కట్టించ వలసియున్నది. అనేక యుద్ధగ్రంథములు, వార్తాపత్రికలు తెప్పించవలసియున్నది. సమర్థులగు నుపన్యాసకుల రప్పించి ప్రజలందు విజ్ఞానవ్యాప్తిని గలిగించవలసియున్నది. పురాణపఠనము కవకాశము గలిగించవలసియున్నది. బాల, బాలికా, పుస్తకపఠనమునకింకను ప్రోత్సాహము కల్పించవలసియున్నది. ఇట్లే అనేకావశ్యక కార్యములు కలవు. అయ్యు శక్తికిమించి సాహసము చేయరాదు గదా! క్రమముగా నెరవేర్చ యత్నింతము. సత్సంకల్పముల సర్వేశ్వరుడు పోషించక పోడు. పుస్తకములు 195 మాత్రమే సమకూర్చబడినవి. ఇందు 115 పుస్తకములు సొంతఖర్చుతో కొనబడినవి. ఇంత స్వల్పవ్యయముతో నిమిత్తములేక చాల సమపాయములగు వెలలకు కాన్కగాయిచ్చే కొనబడినవి. తక్కిన నెనుబది పుస్తకములును సహృదయులగు దేశాభిమానులచే ఉచితముగ నొసంగబడినవి. వారికి మనయభివందనములర్పించి ఇట్టి ఉదారులసాయముకొరకింకను సర్వేశ్వరుని ప్రార్థింతెను.

ఒకసారి విరాళములిచ్చి గ్రంథస్థుల నేకులు నానాభూతి క్రియాపూర్వకముగ మాయందుంచు చేతను కొంచెమించుమించు ఆగూడాయముతో గ్రంథాలయము నిర్వహింపబడుట కవకాశము కలిగియున్నందునను, మరల వారనే వార్షిక చందాదారులుగ చేర్చుటయు సమంజసముగ నుండదనితోచి ప్రయత్నించనందునానే చందాదారుల సభ్యుల సంఖ్య పెరుగలేదు. అవకాశమున్నచోట్ల యీవత్సరము యత్నము చేయదల్చినాము. కొందరు విరాళములువాగ్దానముచేసియు యింతవరకివ్వలేదు వారివద్దనుంచి వసూలుచేయ యత్నించితిమి. నిర్బంధమేమియులేక వారి యిష్టానుసారమగుట, వారి అభిమానము వసూలుకావలసియున్నది.

రెడ్డిగారాలయమునకు క్రియాపూర్వకముగను సహాయపడుచున్న క్రమముగా, యీమోమాటము, సానుభూతి, నిలిపి క్రియను సాధించుటయే మాయుద్దేశ్యమగుట, ఆసర్వపనానను చెప్పజాలనందుకు క్షమాపణ కోరుచున్నాము. సుబ్బిశెట్టి పెదవెంకయ్యగారు గ్రంథాలయ భవనమునకు కొంతయిటుక వస్తావ ఇచ్చితిననియు ఆ ఖరీదు నాటినాటి సరిపోగలదనియు చెప్పుచున్నారు. అది తేల్చవలసియున్నది. తక్కిన విరాళము యీసంవత్సరము వసూలు చేయుదము.

అంత తృప్తికరముగాకున్నను పాఠకులసంఖ్య కొంచెము హెచ్చుట మనము గమనింపదగినదే. ఇది గ్రంథాలయ సార్థకోద్దేశమగుట, యీయుద్దేశమును సాధించుటకే మనమందరము గట్టికృషి సలుపవలసియున్నది. పుస్తకము సన్మిత్రము. మనజీవితాభివృద్ధికి శ్రేయము నను సాయపడునది. మనకన్నివిధముల మేలొనకూర్చునది. మనగృహకృత్యములు యితర అవసర వ్యవహారములు నిర్వర్తించుకొనుచు తీరికసమయములందీపుస్తక పఠనావకాశమందరు ఉపయోగపరచుకొనవలెను.

అట్లయిన- సోమరితనము, దుర్వ్యసనములు, అనవసర కలహములు నశించి- చిత్తశాంతి, సౌఖ్యము, కలుగగలదు. కర్తవ్యము బోధపడి సత్కార్య శూరుల మగుదుము.

ఈవత్సరము మనగ్రంథాలయ బాలికా జన్మదినోత్సవము సంతృప్తిగా జరిపినారము. ఇందువలన కార్యక్రమ మందరికిని యెరుకపడుట, ఉద్దేశ్యములు విపులముగ వ్యాప్తిగాంచుట, తద్వారాబోత్సాహ మినుమడించు ప్రజా ప్రబోధము గలుగుట సమర్థులగు మహనీయుల సదుపదేశముల నాలకించు సదవకాశ మేర్పడుట, ఇట్టి సత్ప్రతిష్ఠాపనా నిర్మాణమునకు ప్రోత్సాహ మేర్పడుట, ఇట్టి యితర ప్రతిష్ఠా పనలతో సంబంధమేర్పడుట కవకాశము గలుగుట, గ్రంథాలయ మనేకవిధముల ప్రజా సానుభూతిని సంపాదింప గలుగుట; మొదలగు మేళ్లొనగూడును. కనుక యిట్టి యుత్సవము లేటేట జరుపుట యావశ్యకము. మనగ్రామ యూనియను యొక్కయు, మన తాలూకా బోర్డుయొక్కయు సాయము పొంద కృషిసల్పితిమి. కాని తాలూకా బోర్డువారు సాయముచేయ నుద్దేశ్యముండియు ధనలోపమున చేయజాలకైరి. యూనియను వారును చాల సానుభూతి చూపి ధనలోపమున తగిన సాయమును చేయజాలనందులకు విచారించుచు జిల్లాగెజిటుమాత్రము తెప్పించి యొసగు చున్నారు. ఇందుకు వారికి కృతజ్ఞత చూపుచు ఈవత్సర మయిన తగిన సాయమొసంగ వేడవలసి యున్నది.

ఇప్పటికి మూడుమార్లు కార్యనిర్వాహక సంఘము సమావేశమైయున్నది. ఆస్తిని కాపాడు విషయమును పుస్తకములు పాఠకుల కందజేయు విషయమునను అవసరమగు యితర విషయముల గురించియు జాగ్రత తీసుకొనుచువచ్చిరి. దరఖాస్తు స్థలమందు పాక వేయించిరి. చివరిసమావేశములో, నియమితగడువులకన్న పుస్తకములు హెచ్చుకాలముంచుకొన్నవారి వద్దనుండి వసూలు చేయవలసినసొమ్ము సకాలమున వసూలు చేయలేదనియు పుస్తకములు పారవేసినవారి వద్దనుంచి సొమ్ము వసూలు చేయుటలో ఉపేక్షచూపినందులకును అధ్యక్ష, కార్యదర్శుల నిరువుర మందలించుచు హెచ్చరించిరి.

ఇతరుల దృష్టిలో ఈవిధముగ కనుపడునట్లు మేము ఉపేక్ష చూపిన మాటనిజమే కాని మాయుద్దేశము పల్లె గ్రామములందు మనస్సు నొప్పనిపద్ధతిని సాధ్యమయినంతవరకవలంభించి ప్రజలను పఠనాభిలాషుల చెయవలయుననుట మాముఖ్యావిధియని మీరంగీకరించక తప్పదు. అందువల్లనే సౌమ్యపద్ధతి నవలబించిన కారణమున అలక్ష్యము కనుపించినది. కార్యక్రమమున పుస్తకములు పారవేసిన వారందరి వద్దనుండియు సొమ్ము వసూలయ్యెను కాని యెక్కువకాలముంచుకొన్నవారివద్దనుంచి వసూలు చేయుటను చదువరులకు నిరుత్సాహము కలుగకుండుటకుగాను యీమారు వదలివేయుదమని వారికి సిఫారసు చేయనుద్దేశ్యమున నున్నాను.

గ్రంథాలయాభివృద్ధికవసరమనుకారణముచే మనగ్రంథాలయము రిజిష్టరుచేయించవలెననియు, డే. సుబ్బయ్యగారిచ్చిన స్థలము విక్రయించవలెననియు 22—9—22 తేదిన సమావేశమునం దభిప్రాయపడి తమకు సిఫారసు చేయుచు తీర్మానించిరి. గాన యీవిషయము బాగుగా నాలోచించి నిర్ణయించ కోరుచున్నాను.

ముందుకార్య క్రమమున కావశ్యకమగు నిబంధనల నేర్పరచి యిందులో జత పరచితిమి. ఇందలి మంచి చెడ్డల నిదానముగ నర్పించి నిర్ధారణచేయ కోరుచున్నాను.

ఇదిస్థితి. ఇందుపై అవసరమగు చర్యతీసుకొని ముందుకార్యము నుపక్రమించవలెను. గతవత్సరము కార్యదర్శిగారిచే వప్పగింతి చేయబడిన జాబితాదాఖలా రబ్బరు స్టాంపు చిత్రపటములు గడియారము వగయిరా యావద్దాస్తి జాగ్రతగా కాపాడబడియున్నవి.

21—10—22
దెందులూరు

ఇట్లు
మొటపర్తి వెంకటనారాయణ
కార్యదర్శి.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్, బెజవాడ.

(౧౯౧౩ సం. ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టు క్రింద రిజష్టరు చేయబడినది.)

భాగము ౧కి రు ౨౫ లు చొప్పున ౧౨,౦౦౦ భాగములుగ విభజింప బడినది.

భాగముల సొమ్మును దరఖాస్తుతో రు ౫ లు; అలాటుమెంటు అయినప్పుడు రు ౫ లు; మిగిలినసొమ్ము ఒక్కొక్క మాసమునకు తక్కువకాని వ్యవధిగల ౩ వాయిదాలలో ఇయ్యవలెను!

డైరెక్టర్లు

౧ శ్రీ పైడా చినరామకృష్ణయ్యగారు, జమీందారు, బ్యాంకరు, కాకినాడ.

౨ కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు; ఆంధ్రపత్రికాధిపతి; డైరెక్టరు, స్వరాజ్య ప్రింటింగు అండు పబ్లిషింగుకంపెనీ; డైరెక్టరు, హేండుస్పిన్నింగు అండు వీవింగుకంపెనీ, మద్రాసు.

౩ సూరి వేంకట నరసింహశాస్త్రిగారు, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘ కార్యనిర్వాహకసభకు అధ్యక్షులు; రామమోహన కేంద్ర గ్రంథాలయమునకు అధ్యక్షులు; బెజవాడ.

౪ నడింపల్లి వేంకటలక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు, బార్-ఎట్-లా, మేనేజింగు డైరెక్టరు, ఆంధ్ర కర్మాగారము; రాయకూట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకి కలకత్తా, యొక్క గుంటూరు ఆఫీసు మానేజరు; ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘమునకు కార్యదర్శి, గుంటూరు.

౫ వావిళ్ల వెంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారు, ప్రొప్రయిటరు, వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండు సన్సు; డైరెక్టరు, ఇండియన్ పబ్లిషింగుహౌసు; శ్రో[illegible] [illegible], మద్రాసు.

౬ కావ్యనిధి, చేలకాని లచ్చారావుగారు, సంపాదకులు; శ్రీరామవిలాస [illegible] మాల, అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము; పత్రికాధిపతి, ఆంధ్రభాషా[illegible]కార్యదర్శి[illegible] సిని, స్థాపకులు, ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలి; జమీందారు, చిత్రా[illegible] (గోదావరి).

౭ బిక్కని వేంకటరత్నంగారు, కార్యదర్శి, శ్రీబాలసరస్వతీ గ్రంథాలయము, భూస్వాములు, చోడవరము, రామచంద్రపురం తాలూకా, గోదావరిజిల్లా.

౮ బచ్చు నాగభూషణరావుగారు, కార్యదర్శి, జ్ఞానదాయినీ గ్రంథాలయము; భూస్వాములు; బ్యాంకరు; పేరుకలపూడి, గుంటూరుజిల్లా.

౯ వుతుంబాక నరసయ్యగారు, కార్యదర్శి, శ్రీ వేంకటాద్రినాయని జాతీయపాఠశాల; భూస్వాములు; పెదపాలెం, గుంటూరుజిల్లా.

౧౦ పురాణం సూరిశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., భూస్వాములు; ప్రొప్రైటరు, మచిలీపట్నం

౧౧ బొడ్డపాటి హనుమంతరావుగారు, కార్యదర్శి, శ్రీసత్యనారాయణ వరప్రసాద గ్రంథాలయము; భూస్వాములు; బొడ్డపాడు, కృష్ణాజిల్లా.

౧౨ పుచ్చా శ్రీరామశర్మగారు, కార్యదర్శి, ఆర్యబాలసమాజము; భూస్వాములు; పెదపాలెం; గుంటూరుజిల్లా.

౧౩ అయ్యంకి వేంకట రమణయ్యగారు, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘ గౌరవ కార్యదర్శి, రామమోహన కేంద్రగ్రంథాలయగౌరవకార్యదర్శి, బెజవాడ.

బ్యాంకర్లు

తాతా ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకి, మదాసు, హైదరాబాదు (డక్కన్)
కలకత్తా రాయకూట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకియొక్క గుంటూరు బ్రాంచి.

ఆడిటరు

జి. నరసింహంగారు, యస్.ఏ.ఏ, ఎఫ్. ఆర్.యస్.ఏ, 307 లింగిశెట్టివీథి, మద్రాసు.

లీగల్ అడ్వయిజరు

తుర్లపాటి వేంకటేశ్వరరావుగారు, బార్-ఎట్-లా.

మేనేజింగు డెరెక్టరు

అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు.

రిజష్టర్డు ఆఫీసు—బెజవాడ

వివరములకై మేనేజింగు డైరెక్టరుగారికి వ్రాయుడు.

ఆంధ్రదేశాభ్యుదయమునకు అత్యంతావశ్యకములగు అమూల్యగ్రంథప్రకటనమునకు కొద్దిరోజులలోనే పూనుకొనును,

ఇదివరకే పనిని ప్రారంభించి యుండుటచేత, మొదటిసంవత్సరమునుండియు లాభము పంచిపెట్టబడును. మొదటిసంవత్సరము నుండియు లాభము పంచిపెట్టునట్టి కంపెనీ ఇదియొక్కటే.

వివరములకు వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:—

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్, బెజవాడ.

బాలగంగాధర తిలక్ మహారాజు
యొక్క సంపూర్ణ ఉపన్యాసములు - జీవితచరిత్ర.

భారతవర్షముయొక్క రాజకీయ చరిత్రను మీరు చదువదలంచినారా?

భారతవర్షముయొక్క స్వాతంత్ర్య పోరాటమును మీరు గుర్తెరుంగ దలచినారా?

అట్లయిన

బాలగంగాధర తిలక్ మహారాజుయొక్క సంపూర్ణ జీవితచరిత్రమును, సంపూర్ణ ఉపన్యాసములను తప్పక చదువుడు. ఈగ్రంథమును చదువని భారతీయుడు—దేశమననేమో, దానికై పాటుబడుటఎట్లో, ఎప్పటికిని తెలిసికొన జాలడని నిశ్చయముగా జెప్పగలము.

సుప్రసిద్ధాంధ్రదేశభక్తులును, పశ్చిమకృష్ణామండల కాంగ్రెసు సంఘమునకు కార్యదర్శియును, శ్రీకృష్ణజన్మస్థానవాసముచే పవిత్రులును అగు శ్రీ మానికొండ సత్యనారాయణశాస్త్రి, బి. ఏ. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇట్టిమహాగ్రంథముయొక్క వెల రు 2 లు మాత్రమే.

వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:—ఆంధ్రపరిషత్తు, బెజవాడ.

ఆంధ్రభాషాపోషకులకు విజ్ఞప్తి.

రాజమహేంద్రవరమునగల గవర్నమెంటు కళాశాలలో సంస్కృతోపాధ్యాయులుగ పనిచేసి అయిదువత్సరముల క్రిందట కీర్తిశేషులైన మాతండ్రిగారగు ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులుగారు వారి జీవితాంత్యవత్సరములలో, యాధ్యాత్మికానందము ననుభవింప గాంక్షించి, సంస్కృతభారతమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరింప మొదలిడిరి. అది పర్వాది మొదటి నాలుగైదుపర్వములు, యుద్ధపంచకము, స్వర్గారోహణాంతపర్వములును మొత్తముమీద సుమారు 12 పర్వములను పూర్తిచేసిరి. ఈయాంధ్రీకరణకాలమందే కవిత్రయమువారి యాంధ్రీకరణములోని స్వల్పపులోపములను దిఙ్మాత్రముగ చూపుచు "భారతపక్ష" అను పేరుగల గ్రంథమును వ్రాసి, పిఠాపురమున కొంతకాలముక్రిందట ప్రచురింపబడుచుండెడి "కవిత" యను మాసపత్రికలో ప్రకటించిరి. వీరు తమ భారతమునకు "ఆంధ్రవ్యాసభారతనవనీతము" అనియు, అందలి పర్వభాగములకు "ధార" లనియు పేరిడిరి. కవిత్రయమువారిచే నాంధ్రీకరింపబడక విడువబడిన సంస్కృతములోని కథాఘట్టములను వీరు విపులముగ నాంధ్రీకరించిరి. కవిత్రయమువారాంధ్రీకరించిన భాగములలో విపులముగ నున్నవానిని వీరు సంగ్రహముగనే వ్రాసిరి. కవిత్రయమువారిచే యాంధ్రీకరింపబడని భాగములను వీరిచే విపులముగ నాంధ్రీకరింపబడినట్టి వానిలో కొన్నిభాగములు:—

1. కణికుని రాజనీతి. 2. సనత్సుజాతీయము. 3. భగవద్గీత. 4. విష్ణుసహస్రనామములు మొదలైనవి.

వీరు వెనుకరచించిన గ్రంథములకంటె నీభారతము చాలసులభశైలిలో వ్రాయబడినట్లు పలువురభిప్రాయపడుచున్నారు. వీరిభారతములో నేభాగములనైనగాని లేక అంతయు ప్రత్యేకముగ గాని, ముద్రింపించి ప్రకటింపబూను కొను లక్ష్మీపుత్రులను, భాషాభిమానులను ప్రార్థించుచున్నాము. ఈగ్రంథమును అచ్చువేయింపదలచు యౌదార్యహృదయులు, మహాశయులు, వితరణశీలురు, యాగ్రంథమునుగూర్చి యీక్రింది యడ్రెసుగలవారికి వ్రాసి అన్నిసంగతులు తెలిసికొన గోరుచున్నాము.

అడ్రెసు:—

ఆకుండి వ్యాసేశ్వరుడు
"శ్రీశాంతివ్యాసనికేతనము"
ఆర్యాపురం, రాజమండ్రి.

ఇట్లు
విన్నవించు విధేయులు,
ఆకుండి వ్యాసేశ్వరుడు,
ఆ. వేంకటశాస్త్రి.

దేశాభిమానులకు విన్నపము

అనేకమంది గాంధిమహాత్ముని భూషించుచున్నారు. కొద్దిమంది వారికి వ్యతిరేకులై యున్నారు. వారిని భూషించువారును, వ్యతిరేకులును—వారినిబట్టి వీరును, వీరినిబట్టి వారును పోవుచున్నారేగాని, నిజముగా గాంధిగారి తత్వమును అర్థముచేసికొని, ఆచరించువారు బహుకొద్దిమంది. గాంధిమహాత్ముని తత్వమునుగూర్చి అస్తిగతము చేసికొననిది దేశమునకు మోక్షములేదు కాబట్టి

గాంధిమహాత్మునిచే రచింపబడిన

గాంధి తత్వోపదేశము

అను గ్రంథమును వెంటనే జదువుడు. అనేకమంది దేశనాయకులుగూడ ఈగ్రంథమును ఇంతవరకు జదువకుండుట విచారకరము. అసలు చదివియుండకుండుటకంటె, ఇప్పుడైన వెంటనే చదువుట మంచిదిగాదా? వెల రు 1-0-0 మాత్రమే.

వెంటనే వ్రాయుము:—ఆంధ్రపరిషత్తు, బెజవాడ.

డాక్టరు చివుకుల శ్రీరాములుగారి

ఔషధములు

౧ శతభస్మ రసాయనము.

శరీరము త్రివిధ శగవల్ల (పసుపు, తెలుపు, యెఱుపు;) అనేక జాడ్యములలోనికిదించి శరీరము గుల్లబారియున్నను శోషథమైన సవామేహబాధయున్నను, పాండువ, కుష్టు, మొదలైన వ్యాధులున్నను, శరీరమంతయు పడిగలు పడియున్నను కాళ్లుచేతులు మంటలుగాని, పట్లుపట్టియున్నను బలహీనముగాయున్నను, నరముల పటుత్వముతప్పినను తీటమొదలగు చర్మవ్యాధులచే బాధపడుచున్నను 21 విధసవామేహములకున్న అమోఘముగా పనిచేయును, యిచ్ఛాపథ్యము. సేరు౧ కి రు 8—0—0లు పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

౨ వీర్యసంజీవి.

రక్తముక్షీణించి నరముల పటుత్వము తప్పి సంభోగేచ్ఛలేక బలహీనముగా నుండు వారలు యీఔషధమును సేవించిన వీర్యవృద్ధి రక్తవృద్ధికలిగి దేహము పుష్టికరించి మంచికాంతికలుగును. వీర్యస్తంభన కలుగును.

శుక్లనష్టము హరించును, యిందురస విషగంధ కాదులున్నట్లు రుజువు చేయువారికి రు116—0—0నూటపదార్లివ్వబడును.

సేరు రు ౧౦—౦—౦పదిరూపాయలు పోస్టుఖర్చు ప్రత్యేకము

3 అజీర్ణవటి:— పసిబిడ్డలకు దివ్యౌషధము. అజీర్ణము జలుబు దగ్గు పడిశము జ్వరము శైత్యము మొదలగువాటికి బాగుగా పనిచేయును. ౧౦౦మాత్రలు రు ౨—౧౪—౦లు.

౪. కస్తూరివటి. ౧౦౦మాత్రలు రు ౧—౦—౦

రాజవైద్య చివుకుల శ్రీరాములు,
ఆయుర్వేదవైద్య నిలయం, కొత్తపేట, తెనాలి.

దక్కను మిల్ స్టోర్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్,
బెజవాడ.

(1913 సం॥ ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టుక్రింద రిజష్టరు చేయబడినది)

మూలధనము రు 3,00,000.

భాగము ౧కి రు 100 లు భాగముల సొమ్మును ధరఖాస్తుతో రు 20 లును, అలాటుమెంటు అయినప్పుడు రు 20 లును, మిగిలినసొమ్ము ఒక్కొక్క మాసమునకు తక్కువకాని వ్యవధిగల 3 వాయిదాలలో ఇవ్వవలెను.

డైరెక్టర్లు:

1 మోతే నారాయణరావుగారు, జమీందారు, విస్సన్నపేట గుండేపల్లి ఎస్టేట్సు; డైరెక్టరు, ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్, గుంటూరు; ఏలూరు.

2 మోతే నరసింహారావుగారు, జమీందారు, విస్సన్నపేట గుండేపల్లి ఎస్టేట్సు; డైరెక్టరు, ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్, గుంటూరు; ఏలూరు.

3 నంబూరి వేణుగోపాలరావుగారు, ప్రెసిడెంటు, శ్రీకృష్ణాజూట్ అండు కాటన్ మిల్సు, ఏలూరు; వైస్ప్రెసిడెంటు, యస్. కె. పి. వి. వి. హెచ్. హెచ్. స్కూలు, బెజవాడ; ఆనరరీ బెంచిమేజస్ట్రేటు; డైరెక్టరు, విజయవాడ కోఆపరేటివ్ బ్యాంకింగు యూనియన్, బెజవాడ; డైరక్టరు, ఏషియాటిక్ కమ్మర్షియల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ బొంబాయియొక్క మద్రాసుబోర్డు; ప్రొప్రైటరు, శ్రీబాలకృష్ణా రైసుమిల్లు; అండు కంట్రాక్టరు, కనకదుర్గా రయిసుమిల్లు, బెజవాడ.

4 ఉప్పలపాటి బ్రహ్మయ్యగారు, ల్యాండు లార్డు అండు ప్రొప్రైటరు, శ్రీరామలింగేశ్వర రైసుమిల్లు, గుడివాడ.

5 వీరమాచనేని రంగయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు శ్రీ వేంకటేశ్వర రైసుమిల్లు, గుడివాడ.

6 కానూరి వెంకటాచలపతయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీవెంకటకనకదుర్గా మైనింగుకంపెనీ, (నెల్లూరు;) కవుతవరం, కృష్ణాజిల్లా.

7 అడపా రంగయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీశివశంకర రైసుమిల్లు, నరసన్నపాలెం, వీరవల్లిపోష్టు, పార్టనరు ఆఫ్ శ్రీరామలింగేశ్వర రయిసుమిల్లు, గుడివాడ.

8 కలిదిండి గంగరాజుగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీరామవరప్రసాద రైసు మిల్లు, తాడేపల్లిగూడెం.

9 కన్నెగంటి వెంకయ్యగారు, ల్యాండులార్డు అండ్ ప్రొప్రైటరు, శ్రీ రామలింగేశ్వర రైసుమిల్లు, దుగ్గిరాల.

10 గుడ్లవల్లేటి గోపాలరావుగారు, పార్టనరు ఆఫ్ బాబు ఏ. వి. రాయి అండు కో. అండు ల్యాండు హోల్డరు, బెజవాడ, (ఎక్సఅఫిషియో.)

అక్కవుంట్సు విత్

ది ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా, బెజవాడ.

ది రాయకట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంక్, లిమిటెడ్, గుంటూరు.

ది తాతా ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్, మద్రాసు.

ఆడిటర్

జి. నరసింహంగారు, యఫ్. ఏ. ఏ. యఫ్. ఆర్. యస్. ఏ., 307, లింగిశెట్టివీధి, మద్రాసు.

లీగల్ అడ్వయిజరు

కందుకూరి వటుకభైరవమూర్తి పంతులుగారు, జిల్లాకోర్టు వకీలు, బెజవాడ.

మేనేజింగు ఏజంటు

గుడ్లవల్లేటి గోపాలరావుగారు.

రిజష్టర్డు ఆఫీసు—బెజవాడ.

ఎనిమిదవ ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయప్రతినిధుల మహాసభకు అధ్యక్షులగు

రామదాసు దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య.

ఎనిమిదవ ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల
మహాసభకు అధ్యక్షులగు
ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య

పర బ్రహ్మాత్మికాం దేవీం ♦ భుక్తిముక్తిఫలప్రదాం
ప్రణమ్య స్తౌమి తామేవ ♦ జ్ఞానశక్తిం సరస్వతీం.

ఆరవ సంపుటము. | గ్రంథాలయసర్వస్వము. | రెండవ భాగము.

పరీక్ష.

[ప్రాతఃకాలమున రసాలనికుంజమునఁ బ్రవేశించునంతటఁ గలయం గనుంగొని.]

సాధకుఁడు.

శా. ఆనందం బిటవస్త్రగాళితముచేయం
గానంబట్టెను. ముందటన్ దెసల ం
మేన్
రానీకుండఁగఁ బోలెఁ బర్వతతతుల్ ప్ర రముల్
తీసెనిం
దే నాకా జగదీశ్వరుంగనఁగనౌ నెన్నాళ్లకన్నేళ్లకేన్.

[అని లోపలఁ బ్రవేశించును.]

నికుంజము.

[పరికించి, గ్రహించి తనలో] ఇంటియం దీతని సాధనయను తేనెలోఁ బలు పక్షి మనుజాది ధ్వనులు నీరినిఁ బోయుచున్నవి. పాపము! ఈతని కాశ్రయ మిత్తునుగాక.

సాధకుఁడు.

[కూర్చుండి, అర్ధనిమీలితనయనుఁడై]

సీ. నాదు నెమ్మను నాఁగను బాదపీఠి
మెట్టి చిత్తమునాఁగను బట్టుపాన్పు
నం దవృత్తి యనాఁ దలయంపిఁ గొంచు
దేవ! దయచేసి మెల్ల నిద్రింపుమయ్య!

ప్రామధ్యమునకుఁ జిత్తము నాకర్షించి సత్త్వస్థ
ఁచును.)

నికుంజము.

[తనలో] ఈతని క్షేకాగ్ర్యమును నాకు బరె నేల లోనికి వేఱులు పోఁతుకొనునటులు చేయవలయును. ఆఁకలిఁగొని వచ్చిన యీయతిథికి హరిభావనగా ఆతిథ్య మిచ్చెదఁ గాక. వేళయైనదో లేదో కనుఁగొందుఁగాక.

[అని ముఖముపరికించి]

చ. వెలువడె వేఁడివేల్పు వినువీధిని దక్షిణమారుతంబ! నీ
వెలమి నిరమ్మ నాపువులరొమ్ములఁగొనిరజంబుదిక్కులం
దొలకెడుఁగాక కోయిలలుఁదుమ్మెదలున్ మొదలైన
వానికిం
బిలువని పేరఁటంబు వెలపెట్టనియంగడి యాత కొం
తయున్.

[మలయమారుతము వీచును. కోయిలలు కొన్నితుమ్మెదలు కొన్ని వచ్చి చిగురులఁ గొంటికి తేనెఁ బీల్చి రొదల నొనరించుచు నుండును.]

సాధకుఁడు.

చ. మలయ మరుద్విధూత దళ మర్మరరావములో
యథేచ్ఛమై